

JAN AMOS KOMENSKÝ

HAGGAEUS REDIVIVUS

to jest

křesťanských vrchností, kněží Páně a všeho pobožného lidu, z antikristského babylonského zajetí a rozptýlení navrátilých, k živé a vroucí pokáním svatým horlivosti a k horlivému vzdělání a znovu spořádání domu božího (jenž jest církev) horlivé a vroucí jménem božím napomenutí.

Z Knihy Moudrosti 6. kap. a z žalmu 2.

K vámť se vztahují řeči tyto, ó králové, nebo vám dáno jest panování a meč ode Pána, kterýž bude vyhledávati skutků vašich, jestli že služebníci Nejvyššího jsouce, nebudete souditi právě a ostříhati zákona a choditi podlé vůle Boží. Usrozumějte sobě, králové, vyučte se, soudcové zemští, služte Hospodinu v bázni a veselte se s třesením. Líbejte Syna, aby se nerozhněval, a zhynuli byšete, jakž by se (opět) zapálil hněv jeho.

Malachiáš prorok v 2. kap., v. 1.

K vámť také vztahuje se přikázání toto, ó kněží! Neuposlechnete-li a nesložíte-li toho v srdci svém, abyšete dali slávu jménu mému, praví Hospodin, jistě že na vás pošli zlořečenství, tak jako jsem prvé zlořečil vám, že jste neskládali toho v srdci. Nebo víte, že jsem k vám poslal přikázání to, aby byla smlouva má s vámi, smlouva života a pokoje, zákon pravdy aby byl v ústech vašich, a nepravosti aby nebylo nalezeno v řečech vašich, v pokoji a upřímnosti abyšete chodili přede mnou a odvrátili jiné od nepravosti. Proto že rtové kněze mají ostříhati umění a na zákon doptávati se z úst jeho, poněvadž posel Hospodinů jest, vy pak sešli jste z cesty, byli jste příčinou mnohým, aby proti zákonu činili; protož i já vydal jsem vás byl v potupu a pohrdání, a vy ještě neostříháte cest mých a přijímáte osoby v zákoně. I zdaliž není jeden Otec všech vás? Zdali jeden Bůh nestvořil vás? Proč tedy nevěrně činiti máte jeden druhému?

Žalm 132, v. 6.

Žádejte (všickni) pokoje Jeruzalému, řkouce: Dějž se všeckno pokojně těm, kteříž tě milují; budiž pokoj v předhradí tvém, a upokojení na palácech tvých. Pro bratří své a přátely své žádati budu,“ aby byl pokoj v tobě. Na to pro dům Hospodina Boha našeho budu tvého dobrého hledati.

OBSAH

Předmluva vydavatele

Předmluva.

Kapitola první - Jaká by měla býti církve dokonalost podlé toho, jakž ji Pán Bůh zaopatřil

Kapitola druhá - Že naproti tomu církev plna neřádů bývá, bludů totiž, roztržek a hříchů

Kapitola třetí - Kde se bludové v církvi berou

Kapitola čtvrtá - Odkud nepobožnost v lidu Božím povstává

Kapitola pátá - O příčinách nesvornosti v církvi

Kapitola šestá - Co Bůh k neřádům církve své říká

Kapitola sedmá - Co lid Boží po potrestání svém činiti má

Kapitola osmá - Že, kdykoli se církev napravuje, Pán Bůh v tom maje zalíbení, novým požehnáním žehná

Kapitola devátá - Komu církve reformací náleží

Kapitola desátá - Jak a neb podlé jakého pravidla církev napravována býti má

Kapitola jedenáctá - Že nyní církev reformací potřebuje

Kapitola dvanáctá - V čem a jak nyní církev reformací potřebuje

Kapitola třináctá - Že nejpředněji všechněm nám reformací v životě potřebí

Kapitola čtrnáctá - Že učení církve, má-li čisté a spasitelné býti, z samých Písem bráno býti musí

Kapitola patnáctá - Že učení pravé všechněm v církvi známé býti má

Kapitola šestnáctá - O ceremoniích, jaké v církvi mají býti

Kapitola sedmnáctá - O svornosti, a nejprve o příčinách k ní dávajících

Kapitola osmnáctá - První cesta k svornosti jest k vnitřní, opravdové pobožnosti milost

Kapitola devatenáctá - Druhá k svornosti cesta, vyzdvižení jmen lidských

Kapitola dvacátá - Třetí k svornosti cesta, vyrozumění sobě v rozepři

Kapitola dvacátá prvá - Co pak činiti, jestli že by sobě předce vyrozuměti lze nebylo

Kapitola dvacátá druhá - Čtvrtá cesta k svornosti, srovnání řádů a ceremonií

Kapitola dvacátá třetí - Napomenutí k vrchnostem a kněžím společně

Kapitola dvacátá čtvrtá - Napomenutí k vrchnostem, jak se v povinnostech svých obnoviti mají

Kapitola dvacátá pátá - Napomenutí k kněžím, jak se v povinnostech svých obnoviti mají

Kapitola dvacátá šestá - Napomenutí k lidu křesťanskému

Kapitola dvacátá sedmá - Napomenutí k reformátorům

Předmluva vydavatele

O spise „Haggaeus redivivus“ Komenský sám v listě k svému nakladateli Petru Montanovi (10. pros. 1661) podává tuto zprávu:

„Spe olim restituendae nobis postliminio patriae affulgente quadam (vana licet) conscriptus mihi fuit Haggaeus redivivus, de non festinando primum ad domos, arces, praedia, vineta etc., sed animo ad restituendum sanctum Dei cultum fervide apponendo. Qua occasione peccatorum et resipiscentiae omnes, magni et parvi, admonebantur; et quomodo tam acriter castigatis antegressae exorbitationes emendandae essent etc. Opus pium et suo tempore utile, ineditum adhuc, licet, ut edatur, synodice approbatum“. Tato poznámka dochází potvrzení v usnesení, jež nalézáme v aktech synodu bratrského, dne 6. října 1632 v Lesně konaného: „O vydání Haggaea rediviva. Poněvadž se Bratří kněží přimlouvají a naděje vede, že by bez užitku nebylo, svoleno na to, však když toho bude čas, a aby ještě dobře přehlédnut byl, aby se nic nenalézalo, než, co by sloužilo k vzdělání“. ¹ Konečně píše Komenský Figulovi (22. května 1656), že „Haggaea rediviva“ s mnohými jinými spisy při požáru lešenském (v dubnu 1656) ztratil. ² Možná, že Komenský tenkrát o prepisech tohoto svého díla věděl, což v listě Petru Montanovi shora uvedeném naznačuje slovy „ineditum adhuc“, a nikoli, jako na příklad při svoji konkordanci a j. „flammis consumptum“.

Jméno Komenského se ovšem ve spise „Haggaeus redivivus“ nikde nevyskytuje, vůbec o spisovateli není tam nic podáno. To se srovnává se způsobem u Komenského obvyklým, kterýž u děl, jichž sepsání aneb uveřejnění mu od synodu církve jeho bylo svěřeno, jména svého nikdy neuvádí.

Že spis psán byl r. 1632, vysvítá z poznámky v 17. kap., kde se poukazuje na vyjednávání evangelických stavů, v Lipsku „měsíce března minulého teď léta 1631“ konaná, která Komenského naděje ve smírné vyrovnání různých vyznání evangelických znovu oživila. ³ Sepsal tuto knihu nejspíše v prvních měsících r. 1632, než Valdštejn v květnu Sasy opět z Čech vypudil. K tomu poukazuje líčení poměrů doby v předmluvě: „Svolav Hospodin proti Babylonu krále země od východu a půlnoci (Gustava Adolfa), stroskotati dal ocelivé to jeho národův, a svoboda způsobena, aby každý zaplašený a každý zajatý navrátiti se mohl do vlasti své a k dědictví svému, což se i děje a z míst, do nichž zahrání, se sbíhají“. Tomu neodporuje ani časové udání, hned potom následující: „[Hospodin] místo oněch 70 let sotva dvakrát sedmdesáte měsíců v zajetí nás zanechav“, neboť počítá-li se těch 140 měsícův od bitvy

bělohorské (8. listopadu 1620), sáhaly by po 8. červenec 1632, a slovem „sotva“ Komenský mohl naznačiti, že tolik měsíců ještě neprošlo, psal-li la slova v březnu nebo v dubnu r. 1632.

Jak patrně z obšírného nápisu díla, ještě více pak ze slov předmluvy, Komenský předstoupuje tu před svůj národ v podobě proroka Haggaea a napomíná všechny stavy, aby při návratu právě nastávajícím z vyhnanství do vlasti byli především pamětlivi lepšího obnoveného založení domácí církve evangelické. Není tedy spis určen užšímu kruhu příslušníků Jednoty, nýbrž Komenský a skrze něho Jednota, jež spis chtěla oficielním způsobem vydati, měla převzít vedení jednotné reorganizace evangelické církve v Čechách, jež se právě tehdy ukazovala nutnou.

Aby jí připravil, ukazuje nejprve, v čem záleží dokonalost církve, má-li totiž tři statky: „jasné světlo známosti a povědomosti všech tajemství království Božího, svatost života nad jiné všechny lidi, „svornost dokonalou a spojení srdcí nerozdvojitelné“ (kap. 1.). Ale s ideálem tím skutečnost málo se shoduje, neboť místo poznání hojně nadešly v církvi bludy, místo svatého života hříchové, místo svornosti rozbroje (kap. 2.). Odkud tyto nedostatky? Příčiny jsou různé: bludy vznikají, jestliže lidé nespokojují se zákonem Božím, nepravá vidění a zjevení stavějí výše, přidávají myšlenky vlastní, dávají se v rozumování a více myslí na teologii nežli na bázeň Boží (kap. 3.). Nepobožnost v činech naproti tomu vzniká z nedbání kázně, rozpory ze svéhlavosti, pověry, hrdosti a lakoty (kap. 4. a 5.). Za takové neřády Bůh vždycky lid svůj trestával, když výstrahy a tresty nic nepomáhaly. A proti takovému trestu lid má vyznávat svou vinu, má prositi za odpuštění a skutečně se polepšiti, a pak mu Bůh opět požehná (kap. 6-8). Chopiti se potřebné opravy církve jest především povinností vrchnosti, a jen když jí nedostojí, musí služebníci sami o sobě úlohu tu podniknouti. Pravidlem při tom však zajisté bude „Bibli svatá a první zkvetlé církve příklad“ (kap. 9. 10.), i má se vztahovati na tři obory: na učení, život a svornost (kap. 11. 12.). Počítati se musí polepšením života, zvláště třeba se vzdáti hříchů rozmařilosti a nádhery, neboť již přísloví o nás dí: „Luxus perdidit Bohemos“ (kap. 13.). Obnova učení záležeti bude v tom, aby vyjímáno bylo pouze z písem, dále náleží k tomu péče, aby právě to učení skutečně všem členům církve bylo známo. Základem bohoslužebných obřadů, k okrase církve potřebných, ať jsou zásady, „že ty ceremonie mírné býti mají, tak aby se nevěstčí nějaká bujnost neukazovala, a že ceremonie nejmírnější a nejslušnější jsou, které jsou ode Pána vydány, byť i sprostné byly“ (kap. 14-16.).

Hlavní zájem ovšem jeví Komenský patrně o třetí otázku, jak bylo by lze mezi církvemi zjednatí lepší svornost. Při té otázce trvá nejdéle a mluví o ní nejzevrubněji (kap. 17-22.).

Zároveň snad poprvé zabývá se podrobněji záhadami theologické ireniky, rozprádaje myšlenku, ke které se později často zase vracel. Promluviv nejprve o důvodech náboženských a praktických, obecných i zvláštních, jež dohánějí k tomu, aby se vyhledávala náboženská svornost, poukazuje na čtverou různou dráhu, po které by se mohlo dospěti k této svornosti. První záleží v tom, aby se ve všech církvích pěstovaly především podstatné stránky náboženství, jež proto jsou všem společné, a u členů budily, totiž „milost k vnitřní opravdové pobožnosti“, a to dle zásady, „že naše lidská před Bohem dokonalost více v hloupé srdce sprostnosti a upřímnosti, nežli v subtilné nějaké mozku hbitosti záleží“. Jiná dráha, spíše vnější, záležela by v tom, aby se vzdali různých pojmenování, jako: husita, lutherán, kalvinista, a dle Krista všickni se nazývali pouze křesťany. Vzhledem ke theologickému pojímání jednotlivých nauk třeba hledati vespolného dorozumění. Toť třetí dráha ke svornosti. A dorozumění takové bude ve většině případů možné, neboť spory ty „jsou jen hádky o slovo, proto že, ač se rozdílných a jako sobě vespolek odporných mluvení a termínů užívá, však když se jedna i druhá strana, jak to míní, vysvětlí, tehdy se v pravdě aneb v jeden smysl obojí scházejí, aneb velmi blízko, že málo rozdílů znamenati“. Nebo jedná se o tajemství, jež dle své podstaty nemohou se rozumově vykládati. Dále pak dokazuje Komenský na několika naukách křesťanských, jak lze provésti svornost mezi různými výklady theologickými, totiž na učení o křtu, o večeři Páně, o Kristově osobě a zvláště o předurčení (praedestiaci). Tuto třeba poukázati na zajímavou okolnost, jak velikou váhu Komenský přiřkládal tomuto irenickému pokusu, že jej přijal téměř doslovně do textu „Napomenutí“, jež připojil k svému vydání Lasitského Historie o Bratřích Českých (1639).⁴ A byť i v oboru theoretickém nebylo možno dosíci dorozumění, lze se přece na základě lásky křesťanské vespolek snášeti; „nemůžem-li býti všickni jednoho smyslu, můžeme však býti jednoho srdce“. Poslední cestou ke svornosti mělo by býti vyrovnání řádu církevního a bohoslužebných obřadů, k čemuž Komenský stanoví několik obecných zásad. Vzhledem k řádu církevnímu nemá se návrh ten tak mysliti, aby řád jedné církve od ostatních byl přijat, nýbrž vyjednáváním lze se smluviti o novém, společném řádu církevním. K těmto výkladům Komenský v posledních pěti kapitolách (kap. 23.-27.) připojuje napomenutí k různým stavům, jež svým dílem se mají účastniti této obnovy evangelické církve v Čechách, totiž napomenutí k vrchnostem, kněžím a lidu křesťanskému. Celé dílo končí napomenutím „reformátorům“, kteří postavením svým nejdříve jsou k tomu povoláni, aby uvedli obnovu církevní v náležitě dráhy. Tu však návrhy Komenského nevztahují se jen na řád církevní, ale i politický.

Mnohá přání, jež Komenský pronáší v tomto díle o nastávající obnově církve, chovali také jiní vynikající vrstevníci Komenského, jako Jan Val. Andreae a j., časem nabývala vždy určitějšího rázu a naléhalo se na provedení jejich. Vychází-li Komenský od myšlenky, že reformace zůstala státi na půl cestě, že nová scholastika, záštiplná, ale neplodná hádka theologická o malichernosti zatemnila jasné světlo evangelia, že především reformace života jest potřebí, jinak, než dotud, křesťansky vychováván býti musí (viz v kap. 15. společné čtení Bible pod vedením a dozorem duchovního), naznačuje zcela tytéž myšlenky, kterými r. 1670 Filip Jak. Spener vyvolal hnutí pietismu, uvedl je v platnost, kteréžto hnutí pro evangelickou církev tak významným se stalo. Totéž lze říci o dalších vývodech Komenského o svornosti v církvi.

„Haggaeus redivivus“, jak svrchu naznačeno, nebyl po svém sepsání tištěn, a pokud nyní známo, zachoval se v jediném rukopise městské knihovny Žitavské, kde objeven vydavatelem tohoto vydání r. 1892.

Rukopis foliový přivázan jest k jinému českému rukopisu s titulem „Papežský Větrník“, překladu traktátu, r. 1549 od jakéhosi Eutychie Miona vydaného latinsky a později také německy. O překladě samém je tato zpráva: „Tuto knížku přeložil z německé řeči do české pan Brikcí Zvonař z Cinperku,⁵ měštěnin Nového města Pražského ... l. 1594 a přepsal ... l. 1603 Adam Wolf starší z Wolfenburka“. Papír tohoto prvního rukopisu znamená jest vodní známkou „KOMVTAW“.

Rukopis „Haggaea“ byl teprve později v tento svazek vtěsnán, neboť jsa většího formátu, všude z něho přes okraj desk vyčnívá. Obsahuje list prázdný, 45 listů textu a opět 2 listy prázdné. Papír znamená jest vodní známkou „ZITTAW“.

Dle poznámky, za seznamem jinou rukou připsané, jest přepisovatelem „Šimon Dolanský,⁶ kterýž toto psal v Žitavě, když v svém exilio živ byl“.

Rukopis psán je patrně v Žitavě, ježto však je velmi pravdě nepodobno, že by originální sepsání Komenského před svým zničením (1656) se bylo kdy dostalo do Žitavy, byla zajisté předloha tohoto rukopisu již pouhým opisem originálu. Byl-li opětovaným opisováním text Komenského místy porušen, je nesnadno určit, ale zajisté pravopis rukopisu neshoduje se s pravopisem Komenského (na př. j = i a í, zie - že, cž = č, rž = ř atd).

Oba rukopisy, v tomto svazku spojené, byly také dříve známy. Jungmann zmiňuje se o prvním (v Historii liter. české, IV, 1344), v Jirečkově Rukověti praví se o Šimonovi Dolanském: „od něhož se nachází rukopisné jakés dílo obsahu theologického, připojené k rkp. překladu spisu, od Eutychia Miona latině složeného a „Papežský Větrník“ nadepsaného, od 1594, v městské bibliothece žitavské“. Zprávy pocházejí od Peška, jenž ve své „Geschichte der böhmischen Gegenreformation“ (II, 490) poprvé o rukopise činí zmínku, ač velmi neurčitě, takže nikdo nemohl tušiti, že se tu jedná o neznámé dotud dílo Komenského.

Tiskem vydán Haggaeus poprvé s úvodem vydavatelovým v Praze, nákladem Comenia, evangelické matice Komenského, 1893.

Předmluva.

Když Bůh Judský lid svůj z těžkého Babylonského zajetí (kteréž na ně pro hříchy jejich byl dopustil a v něm 70 let zdržoval) zase chtěl propustiti, nalézáme napsáno, že vzbudil ducha Cyrova, krále Perského, kterýž vybojovav Babylon, provolati dal: Kdo jest kde ze všeho lidu Hospodinova, budiž Bůh jeho s ním, a ať jde do Jeruzaléma a staví dům Hospodina, Boha Izraelského (1. knih. Ezdreáš. v 4. kap.), a že ihned povstali přední z čeledi otců svých a kněží a levitové i všickni, jichž ducha vzbudil Bůh, a ubírali se s ochotností, a Cyrus že jim navrátiti poručil všecky nádoby domu Hospodinova. A mnozí dobrovolně oddavše se, přišli k Hospodinovu domu, aby stavěli dům Boží na gruntech jeho, a jeden každý dodával dle možnosti nákladu k dílu tomu, usadivše se v městech svých (1. Ezdr. v 2. kap. v. 68). A tak zřídivše z stavu politického Zorobábele a z stavu kněžského Jozue (jejichž byl ducha vzbudil Hospodin, Agg. v 1. kap. v. 1), položili nové základy chrámu (a však na gruntech starých, 1. Ezdr. 2. kap. v. 68) s radostí a plesáním i pláčem všeho lidu. (1. Ezdr.) Mezi tím, jakž dílo Boží nikda bez Satanových překážek býti nemůže, stalo se i tu, že ti chrámu Božího obnovovatelé od nepobožných pohanů lstivými a lživými pomluvami u vrchnosti obnešení a zošklivení, a dílo to Boží mocí zastaveno, až Bůh, proroka Aggaea poslav, potrestati dal Zorobábele a Jozue a všeho lidu, že se chrámu neujmají, ale jen domů a paláců svých (Agg. 1), rolí a vinic svých. Protož že jim nebude žehnati, osívání rolí že bude daremní, a shromažďování peněz že bude, do pytlíčka dřavého, proto že jim to rozdmychovati bude a nad nimi zavře nebe zvrchu a zemi zespod, aby neměli požehnaní. A to že jim učiní pro dům svůj, nechají-li mu ho pustého, nebo (prý) mé jest všeckno zlato a všeckno stříbro (kteréhož

vy se na dům můj vynakládati liknujete), kap. 2. v. 4. I ulekl se lid tváří Hospodinovy, a uposlechli hlasu jeho a stavěli (Agg. 11. kap. v. 12). A Hospodin posiloval jich a zaslíbil zvelebiti dům svůj nad prvnější (kap. 2, 7. 8. 10); nepřátely jejich pak podvrátil (v. 23). Poslal za tím Pán Bůh i druhého proroka, Zachariáše, kterýž způsobem k obnovení chrámu a poct Božích podlé zákona napomínal, i šlo to dílo Boží šťastně. Nebo i srdce Daria krále naklonil Bůh, že jim překážeti nedopouštěl, nýbrž z důchodů svých náklad na to dílo dávati kázal štědře a bohatě. Takž doděláno všecko, a spořádali v domu Božím kněží v třídě jejich, aby jednomyslně bez roztržek konány bývaly služby Boží (kap. 6, v. 15. 18). A vzbudil ještě Bůh Artaxerxa krále, že nadav bohatě chrám, nařídil, odkudž by náklad na oběti a jiné pocty stále vycházeti měl (kap. 7, 21. 22. 23), a osvobodil kněží a jiné chrámu příslušející osoby od platů, cel a ouroků, aby zevnitřními břemeny stížení nejsouce, celou myslí služeb Boha svého hleděti mohli (ibid. v. 24). A poručil Ezdreášovi zříditi soudce a rádce, kteříž by vyučovali a soudili lid i kázeň konali při těch, kteříž by neplnili zákona Boha svého (ibid. v. 25. 26); kterýž Ezdreáš jak opravdově to činil, až do konce knihy té se vypisuje. A když tak mezi sebou pocty Boží a řád církve napravili, dal Bůh požehnání, že potom i města šťastně stavěna, a řád politický zkvetl, jakž následující kniha (Nehemiáš), vůbec druhá nazvaná, vypravuje. Tak patrně příkladem tím osvědčil Bůh, že, kdež se napřed království Božího hledá, jiné věci místo šťastného přídavku bývají (Mat. v 6, v. 33). Poněvadž pak všecko, což se tam dalo, u figure se dalo a zapsáno jest k napomenutí našemu, kteříž jsme na konci světa (jakož výslovně svědčí Duch Boží, 1. k. Korint. v 10, 11), a veleslavný Bůh, kterýž divný jest v zprávě své při synech lidských, a skutkové i spravedlnosti a milosrdenství jeho v církvi jeho vždycky zřejmí, i nyní nás, lid svůj nejen pro hříchy naše a otců našich, jimiž jsme ho dráždili, v ruku Babylonského krále Antikrista byl vydal, tak že města naše, hradové naši, domové naši zpuštění, chrámové a místa svatá zkažena a neb proměněním v modlářské peleše poškrvněna, lid vyšší i nižší i kněží Boží na díle pomordování, na díle pozajímání (tělesně neb duchovně), na díle po národech rozehnutí (nebo mandát kněží vypovídající vyšel léta 1624, na stavy pak léta 1627), nejen, pravím, skutek tento zůřivosti Boží vykonal se při nás, ale také již i skutek milosrdenství, kdyžto svolav Hospodin proti Babylonu krále země od východu a půlnoci, stroskotati dal ocelivé to jeho národů, a svoboda způsobena, aby každý zaplašený a každý zajatý navrátiti se mohl do vlasti své a k dědictví svému, což se i děje, a z míst, do nichž zahrnutí, se sbíhají. A Hospodin (místo oněch 70 let sotva dvakrát sedmdesáte měsíců v zajetí nás zanechav) vede zajaté Siónské, an se jim to zdá jako ve snách, an ústa jich plna jsou radosti a jazyk plesání, an všudy po národech hlásají, že veliké s námi věci učinil Hospodin (Žalm 126). Aj, tedy já Aggeus s Zachariášem, Malachiášem, a kolikoz jest nás koli, kteréž

vzbudil a ještě vzbudí Hospodin, vám, vykoupení Boží lidé, vstříc vycházíme a vám, knížata lidu, vám, ó přední z čeledi otců svých, vám, kněží Boží, vám všechněm navrátilým a neb se vracujícím osvědčujeme, abyste ne napřed chvátali k domům a poplužíím svým, rolím a vinicím svým (sic vás znovu bítí bude Hospodin suchou rzí, krupobitím a nedařením v pracech vašich, dokudž sobě neusmyslíte, Agg. v 2. kap. v. 18), ale k cestám Božím abyste přiložili srdce a přičinili se o vzdělání zase a spořádání domu Božího, jenž jest církev. Což jaká práce jest a čeho vyhledává, teď se vám to jménem Božím oznamuje. Božím jménem, pravím, nebo to, což přednáším, není lidská rada ani mozku něččího zdání, ale jistá vůle a rozkaz samého Boha. Proto že se samo jeho slovo tuto vede bez všelijakých přídavků lidských, protož za Boží hlas a poručení toto přijímejte, k němuž státi tak jeden každý býti má hotov, jak uctivě před slovem jeho třásti se povinen (Izaiáš, 66. kap. v. 2). Není-li z úst Božích, což přednáším, nedbejte na to (Jerem. v 23. kap. v. 16), pakliť slova Hospodinova ohlašujeme, abyste se ulekli tváří jeho (Agg. v 8. kap. v. 12) a vzdadouc jemu čest, poklonili se (Žalm. 24, v. 1. a 2). Bůh pak vzbuzujž srdce všech vítězných Cyrů, aby se za triumfy své nejvyššímu Bohu vděčností k domu jeho odměňovali, a srdce všech šťastně panujících Dariů, Artaxerxů, aby šlépějemi pobožných, horlivých předků krácejíce, církve a dobrého jejího hájili, a srdce všech pobožných Zorobábelů a Jozue, aby k dílu Božímu šťastně ruce přičinili, a srdce všech Aggaeů a Zachariášů, aby uměli ve jménu Boha svého lidu jeho mluviti, a srdce všeho lidu jeho, aby horlivě Hospodina Boha svého hledali a slávě jeho, čím kdo může, napomáhali. Což když se stane, Hospodin rozpomene se na nás, požehná nám, požehná domu Izrahelovu, požehná i domu Aronovu, požehná všechněm bojícím se jeho, malým i velikým, rozmnoží vás i syny vaše. Požehnání vy od Hospodina, kterýž učinil nebe i zemi! Nebesa jsou nebesa Hospodinova, zemi pak dal synům lidským. Ne mrtvíť chváliti budou Hospodina, ani kdo z těch, kteříž jsou (již) v místě mlčení, ale my živí dobrořečiti budeme Hospodinu od tohoto času až na věky. Hallelujah, Amen, Hallelujah.

Kapitola první

Jaká by měla býti církve dokonalost podlé toho, jakž ji Pán Bůh zaopatřil

Církev jest zástup lidí vybraných z světa, kteříž slovem a Duchem Božím osvíceni jsouce a tak Pána Boha svého právě znajíce a jemu podlé vyměření jeho vůle příjemně sloužíce, k věčnému s Kristem v nebi bydlení a kralování se připraví. Za kteroužto příčinou tatáž církev slove dům Boha živého, město svaté, Jeruzalém nebeský od Boha zstupující, království svatých pod nebem, království nebeské, království nepohnutedlné, v němž přebývá světlo, spravedlnost, pokoj a radost v Duchu svatém. Z čehož ze všeho (a co více v tom smyslu Písma o církvi vypravují) patrné jest:

1. Že v církvi býti má jasné světlo známosti a povědomosti všech tajemství království Božího; nebo tmy přikrývají zemi a mrákota národy (dí prorok), ale nad Sionem svítí sláva Hospodinova, odkudž se obyvatelé církve nazývají synové světla a synové dne, jimž dáno jest znáti tajemství království Božího; což sobě více nad svět vážíce, svatí Boží říkávali: Blahoslaveni jsme, Izraeli, že, které věci libí se Bohu, zjevil nám! Item: Ach, jak převelmi drahé jest milosrdenství tvé, Bože, nebo v světle tvém světlo vidíme.
2. Že v církvi býti má svattost života, nad jiné všecky lidí. Nebo proto Kristus církev zamiloval a za ni sebe samého vydal, aby ji posvětil a očistil a postavil sobě slavnou, nemající poskvrny, ani vrásky, ani co takového, ale aby byla svatá a bez ouhony, jakož i slově svatá církev a oudové její svatí Boží a stromové spravedlnosti.
3. Že v též církvi býti má svornost dokonalá a spojení srdcí nerozdvojitelné, proto že všickni jsou jednoho duchovního Kristova těla oudové, v jedno tělo pokřtění, v jeden duch zapojení, všickni spoluměšťané svatých a domácí Boží, nýbrž všickni synové a dcery Boží a spoludědicové Kristovi, jakož se o první apoštolské církvi tak svědčí, že všeho množství toho bylo srdce jedno a duše jedna. Toho všeho Kristus, z světa se ubíraje, církvi své na Otci žádal: Otče můj, já slova, kteráž jsi mi dal, dal jsem jim; a oni je přijali a poznali i uvěřili. Protož posvětiž jich v pravdě své, nebo slovo tvé pravda jest. Item: Otče svatý, ostříhejž jich ve jménu svém, aby žádný nezahynul, a aby jedno byli všickni jako ty, Otče, ve mně a já v tobě, aby i oni v nás jedno byli.
4. K té potřebě i zákon psaný církvi své vydal, v němž jest o celé vůli Boží zpráva dokonalá, moudrost dávající neumělým, osvěcující oči, od něhož uchylovati se nepotřebí na právo ani na levo; a slíbil býti slunce a pavéza a udělení milosti a slávy

všechněm chodícím v upřímnosti. A chtěje, aby usilovali zachovati jednotu ducha v svazku pokoje, vyhlásil je býti jedno tělo a jeden duch, povolav zároveň k jedné naději pod jednoho Pána, jedním křtem, v jednu víru, k jednomu Bohu a Otci všech, kdož jest nade všecko a skrze všecko a ve všech. A nařídil v církvi služebníky a náměstky své, kteříž by ukazovali cestu pravou a byli strážní domu jeho a hlásní města jeho, a svěřil jim klíče království nebeského, a dal jim do rukou hůl kázně, aby z řádu vystupující zase napraveni byli. O jakémž církve své zaopatření sám Bůh mluví; takto příkladně dí: Vinici má Hospodin na vrchu úrodnou, kterouž ohradil, a kamení z ní vybral, a vysadil ji vinným kmenem výborným, a vystavěl věži uprostřed ní, také i přes v ní vzdělal. Nyní tedy (dí dále), obyvatelé Jeruzalémští, sud'te mezi mnou a vinicí mou! Což jsem ještě učiniti měl vinici své, čehož bych neučinil?

Kapitola druhá

Že naproti tomu církev plna neřádů bývá, bludů totiž, roztržek a hříchů

Ale žel bud' na věky Bohu, že věrná práce a péče o nás převěrného Slitovníka našeho tak málo při nás má prospěchu, že místo řádů neřádové, místo světla temnosti, místo pobožnosti bezbožnost, místo svornosti nesvornost obyčejně panují, načež náramně hustě naříká Pán Bůh v Písmě svém: Slyšte nebesa, a pozoruj země! (dí skrze Izai. v 1. kap. v. 2. 21.) Syny jsem sobě vychoval a vyvýšil, a oni se mne strhli. Aj, jakt' mi nevěstkou učiněno město mé věrné! Stříbro mé obrátilo se v trusky, víno mé smíšené s vodou. A opět: Vinici jsem sobě vzdělal, ale když jsem čekal, aby mi nesla hrozny, ona mi plodila plané víno. A skrze Jeremiáše: Užasněte se nebesa a děste se a chřadněte, nebo dvojí zlost spáchal lid můj: opustili mne, pramen vod živých, a kopají sobě cisterny jiné, kteréž nemají vody. Ješto jsem já tebe, ó lide můj, štípil sobě jako vinný kmen dobrý, aby mi napořád byl dobrým semenem, i jaks mi se to proměnil v plané rýví? Item: Já tebe vodím cestou svou, a ty pak běháš sem i tam a vždycky proměňuješ cesty své. Item: Bláznivý lid můj nezná mne, synové nemoudří a nerozumní jsou, moudří k činění zlého, ale dobře činiti neumějí. Kristus pak Pán žalostně té církve nedaření podoběnstvím ukázal: církev svou k roli přirovnává, kterouž ač hospodář její dobrým semenem posívá, hleděti však na to musí, že místo pšenice koukol roste. Tento koukol na roli Boží, toto hloží na vinici Boží, tento neřád v městě Božím trůj se nalézá, jmenovitě: místo světla pravdy mrákota bludu, místo života svattosti života bezbožnost, místo jednomyslnosti

roztržky a různice; čehož všeho někdy víc, někdy méně v církvi se spatřuje, někdy tak mnoho, že mezi lidem svým a jinými zavvrženými národy Pán Bůh sám rozdílů neznámá, jakž (skrže Jeremiáše) dí: Mám je všecky za podobné Sodomě a Gomoře. A (skrže Ezechiele proroka) ještě více: Živ jsem já Hospodin, že ani Sodoma a dcery její nečinila tak, jakožs ty činila s dcerami svými. Aniž mysliti, že by se to jednou jen tam někdy v Izraheli přihodilo, že církev tak zabředla (jakž Izaiáš mluví v 31. kap. v. 6). Z ráje hned ta vrtkavost a ve všem dobrém nestálost s námi vyšla a tytýž se celé viditedlné církvi přihází, všecko, pravím, troje to, i bludové smyslu i prostopášnost života i nesvornost srdcí. Prohledněme příklady:

V ráji rodičové naši dali se přeškodlivým bludem a pověrou zmámiti, jako by skrže užití nějaké zevnitřní věci vševědoucnosti nabyti mohli; z kteréhož bludu upadli v hřích, že se opovážlivě Boží záповěď přestoupiti pokusili, z čehož naposledy nesvornost pošla a jednoho na druhého viny sčítání. Když sobě mezi nimi církev obnovil Pán Bůh a sliby svými víru jich napravil, zase se to brzy porušilo. Nejprve při Kainovi a potomstvu jeho, potom při všech veřejně, tak že Bůh, vida lidskou zlost v myšleních i v skutku, litoval, že kdy člověka učinil, jakož pak naposledy je v hněvě svém všecky (Noe samo osmého vymíníc), vodami zatopil; i obnovila se opět tvář církve, když s Noélem v novou smlouvu Bůh vešel, aby jemu sloužil. Ale v té smlouvě jak dlouho trvali lidé? Pomalu hned se to zase rušilo, pověry modlářské, bezbožnosti, rozličné nesvornosti a války krvavé vloudily se a rozmohly, tak že Bůh všecky opustě, jediného Abrahama s jeho rodinou sobě obral, aby zvláštním jeho lidem byli mimo všecky národy; a aby je při sobě zdržel, slíbil jim časné a věčné požehnání, a dal jim znamení smlouvy své na tele jejich, aby jí zapřítí nemohli, a ohradil je zákonem svým, aby se na právo ani na levo vychýliti nemohli, a i mluvil s nimi sám z nebe, a neb k nim ústní své posly proroky (začasto i angely) posílal, a jestliže kdo z řádu vystupovali, pamatovati dal. Naposledy osypal je dobrodiními převelikými, znamenité divy a zázraky pro ně čině pod nebem, jen aby věřili a rozuměli, že on jest Bůh jejich, a zase lidem jeho býti pamatovali. Ale co tím zpraveno? Poněkud v tom stáli svatí předkové, potomci se hned zase rozličnými způsoby vyvinovali z cest Božích, pověr předně bludných a scestných, lečjakýchs o Bohu a počtě jeho smyšlenek hned za Mojžiše mnoho měli, ovšem potomních časů, tak že známost pravá Boží častokráte z kořene vyhynula, a v slepém modlářství všecko se pohřížilo (jakž naříkání všech proroků patrné) až do Babylonského zajetí. A to jest, což Pán Bůh říkával: Kněz i prorok, všickni učí falši, slepí jsou napořád, zákona mého neznají. Po Babylonském zajetí až do Krista tu se farizejská sekta rozmohla, kteříž všecku Boží počtu v pošmournost obrátili a všecken zákon falešnými smysly a scestnými výklady naprznil, až i volati nad nimi

musel Kristus: Běda vám, Farizeové a zákoníci, vůdcové slepí, kteříž jste vzali klíč umění, a však sami jste nevešli (k pravému požívání), a těm, kdož by vjíti chtěli, zbraňujete! Zatím hříchů a nepobožnosti tatáž Izraelská církev plna bývala hned na poušti, vydávali se v netrpělivost a reptání, potom v modlářství, obžerství, chlípnost a prostopášnost všelikou, že Bohu těžcí byli (přečti o tom žalm 106). Potom do země zaslíbené uvedeni jsouce, hůře častokráte činili než otcové jejich, nýbrž hůře než ti proklatí národové, kteréž vyplenil byl Hospodin před tváří jejich, o čemž Bůh tak svědčil, že jak prorok, tak kněz poskvřňují země; také i v domě svém nacházím nešlechtnost jejich, dí Hospodin. Po zajetí pak jak napravili, vidí se z proroka Malachiáše a z knih Nového zákona.

Co se svornosti dotýče, ta špatná bývala. Hned patriarchové, Josefa sobě v ošklivost vzavše, vražedlně nenáviděli. V Egyptě, ačkoli pod jhem byli, však se vadili a hryzli. Na poušti kolikrát se rotili i proti Mojžíšovi, vůdci svému, i proti Aronovi, knězi svému, i proti sobě vespolek, v knihách Mojžíšových se nachází. Jistě kdyby Bůh zázračně nebyl bránil, skrze Datana, Abirona a Chore mrzuté (schisma) bylo by se začalo, kteréž se potom za Roboama stalo, když se na dvoje království a na dvoje náboženství a na dvoje kněžství [rozdělili] (jedno Aronovo, od Boha zřízené, druhé postranní, kteréž zarazit se pokoušel Chore, vyzdvihl Jeroboam). Každá ta opět pak sekta měla své roty, kteréž se vespolek kousaly a hryzly, jakž jim to odrhá Pán Bůh, že Manasses žral Efraima a Iefraim Manasses, oba pak proti Judovi byli. Po navrácení se z Babylona roztrhli se na tři sekty, někteří Farizeů, jiní Esseů, jiní i Saduceů se přidrželi, a ti se všickni vespolek nenáviděli, pomlouvali, kazili, jakž to z Písma známé jest. V Kristově nové církvi titíž se opět neřádové všickni zbihají, omylných předně a scestných smyslů i apoštolé prázdni nebyli, dokud mocí z výsosti oblečení nebyli. Mezi učedníky pak jejich a v církvích jejich ledajaks se otázky a odporové o ně začínali, o obřízce, o ospravedlnění, o večeři Páně, o budoucím vzkříšení a k těm podobných. Ovšem, když apoštolé zesnuli, bludové rozliční v církvi se jedni za druhými vyškvtali, když kacířskými pošetilých hlav výmyslky učení pravé o Kristu, božství jeho, člověčenství jeho, zásluze jeho, též o Trojici svaté a jiných křesťanské víry artikulích zatemněno, zmateno a u mnohých v pochybnost uvedeno bylo. Až v tom Antikrist východní i západní povstal, a onen učení Kristovo i s jménem zařítíl, tento jména sobě za plášť nechav, učení samé na ruby obrátíl; kudyž na to přišlo, že všecka církev i daremnými pověrami i ohavnými, zatratitedlnými bludy zanečištěna. Kteréž pověry a ohavnosti ačkoli světlem evangelium svatého z milosti Boží odkryty, ostatkové však těch mrákot hrubě světlu Božimu tu i jinde zastiňovali až posavad.

Co se pobožnosti dotýče, víme, jaké v tom dokonalosti od nás v Novém zákoně vyhledává Kristus; ale ta kde jest? Nařikali i apoštolé za svého času na nectnosti, nařikali i otcové svatí po nich, zvláště pak pod Antikristem že se rozmoci měly bezbožnosti a ohavnosti všelijaké. Kristus a apoštolé předpovídali, a skutek ukázal, že ta máťe smilství a ohavnosti vši zemi poskvnila smilstvem svým, až se zase Bůh smiloval a skrze angela evangelium věčné na světlo vynesl národům znovu, aby se jeho báli, zvěstovati dal. Ale to běžné jak dlouho, a jak od mnohých ostříháno? Pustili jsme se zase v lhostejnost všickni takměř, tak že víra naše v ústech byla, v skutecích se jí velmi málo vidělo, nýbrž mnozí pod jménem evangelium hůře živi byli, než ti pohané.

Naposledy svornost církve nové zvláštní měla býti, proto že Kristovo království pokojné jest předpovídáno; ale jak se svornosti šetří, o tom skutek mluví. Předně sami apoštolé sváry začínali, kteréž pokojívati musel Kristus, potom samým Duchem Božím plně podělení a utvrzení byvše, při posluchačích svých to viděti museli, an se ti, kteříž z židovstva byli, s těmi, ješto byli z pohanstva, hádali a tahali, sobě domnělou přednost připisujícíe. Zase Korintští sami mezi sebou na sekty se trhali, an se Galatští sami mezi sebou kousali a hryzli. Ovšem po časích apoštolských roztržky se rozmohly, tak že někdy, jakž z starých jeden napsal, žádný s žádným nadržel, a Klemens Alexandrinský připomíná, že křesťanům židé a pohané posměšně tím vytýkali, že mnoho sekt mezi sebou mají, že nevědí, by i chtěli, k komu přistoupiti. A píše se o persequucí té hrozné, kterouž za Nerona křesťané vystáli, [že] sami svými domácími nesvornostmi a jedni na druhé poštváváním příčinou byli, až pak slavný císař Konstantin, veřejný sněm svolav, roztržek nětco (ačkoli s velikou prací) vyzdvihl a utišení jakéž takéž způsobil. Ale brzo zmizelo i to; nepřestali se hádati a tahati, až na východ Mahomet povstav, učením a mečem svým hádkám jejich konec učinil na západ pak Římský biskup přednost uchvátiv, pod jediný svůj řád všecky spořádal. Ale jaký řád, aby jeho neřádům všickni a pověrám mlčíc obcovati museli! Čímž zdálo se sic jemu, že roztržky zastaví, a on je pak rozmnožil, poněvadž mnozí rozumní z duchovních i tělesných, jhu tomu se bráníc, všech proti němu cest ohledávali, a tento zase tyranskou mocí tím víc dotíral, aby potřel a M podmanil všecky, tak že přes tisíc let nic se v křesťanstvu nečinilo, než že se jednak pérem, jednak mečem, jednak obojím bojovalo, an se mezi tím i papežova církev na nesčíslné sekty a řeholy roztrhala.

Opět když se Bohu udušené světlo církvi své ukázati líbilo, a k vyjevování Antikristických bludů a ohavností rozdílné své nástroje, Viklefa, Husa, Lutera, Cvinglia, Kalvína vyslal, a

veliký díl křesťanského, Antikristem zmámeného lidu prohledl, od bludů odstoupil a učení svatého evangelium přijal, dopustili se opět neřádu, prvé již v Korintské církvi potupeného, že majíce jedním srdcem a jednými ústy děkovati Bohu svému za tu milost Boží, kteráž jim dána v Kristu Ježíši, že ve všem obohaceni byli v něm v každém slovu a ve všelikém umění, a upevněné měli svědectví Kristovo mezi sebou, tak že žádného neměli nedostatku ve všeliké milosti, toliko aby byli žádali utvrzení býti až ke dni příští Pána našeho Ježíše Krista, (oni vydali se v nejednostejná mluvení a v nejednostejné smysly a zdělali mezi sebou roztržky a začali říkati: Já jsem Pavlů, já Apollů, já Petřů, já Luterián, já Kalvinián, já Husita). Z čehož pošel podnět všeho zlého, záští a podhlédání společné, hádky a disputací, pomluvy a útržky, summou nenávisti, sočení, hanění a kažení se vespolek.

Kapitola třetí

Kde se bludové v církvi berou

Všech těch v církvi neřádů že Satan předním původem jest, Kristus nám oznámil; nebo on, prý, na Boží roli koukol rozsívá tehdáž, když lidé spějí (Mat. v 13. kap.). To víme všickni, ale toho neznáme všickni, ta dřímota, kteréž Satan k svému forteli užívá, co jest. Protož se to pro výstrahu z Písem ukázati, musí, a předně, jak se koukol bludů a falešných, scestných smyslů seje. Děje se to pak takto:

1. Předně, když lidé na zákon Boží zapomínajíce, bez něho býti sobě zvykají. Tak Šalomoun skrze přílišnou s lidmi pohanskými conversací zapomenul na zákon Boží, uběhl v slepotu modlářství. Tak Roboam se vším lidem opustili zákon, a potom jej dokonce ztratili, tak že ho víc než za tři sta let neměli a o něm nevěděli, až za Joziáše v rumu kdesi nalezen. Protož po ten čas velmi se pověry a bludové modlářství rozmohli, že všickni proroci velikou práci měli. Tak v papežstvu do kouta byl zastrčen zákon Boží, a na zákony lidské jen se pozor dával; co tedy div, když se světlo pod kbelec vstaví a neb za stěnu zastrčí, že se tma udělá? Znal to David svatý, protož říkal, že se děsí, až trne, nad nesmyslností lidskou, že Boží zákon opouštějí a na slovo jeho zapomínají; protož on Boha prosil, aby mu jen tu milost učinil, aby, dokud živ bude, ostříhal slova jeho, nebo, prý, tehdáž nebudu zahanben, když budu patřiti na všecka

přikázání tvá. A opět: Celým srdcem svým hledám tebe, Bože, nedopouštěj mi zblouditi od přikázání tvých. Viz celý ten 119. žalm.

2. Když se lidé od zákona k nějakým postranním viděním a zjevením obracejí, snadně také v blud ubíhají, jako Saul s mrtvým Samuelem se radil (Sam. v 28. kap.), a za času Izaiášova cosi obecného z toho býti chtělo (jako i v papežstvu předešlo), že se na ukazování a odpovědech lidí zmrlých zakládalo, o čemž jim Bůh i říci dal Nemá-liž se lid na Bohu svém dotazovati? K mrtvým-liž se živí mají utíkati? Anobř k zákonu a svědectví! Pakli nechťi mluvití podlé slova toho, nevzejde jim záře (Izaiáš v 8. kap. v. 19). Tu zajisté d'ábel mámení svá jistotně připojuje, a kdo takovým viděním věří, pověr a bludů neujde.
3. Když zákona sic užívají, k zákonu však nětco připojují a za pravidlo sobě berou, jako filozofii a lidské nějaké důmysly; o čemž apoštol dí: Hled'těž, aby vás někdo nezklamal moudrostí světa, uče podlé ustanovení lidských a ne podlé Krista. Nebo coť má Aristoteles neb Plato o moudrosti Boží a tajemství od věku skryté věděti? Již žádný z knížat světa tohoto nepřijal, proto že ji Bůh toliko zjevuje skrze Ducha svého, jakž učí apoštol. Kdo také vlastních důmyslů v Božích věcech následuje a na nich se zakládá, snadniče také v blud ubíhá, proto že přemýšlování lidí smrtedlných bídne jsou, a důmyslové naši nebezpeční. Tak Izraelští, za vlastní fantazií jdouce, místo živého vůdci Mojžíše mrtvou modlu sobě vyzdvihnouti uložili na znamení, prý, přítomnosti Boží. Podobně Fariseové, k zákonu ustanovení přimišující svých starších, pověry a bludy velmi romnožili. Poněvadž vždycky se v církvi lidé nalézají, kteříž sobě bud pohanskou filozofii libují, bud ustanovení předků (traditiones) velebí, a neb sic rozumem svým se zpravují, co div, že nikdy téměř církev bludů prázdna není?
4. Zarážejí se bludové i tak, když se lidé do theologie a do Písem zlým úmyslem dávají, totiž aby uměli nětco. Cíl zajisté Písem nejpřednější jest, abychom z nich porozumívající, že Hospodin jest Bohem, a že není jiného kromě něho, samého se báti jeho, samému sloužiti, v samého věřiti a skrze tu víru v něho věčného života očekávati se učili. Kdo tím úmyslem do Biblí jdou, těm zjevuje tajemství svá Hospodin, dí Písmo; ale obírá-li se kdo s Biblí tak jako s jinými lidskými psaními, aby sobě jen mozek protíral a brousil, ten chybuje cíle, a umění jeho na marné mluvnosti se skonává, jakž svědčí Duch Boží, prpto že nadutý jsa nemoudrosti provodí při otázkách, odkudž svarové a marné hádky pocházejí, a tak se místo pravého osvětlení (opiniones) a domnínky rozmáhají a z opinie potom scestní smyslové.

5. Někteří zákon čtou, zapomínají však Boha na pomoc vzývatí, aby Ducha svatého k odvírání jim smyslu Písem zřítel, než spoléhají na svůj rozum, že jím, kudy chtí, proniknou. Ješto Ducha Božího rada jest: Boha se boj, synu můj, a na rozumnost svou spoléhej. Nepamatují ti na to, co svatý Petr praví, že žádného prorocství Písma výklad nezáleží na rozumu lidském, a protož rozumem svým v Písmě se plískajíce, nalézají tam smysly, jichž tam není. Rozum náš sám z sebe v věcech Božích slepý jest, protož zamotává a zaplétá sám sebe. A tohoť se David bál, protož se přehorlivě vždycky Boha modlil, aby mu oči jeho odvíral do Písem, aby ho Duchem svým vždycky vedl, aby mu cesty své zjevoval; čehož když mnozí tak nečiní, co div, že místo světla mrákotu z Písem vynášejí.
6. Jest i tato příčina bludů v církvi, že někteří na tom, co jim i jiným k spasení věděti potřebí, nepřestávajíce, vysoko se do ledažakýchs speculací pouštějí a pomoci k tomu z Písem hledajíce, tak i jinak jich k smyslům svým natahují, jako se Origenovi přihodilo, kterýž svým hloubáním, allegorií všudy v každém Písmě hledajícím, nemálo bludů roztrousil. Protož dobrá jest Sirachova rada: Nesnadnějších věci nad chopnost svou nezpytuj nesmyslně, a k čemu nestatčuje síla tvá, toho nevyhledávej nemoudře; cožť poručeno, o tom přemyšluj, skrytých pak věcí zanechej, neboť více ukázáno jest, než rozum lidský chopiti můž, mnohé svedla vysokomyslnost.
7. U příčině také jest mudrování strany termínů, kteréž někteří bujní, chlubní a v novotech se kochající rádi vymýšlejí, aby zvláštního nětco měli, ješto apoštol dí: Prosím vás, bratří, skrze jméno Pána našeho Jezu Krista, abyšte jednotejně mluvili všickni, aby nebylo mezi vámi roztržek. Zvláště když se termínové bez Písem vymýšlejí vtipem lidským, a jakýmž moudrost lidská učí; tak zajisté z rozdílných mluvení, termínů, frasí rozdílní se rodí smyslové, proto že moudrost Boží v slibných řečech moudrosti lidské záležitosti nechce.
8. K bludům velmi napomáhá toto, že se často do theologií a v věci svaté lidé bázně Boží nemající dávají. Nebo poněvadž bázeň Páně jest počátek moudrosti, kterak se s tou tajnou nebeskou moudrostí užitečně obíratí mohou ti, kdož ji prázdní jsou? Písmo praví, že Pán nalezen bývá od těch, kteříž ho nepokoušejí, a zjevuje se těm, kdož nejsou nevěrní jemu; v nešlechtnou duši že neschází moudrost, proto že Duch svatý, duch kázně, utíká lsti a odstupuje od myšlení nerozumných. A jakož, kdo ostříhají zákona, zmocňují se smyslu jeho (jakž dí Sirach v 21. kap. v. 12), tak kdo bezbožní jsou, těm jest Písmo v tajemstvích svých jako zapečetěná kniha, nebo stezka spravedlivých jest jako světlo jasné, kteréž se rozmáhá a svítí až do pravého poledne,

ale cesta bezbožných jako mrákota, nevědí, na čem se ustrčiti mohou. O témž i Kristus vysvědčil židům pravě, že Písmům nerozumějí, proto že v sobě milování Boha nemají. Takoví tedy se často v církvi nalézají; co div, že sebe i jiné zaplétají?

9. Bludové drží se církve proto, že se obyčejně theologii učíme ne od Boha, než od lidí, ne z Biblí, než z kněh lidských. Psáno jest, že všickni učeni budou od Boha, dí Kristus, a takt' býti má a musí, aby víra naše nebyla na moudrosti lidské založena, ale na moci Boží. Nebo duch Boží v člověku, odšení Všemohoucího, činí lidi rozumné; protož k němu se o to patřiti musí a u něho samého hledati příkladem Davida svatého a všech svatých. My pak obyčejně sobě na zemi mistrů hledáme, proti záповědi Boží na lidech se zakládáme, a proto že tento neb onen tak neb onak smejšlel, také s ním tak neb onak smejšlíme, lidem v té částce nedím rozum, než víru svou podmaňujícíce. Ješto co jsou lidé? Duch Boží praví, že jsou marnost všickni ze spolku, i ti velicí a mocní, lháři, mohou se mýlití a bloudití, založití se na nich nelze. Poněvadž tedy kněží jedni od druhých se učících, kdo knih dopadne, a neb se jemu od jiných vstrčí, toho v smyslích následuje, posluchači pak také od kněží všecko bez rozvažování a s Písmy srovnávání přijímají: co div, že maní jedni za druhými jdouc, z podešlých někdy bludů nikdy nevycházejí?
10. Naposledy vášně lidské nejedněm překážejí, aby někdo pojatého scestného smyslu poznati nemohl, neb poznaje pustiti nechtěl; stydí se někdo přiznati se, že někdy bloudil, a neb že jiný někdo lépe než on viděl, i stojí na svém, což, ač hřích jest a lstivě slovem Božím se obíratí, nalézají se však tytéž lidé, kteříž tak vědomě sebe i jiné v bludích zdržují. Načež ponáříkav Pán Bůh skrze proroka, tak praví pro tu příčinu: Aj, já nakladu lidu tomuto úrazů, a zurážejí se otcové i synové. Když chtí bloudití, ať bloudí a z jednoho bludu do druhého jdou.

Kapitola čtvrtá

Odkud nepobožnost v lidu Božím povstává

Dvě studnice se nalézají, z nichžto vyplývá nepobožnost. Jedna jest v nás vnitř, druhá zevnitř. Vnitřní jest zapomenutelnost na smlouvu Boží a na výminky, na kteréž jsme přijati za lid jeho, jmenovitě abychom (ačkoli z přirozené zkázy rovně jako jiní k zlému klopotní jsme), však jsouce lid zvláštní, od jiných odděleni, svati byli, jako on svatý jest Pán Bůh náš. Na to

my, pravím, že k svatosti povolání a obnovení jsme, rádi zapomínáme a za přirozením jako jiní; kteříž povolání nejsou, jdeme. Protož Bůh často skrze proroky nařiká, že lid jeho opouští smlouvu jeho; a svatý Petr pověděl, že křesťané jsou národ vyvolený, královské kněžstvo, národ svatý, lid dobytý k tomu, aby zvěstovali ctnosti toho, kterýž je povolal ze tmy v předivné světlo své a učinil účastníky přirození svého Božského, proto aby utíkali po-rušení toho, kteréž jest na světě v žádostech zlých, za tím nařiká, že se mnozí zapomínají na očistění své a zase v poskvrny světa že se navracují, mezi tím na zevnitřním jménu křesťanství své zakládají, jako židé na obřizce, oběti chrámu. Ale co dí Bůh? Toto dí skrze Izaiáše: K čemu jest mi množství obětí vašich? A opět: Neskládejte naděje v slovích lživých, říkájce: Chrám Hospodinů! ale jestliže všelijak polepšíte cest svých; nebo zdali kradouce a mordující a cizoložice a krivě přísahající předce choditi a postavovati se budete před obličejem mým?

Zevnitřní hříchu příčina jest opuštění kázně, když kněží a vrchnost, koho by měli trestati, netrescí. Kristus řekl: Mějte sůl mezi sebou! Item: Horší-li tě noha, neb ruka, neb oko tvé (totiž kterýkoli oud v církvi, by on nejvzáctnější byl), utni, vylup a zahod' pryč! A svatý Pavel vysvědčiv, že maličko kvasu všecko těsto nakvašuje, poroučí z obce vymítati a Satanu těla k trápení dávati pohoršlivé církve oudy, a kdo zjevně hřeší, aby zjevně trestán byl bez přehlídání proto, aby se jiní bázeň míti učili. Neužívá-li se tehdy soli (totiž kázně), co div, že to, co se soliti mělo, hnije, kazí a smradí se? Světlost a stkvělost těla církve jest bdícím služebníkům oko; to nebdí-li, všecko tělo tmavé bude, a neb, jakž jinde dí Kristus: Zesnou-li ti, kdož bdíti mají, snadněť bude nepříteli se vlouditi a koukole vtrousiti, když žádný nebrání. Podobně neutíná-li, nevyklupuje-li, neodmítá-li žádný žádného pohoršitedlného oudu, co div, že se jeden od druhého a naposledy celé tělo kazí? Hřích zajisté v těle našem dle přirozené zkázy jest jako ošklivá nemoc, rak rozjídající se sám sebou, nebrání-li se násilně; tak též není div, nevyčišťuje-li se kvas, že kyše pořád, až se všecko rozkyše. Již pak bývá to, že nerci-li přední v lidu oblevuji konati kázně, alebrž (jakž Bůh nařiká) sami sobě v hříších odpouštíjce, nechťi přijímati kázně, a tak sami napřed lámí to jho Boží a svazky ty trhají. Protož snadně jejich příkladem všickni jdou, kam koho jeho žádost vede. Knězi mezi tím a proroci žádného netrescí, nýbrž pro kus chleba a hrst ječmene pochlebují lidu v hříších jejich. A lid můj to libuje, dí Hospodin, i čehož byste pak neučinili naposledy?

Kapitola pátá

O příčinách nesvornosti v církvi

Všecka takměř vždycky nesvornost v církvi od duchovních pocházela a pochází, a to na větším díle bez potřeby a důležitých příčin, toliko:

1. Z bujnosti pro rozdílnost smyslu při otázkách, kteréž sobě pro ukazování a provívání vtípu nad to, než jich Písmo naskýtá, strojíce místo pasti jedni na druhé trhají, a každý k svému zákonu, jak umí, natahuje, odkudž hádky bez konce přicházejí, z hádek pak závisti, svárové, rouhání, porušení mysli a zbavení pravdy, jakž svědčí apoštol.
2. Z pověry pro rozdílnost ceremonií; tu se židé s učedníky Janovými o očišťování, tu Samaritáni s židy o místo k modlibám nejpříhodnější, tu učedníci Janovi s Kristem o posty, tu Korintští vespolek o obětování modlám, tu Kolossenští o rozdíly pokrmů a dnů hádají, an všecky ty a těm podobné věci jen (adiaphora) běžné a svobodné jsou, na nichž podstata ani služby Boží ani lidského spasení nezáleží.
3. Z pejchy o přednost míst. Tak se s Mojžíšem o přednost nesnadnili Aron a Maria a potom Datan, Abiron a Chore; tak se svářili apoštolé, kdo by z nich větší byl; tak Diotrefes o prvotnost stoje proti svatému Janovi, mluvil zlé řeči a z církve pyšně vylučoval, koho chtěl. Ach, což často farizejský duch při duchovních se ozeývá, že přední místa na večerích milují a přední stolice v školách a pozdravování na trhu, a aby byli nazýváni mistři, tak že, než by jeden druhému ustoupil a neb jemu, že lépe něčemu rozumí, čest dal, raději proti němu boj začne a svého (očkoli činiti jest, by o to sedění bylo) krvavě hájí. Za mnoho set let žádného duchovního sněmu nebylo, aby o sedění mezi biskupy tahanic nebylo, tak snadně, všickni na Kristovu záповěď (Vos non sic!) zapomínají.
4. Z lakomství, příčinou hojnějšího opatření. Příklad na synech Elí, kteříž se často o své kněžské důchody s lidmi nesnadnili i mocí brali. Tak se v církvi apoštolské reptání stalo proti Židům Řeků, že zanedbávány bývaly vdovy jich; tak v Korintu falešní apoštolé, velikého vyhledávající opatření, Pavla svatého pomlouvali, že práva kněžského neužívá, proto že pravý apoštol není, čímž k nemalým podezřením, záštím, rozepřem příčina dána byla, nebo svatý Pavel tuze se s nimi i Korintskými nesadniti, a jak svého učení a neb úřadu, tak i svého práva zastávati, oněch pak z pýchy a lakomství jdoucí lest a zlost vyjevovati musel. A Pán Bůh o lakomství falešných proroků mluvě praví, že kdo jim nic do úst nedává, proti tomu vyzdvihují válku.

Kapitola šestá

Co Bůh k neřádům církve své říká

Hospodin Bůh náš (dí Jozue k lidu Izraelskému) jest Bůh horlivý, kterýž na vás nepřehlídne nepravosti. Což tedy říká, že mu lid jeho tak často zbíhá z cest jeho, to nalézáme z Písem.

1. Že horlí velice (jako skrze Mojžíše dí): Pokolení převrácené a zavilé zpronevěřilo se Hospodinu mrzkostmi svými, jakož vzdáleny býti měly od synů jeho. Tímliž jste se odměňovati měli Hospodinu, lide bláznivý a nemoudrý? Zdaliž on není otec tvůj, kterýžtě sobě dobyl za dědictví? (A skrze Micheáše:) Slyšte všickni lidé napořád, pozoruj země, a což na ní jest, a nech panovník Hospodin proti vám svědkem jest. (A skrze Amosa:) I nad tím-liž by se země nezatřásla, což činí lid můj?
2. Pamatuje, napomíná, prosí, jako skrze Mojžíše: Rozpomeň se, lide můj, že jsem já sobě tebe zvolil, aby byl lidem mým; pročezs pak opustil Boha, stvořitele svého, a nevážíš sobě spasení svého? A skrz Ezechiele: Odvráťte se od cest svých zlých. I proč máte mřítí, ó lide Izrahelský? Item skrz Micheáše: Lide můj, cožť jsem učinil, že mne popouzíš? Rozpomeň se, že jsem tě vykoupil, aby poznal hojnou spravedlnost mou. A opět skrz Davida: Aby mne chtěl poslouchati lid můj, a Izrahel cestami mými choditi, jistě by byl pokojný čas jeho až na věky!
3. Hrozí zuřivě, jako skrze Jeremiáše: Poněvadž to činíte, a když volám na vás, neozýváte se, zavrhu vás od tváří své. A skrze Ezechiele: Aj, trestal jsem vás často, ale co jsem prospěl? Protož již metly hubící přičiním. Vítř rozsíval lid můj, vichřici žítí budou, dí skrze Ozeáše. A opět: Slyšte slovo Hospodinovo, nebo rozepři má Hospodin s lidem svým, proto že není žádné věrnosti, ani žádného milosrdenství, ani žádné známosti v zemi této. Pustím hněv svůj na všechno, což v ní přebývá, životčichové i ptactvo i ryby zhynou. Vyhlazen bude lid můj pro neumění, že opustil zákon Boha svého. Stane se jak lidu, tak kněží, nebo vyhledávati chci cest jejich, a za skutky jejich navrátím jim. Item skrz Amosa: Přišel konec lidu mému, již nebudu promíjeti. Učiním, že jim slunce zajde o poledni, a uvedu na ně tmu. A proměním svátky vaše v kvílení, a zpěvy vaše v naříkání. A pošli na ně hlad, ne hlad chleba a žizeň vody, ale slyšení slov Hospodinových; ačkoli běhati budou, hledající slova mého, však nenajdou. A skrz Jeremiáše ještě zuřivěji: Kdož by se nad tebou slitoval, Jeruzaléme? Kdož by tě litoval? Nebo opustil's mne, dí Hospodin, a protož, aj, já vztahuji ruku svou, abych tě zkazil; nebo jsem ustal želeje. Aj, již zkazím lid svůj, protože se od cest

svých neodvracejí. A byť i volal ke mně, neslituji se. Běda jim, když se odvrátím od nich.

4. Ještě vystříhá věrné, jako skrze Sofoniáše: Ohleďte sebe, ohleďte, ó národe nemilý! Prvé než uložení přijde, prvé než prchlivost přijde, snad se ukryjete v den hněvu. A skrz Jeremiáše mnohem milejšími slovy: Usmysl sobě, Jeruzaléme, aby se od tebe neodloučila duše má, abych tě neobrátil v pustinu. Item: Navrať se, zpurná dcerko Izrahelská, dí Hospodin, a neboří se zuřivá tvář má na vás, nebo já dobrotivý jsem, aniž držím hněvu na věčnost. Jen toliko poznej nepravost svou.
5. Naposledy pak, když ani prosby ani pohrůžky platné nejsou, mstí a tresce skutečně, jako neřád rajský trestal vyhnáním všech nás do bídy a lopoty, neřády prvního světa zaplavil potopou, Izrahelské zpurné pohubil na poušti všecky, v zemi pak jejich několikrát prostopášnost jejich skrocoval válkami, hladem, morem, až je naposledy i s zemí jejich vyvrátil, ostatky toliko zanechav. A i ty do sedmdesátileté kázně do Babylona poslal, až by se naučily znáti, jak hořká věc jest opouštěti Hospodina a neostříhati bázně jeho. Potom, když opět nechtěli býti lidem jeho, dal je dokonce pohubiti a rozptýliti po všem světě. Na nepobožné pak a nesvorné své křesťany posílal nejprve Nerony, Diocleciány, Maxencie, potom Machometa a papeže a posledních teď časů Turka a Španěle. Jakož i nynějšího našeho pohubení nic nepřivolalo, jediné hříchové naši, kteréž jsme všickni, jedni zjevnou rozpustilostí, druhí falešnou pokrytostí provodili, všickni, pravím, nižší i vyšší, světští i duchovní, všickni jsme byli porušili cesty, jsouce živi příkladem světa a nenávisti větší proti sobě než ti, kteří ven z církve jsou, provodíce. Protož roznítiti jsme horlivost Boží, že se hněval, hrozil, naposledy s námi podlé spravedlivých svých osvědčování a pohrůžek, než jsme nedbali, dokud jsme nepocítili, naložil. Naložil, pravím, s námi podlé hněvu svého tak, že s Jeremiášem dosti oplakati nemůžeme potření dcerky lidu svého, proto že nepřátelé naši učiněni byli hlavou nad námi, odpůrcům našim dobře se zvedlo. Padali jsme od ruky nepřátel, a nebyl, kdo by retoval, protivníci dívající se, posmívali se pádu našemu. Jho jako tuze spletené houžve dal byl Bůh na hrdlo naše, řetěz ocelivý nás stížil. Krmil nás hořkostí a napájel pelyňkem. Tvář hněvivá Hospodinova rozptýlila nás byla, ukrutníkům v moc dal nás, kteříž ani kněží nešanovali, ani starcům milosti nečinili, kteříž kroky naše šlakovali, že jsme po ulicích svých choditi nemohli, nýbrž i po horách stíhali nás i na poušti zálohy strojili. Dědictví naše bylo obráceno cizím, zboží naše přišla v moc cizozemcům. Sirotci jsme byli v domích svých, vodu svou za peníze jsme píti musili a chléb svůj kupovati, nýbrž na hrdle snášeli jsme

protivenství, pracovali jsme, lekali jsme se, utíkali jsme jako jeleni a neměli žádného oddechnutí. Otroci panovali nad námi, a nebyl, kdo by vytrhl z ruky jejich. Ženám i pannám násilí činili, knížata naše z mordována, mládence naše k žernovu (za nástroje tyranství svého) brali a pacholata naše k nošení dříví (k napomáhání modlářství). Všecka radost naše byla přestala, plesání naše v kvílení nám obráceno bylo, chrámy naše obrátili v pustinu, a naplnivše řvaním křiků svých, poskvrnili všech stánků Boha živého v zemi, tak že jsme znamení svých neviděli a proroků neslychali. A již říkali nepřátelé naši: Vyhubme je na pořád. A protože veliké jest milosrdenství Hospodinovo, že jsme dokonce nevyhynuli; nepřestávají zajisté slitování jeho, ale nová jsou každého jitra.

Protož již, ó Hospodine, obratiž nás k sobě, a budemeť obráceni! Obnov dny naše, jakž byly za starodávna. Nebo zdaliž všelijak zavržeš nás, a hněvati se budeš na nás tak velice?

Kapitola sedmá

Co lid Boží po potrestání svém činiti má

Pro jaký cíl Pán Bůh tak zuřivě někdy s lidem svým zachází, vyjevil se v tom skrze proroka, kdež osvědčiv hrůzu svou lidu svému, že s nimi jako lev lýtý zajde, rozsápá a rozmeče všecko, za tím dokládá: Odejdu však na místo své zase, až mi se vinni dají a hledati budou tváři mé. Nebo v úzkosti své hledati mne budou, řkouce: Podťte, navraťme se k Hospodinu nebo on uchvátí a zhojí vás, ubil a uváže rány vaše tak, abychom znajíce Hospodina hojněji jej poznávati se snažovali. A že tak bývalo, Izaiáš svědčí: V úzkosti, prý, své hledávali tebe, Hospodine, vylévali prosby, když na ně trestání tvé docházelo. A však než k tomu kdy přišlo, aby se tak lid Boží ku pokání schopil, nalézáme, že se obyčejně prvé divně kroutili a vinuli, až pak ostatkové mocí vždy dohnáni.

Předně zajisté obyčej mají zlehčovati sobě pohružky a nevěřiti jim; by se jim jakkoli pomsty předpovídaly, troštují se vždy, že tak zle nebude. Tak Izraelští, co jim kdy Bůh hrozil, všecko za nic měli, tak že Bůh naříkal, že se nechtěli užasnouti, že přece rozkoš provodí a se troštují řečmi lživými. Za tím viděli, že se pomsty vždy blíží; tu jednak se omlouvali, že tak mnoho nezavinili, aby tuze nějak trestáni byli, jednak se těch i jiných prostředků chytají, jak by to, co se jim na krk valí, z sebe ztřásti mohli. Tak Izraelští, když Nabuchodonozor táhl, opravovali

zdi, valy, bašty, mustrovali lid, dělali confederací, shledávali pomoc, na Bohu pak, aby hněv jeho krotili, nevzpomenuli. O čemž Bůh dí: Aj, jak se chytali lsti, aby se nenavrátili! A skrz Izaiáše jim obšírně osvědčuje, že to rad a pomocí shledávání daremné jest, že by lépe bylo utišiti se a obrátiti se k Bohu, jakož ovšem daremné bývá. Nebo když Pán trestati chce, kdo odvrátí ruku jeho? Což když sami znamenají, tu někteří přec utíkávají (jako Jeruzalémští do Egypta), aby metle utekli, jiní u nepřátel milosti hledají a pro připochlebení se i modlářstvím se spržňují (jako mnozí za časů Machabejských), ale tím obojím jen hněv množí, a aby se mnohem zůřivěji až do vyhubení mečem svým po nich sháněl, příčinu dávají. Praví zajisté Bůh: Poněvadž příčinějí hřích k hříchu, všickni na nic přijdou. A tak bývá obyčejně, že takové veřejné pomsty Boží nepřestávají dříve, leč až opravdově hněvu Božího pocítí. O čemž skrze Zachariáše dí: Stane se, dí Hospodin, v této zemi, že dvě částky vyhlazeny budou z ní a zemrou, a třetí zanechána bude; a i tu třetí uvedu do ohně, a přeženu je, jako se přehání stříbro, a zprubuji je, jako se prubuje zlato; i bude každý z těch vzývati jméno mé, a já vyslyším jej; řeknu: Lid můj jest; a oni dí: Hospodin jest Bůh můj.

Ta tehdy částka lidu, kteráž pomsty Boží přečekala, povinna jest:

1. Vinnu se dávatí Bohu a odprošovati hněv jeho. Jakž Jeremiáš ostatky poučoval: Proč by sobě, prý, stýskal člověk živý kázní za hříchy své? Zpytujme raději a ohledejme cest našich, navraťme se až k Hospodinu. Pozdvihujme srdcí i rukou svých k Bohu silnému, a nebo říkejme: Myť jsme se zpronevěřili a zpurní byli, protož on nás potrestal. Daniel pak těmito slovy: Tobě, ó Pane, přísluší spravedlnost, nám pak zahanbení tváři i otcům našim, nebo jsme hřešili proti tobě, Pánu Bohu svému, neposlouchajíce hlasu tvého a služebníků tvých, proroků; protožs na nás i uvedl toto zlé veliké. A Jeremiáš opět: Aj, navracíme se k tobě, Hospodine, proto že ty jsi Bůh náš, ohavnosti naše zžíraly práci otců našich; a my ležíme v hanbě své, a pohanění naše přikrývá nás, že jsme hřešili, my i otcové naši.
2. Napravovati skutečně. Jakž u Jeremiáše lid Boží mluví: Když mne obrátíš, Hospodine, budu činiti pokání, a když mne k srozumění bude poslouženo, udeřím se v bedro. A Izaiáš praví, že každý z pozůstavených na Sionu (totiž po přijetí té kázně) svatý slouti bude. A Sofoniáš, že ostatkové nebudou činiti nepravosti ani lsti. A tak musí býti proměna v dobré, aby místo dřevních hříchů a ohavností svattost se stkvěla při ostatcích. By byl se lid Boží poskvřnil modlářstvím neb bludy nějakými, mají, odvrhnouc to, v čisté Boží poctě horlivě se obnoviti; pakli hříchy a rozpustilostmi,

přestanouc toho pobožnost svatou začítí; pakli nesvornostmi, svornost a lásku mezi sebou vzdělati. Sunimou mají (jakž Pán Bůh mluví) znovu sobě zvorati ouhor a našiťi spravedlnosti a milosrdenství, to jest, Bohu i sobě vespolek znovu se svatě zavázati a v tom stále trvati.

A takt' činivali předešlí svatí. Noe, z potopy vychváčen byv a nového světa dočekav, jak jen z korábu vykročil, hned oltář postavil a s velikou vděčností Bohu oběti oběťoval. Jakob, když ho Bůh v zdraví z země cizí (kamž před vražedníkem Ezau utekl byl) navrátil, učinil podlé slibu svého, vzdělal oltář a reformoval celý dům svůj, tak že všickni bohy cizí (to jest modly a jiné pověry) odvrci museli, a on to zakopal pod dubem, a museli se očistiti a nové roucho obléci a slíbiti, že upřímně sloužiti budou Bohu svému. Mojžíš s lidem svým, když se z ruky Faraónovy vysvobozené a jej, vraha svého, zatopeného spatřili, zpívali Bohu píseň novou, v kteréž tím vděčnost slibují, že, prý, Hospodinu vzdělají stánek.

Titěž Izraelští synové, když z veliké, tesklivé pouště vynikše na roviny zaslíbené své země vyšli, obnovili se v smlouvě Boží všickni, a cokoli na poušti byli po let čtyřiceti zameškali, tu všecko napravili, obřízku a Velikou noc slavíce.

Samuel, když Bůh z ruky Filistinských lid svůj vysvobodil, a archa Boží jim byla navracena, svolav lid sloužil jim ku pokání a způsobil to, aby se všickni roztoužili po Hospodinu a obrátili se srdcem celým a vyházeli modly, a on chodě po zemi vizitoval a řád vzdělával po všech místech.

David, když mu Bůh odpočinutí dal ode všech nepřátel jeho, obrátil srdce své k tomu, aby vzdělal chrám Boží a v řád uvedl kněží, levity a všecku Boží službu.

Aza, král Judský, když Bůh za jeho času pokoj dal, přiložil mysl, aby činil, což se líbí Hospodinu. Protož zbořil oltář bohů cizích a výsosti, a stroskotal obrazy jejich, a posekal háje jejich, a přikázal Judovi, aby hledali Hospodina, Boha otců svých, a ostříhali zákona a přikázání jeho. I stalo se, že se všecken lid zavázal, aby hledali Boha otců svých z celého srdce a ze vší duše své; a kdo by koli nehledal Hospodina, Boha Izraelského, aby byl usmrčen, buď malý neb veliký, buď muž neb žena; i přísáhli Hospodinu.

Jozafát podobně, když mu Bůh dal, že se zmocnil v království svém, nabyv k cestám Hospodinovým srdce udatného, kazil a plnil modlářství v zemi, a rozeslal všudy po městech knížata svá s kněžími a levity, aby z zákona Páně lid vyučoval.

Ezechiáš na místě bezbožného Achaza dostav se na království svolal nejprv kněží a levity a napomínal jich, aby obnovili v svatosti sebe i dům Boží, a připomenuv předešlé neřády, řekl: Synové moji, nebluďtež již, vás zajíst[^] vyvolil Hospodin, abyšte stojíce před ním byli služebníci jeho. Potom, rozepsav patenty, napomínal všeho lidu ku pokání z ostatků Izraelského desatera pokolení, když byli znikli ruky krále Assyrského. I dal Bůh všemu lidu srdce jedno, že se shromáždili do Jeruzaléma shromáždění velmi veliké, a drželi slavnost Hospodinu s velikým veselím, a kněží dali požehnání lidu; i vyslyšán jest hlas jejich, a přišla modlitba jejich k příbytku svatosti Hospodinovy v nebe. A všecken lid vyšedše bořili oltáře a modly (i měděného hada od Mojžíše vzdělaného stroskotali, proto že byl poskvrněný modlářstvím). A Ezechiáš spořádal kněží, a aby ochotnější byli v zákoně Hospodinově, zřídil jim vychování na díle z svých královských důchodů, na díle z poddaných svých.

Manasses král, když ho Bůh z jeho zajetí domů navrátil, vyznal, že sám Hospodin jest Bohem, a protož vymetal bohy cizí a rytiny a oltáře modlářské, a opraviv oltář Hospodinův, obětoval na něm díkčinění a přikázal Judským, aby všickni sloužili Bohu. Ezdráš a Nehemiáš po vrácení se z Babylonského zajetí co činili, v předmluvě jest ukázáno.

Matatiáš po vítězství nad nepřátely a opanování vlasti co činil, píše se v knihách Machabejských, že vůkol táhna bořil oltáře, a obřezovati dal dítky neobřezané, a schvaloval lidem zákon Boží žádaje, aby se o něj horlivě příkladem předešlých svatých zasazovali. Judas Machabejský a Šimon, bratr jeho, v čas vítězství svých, kamkoli přišli, bořili oltáře a obrazy, i oltář v chrámě Hospodinově proto, že ho byli pohané oběťmi svými poskvrnili, poradíc se o to, společně vybořili a jiný čistý vzdělali.

Když Bůh nové církvi své po Kristu z těžkých pohanských persequucí (kteréz přes tři sta let trvaly) pomohl, a císařství Konstantinovi, křesťanskému pánu, dáno bylo, Konstantin nejen vzděláváním vsudy chrámů a poct Božích vděčnost svou pronášel, ale i concilium svolav, jakož roztržitosti strany víry vyzdvihl, tak i privátní duchovních osob jedněch proti druhým zášti a nevole zastavil (a to, jakž církevní historie svědčí) tak, že poručiv, aby stížnosti a žaloby, co kdo do koho má, psané obsáhli, když jemu je oddali, všecky u přítomnosti všech do ohně uvrhl, ta slova přidav, že nesluší, aby duchovní lidé nešváry své před jinými odkrývati měli, protož aby napotom bratří byli, a žádný žádnému nic předešlého nevzpomínal.

Kapitola osmá

Že, kdykoli se církev napravuje, Pán Bůh v tom maje zalíbení, novým požehnáním žehná

To kdykoli se děje, a pobožní po trestání opravdově sebe i jiné v pokání a řádu dobrém obnovují, Pán Bůh má zvláštní zalíbení, tak že novým požehnáním žehná lidu svému. Nebo tak slíbil: Navraťte se ke mně, a navrátím se k vám, s tváří libou laskavě přijmu vás. Hledající naleznete mne; když mne hledati budete celým srdcem, slituji se nad příbytky vašimi a vzdělám vás, a bude od vás pocházeti díkčinění a hlas veselících se; nebo vás rozmnožím, a shromáždění vaše utvrzeno bude přede mnou jako prvé. Kteří se pohnou k dobrotě Hospodinově s obilím a vínem a s olejem a stády skotů a bravů, těch duše podobna bude zahradě svlažené, a nebudou se rmoutiti více. Nebo obrátím kvílení jich v radost, a potěším jich po zármutku jejich. Rozvlažím i duši kněží tukem, a lid můj dobroty mé nasytí se, dí Hospodin. A opět: Jak jsem jim zlé učinil pro hříchy jejich, tak jim dobře učiním, když se mne báti budou. A budu je milovati tak dobrovolně, a budu Izraelovi jako rosa, zkvete jako lilium, a vpustí hluboce kořeny své, a rozloží ratolesti. Nebo toť mi bude k jménu, k radosti, k chvále a k zvelebení mezi národy.

Vizme i příklady: Noélovu po potopě pobožnost tak sobě velice zachutnal Pán Bůh, že se pro ni celému lidskému pokolení, nýbrž všemu stvoření novým slibem zavázal.

Jakob když pobožností obnovil dům svůj, oblíbil to Pán Bůh tak, že ukázav se jemu, veliké jemu věci slíbil i nové jméno dal, aby Izrael sloul.

Samuel když lid obnovil, Bůh jak tu horlivost liboval, hned zázrakem velikým osvědčil, že na nepřátely jejich z nebe hřímal a je potíral.

David když sobě chrám Bohu vzdělati v úmysl vzal, Pán Bůh hned jako na poděkování Nátana proroka k němu poslav, za to jemu i všemu pronárodu jeho požehnání své pod věčnou pravdomluvností svou slíbil.

Azovi, Jozafatovi, Ezechiášovi Bůh horlivost jejich hojným svým požehnáním, slávou a bohatstvím i vítězstvími nad nepřátely bohatě odměnil. Proti Azovi když táhl Zeroch mouřenín, tisíc tisíců v vojsťe svém maje, Bůh je všecky před ním potřel. Proti Ezechiášovi pak když Senacherib s velikou mocí táhl, Pán Bůh anjelem svým je porazil.

Machabejských horlivost Bůh náramnými nad nepřátely vítězstvími korunoval, což z knih jejich známe.

Tolikéž Konstantinovi císaři jeho svatých prací požehnal, že víra křesťanská pod ním slavně zkvetla.

A tak, krátce mluvě, co Azaf svědčí, pravé jest, že, kdykoli se lid hříšný navrací k Bohu svému, on dokazuje milosrdenství. A co Matatiáš k synům svým řekl, to se tuto říci může, že, přeběhna rodinu po rodině, ukáže se, že všickni, kteříž posílíc se ujímali se o zákon a udatně sobě počínali při zákonu, skrze něj oslaveni byli.

Naproti tomu, nenapraví-li se kdy lid Boží po kázni, velice horlí Pán Bůh a znovu bítí hrozí, jako skrze Mojžíše pohroziv, že, nebudou-li ho poslouchati, ukrutné na ně nepřátely pošle; za tím dokládá, nenapraví-li se, že je sedmkrát více bítí bude, a pakli ani tak, tedy že ještě sedmkrát touže, a to opětuje v té kapitole po čtyřikrát, že s nimi vždy prchlivěji zacházeti bude až do vyhlazení. Skrze Nahuma pak dí: Byť se lid můj pokojně byl měl, byli by toliko přemrštěni, a tudíž by to bylo pomínulo, a netrápil bych jich byl tak, jakž jsem trápil. Protož skrze Jeremiáše ponáříkav, že je nedávno bil, že kázně jeho nepřijali, rovněž skrze Jeremiáše ještě je napomíná: Smysl sobě, Jeruzaléme, aby se neodloučila duše má od tebe. A když nechtěli, praví, že již vyleje prchlivost svou a vyplení je dokonce; jakž se i stalo. Viz také kap. 9, v. 7. 9. 11. - Na tom tedy stojí, že ostatkové církve mají se k Bohu horlivě obracet i padlý způsob poct jeho mezi sebou napravovati mají.

Kapitola devátá

Komu církve reformací náleží

Když nad sebou ustanovíš krále, dí Bůh, a on dosedne na stolicí království svého, ať má při sobě zákon tento a čte jej po všechny dny života svého proto, aby se naučil báti Boha a ostříhal všech slov a ustanovení zákona tohoto. Z těch slov rozumíme, že vrchnost k tomu Bůh ustanovil, aby stráž držela nad zákonem jeho a nade vším tím, co se vedle zákona dítí má; zvláště poněvadž se těm též poroučí, když by kdo řádu církevnímu urputně poddán býti nechtěl, od vrchnosti aby na hrdle trestán byl. Jakož pak toho práva vždycky všechny pobožné vrchnosti užívaly, nad řádem církve nejen ruku držely, ale jej také, když potřebí bylo,

napravovaly, a Bůh tomu žehnal, jakž Mojžíšův, Davidův, Šalomounův, Azův, Jozafatův, Ezechiášův, Joziášův, Judy Machabejského, Konstantinův, Theodoziův a jiných slavní a věčné paměti i následování hodní příkladové ukazují. Extraordinarie však (když pobožných vrchností, které by se toho ujímaly, není) služebníci církve sami to činívají, jako když Kristus rozhorlil se, z chrámu svatokupce vymetal. Item apoštolé bez pomoci světského ramene církev Kristu obnovili. Téhož za času papežských temností patrný příklad v Frankrejchu na Albigenkých (jinak Valdenských) a v Čechách, na Bratřích, kteříž obojí samým řízením Božím, bez moci světské učení, život, řád, kázeň sobě napravili a do vůle Boží toho užívali. Když zajisté ti, kteříž povinni jsou, nekonají, co konati mají, snáze musí kamení volati, nežli aby neměl Bůh slaven býti a dílo jeho se konati. Modlám pak těm, v Božích věcech němým, hluchým, slepým, chromým bude běda! Vy pak mezi tím, křesťanské vrchnosti, ohlédněte se a rozpomeňte se, k čemu vás postavil Pán! Vzal' vám byl Antikrist z moci to, což vám Bůh v moc dal, církev a zprávu její, ale vzal moci loupežnou a tyranskou. Vámt' náleží, ujměte se jí zase! Nenáleží sic vám konati věcí svatých, aby vás Bůh nezbil jako Uzu, a neb malomocenstvím nezporázel jako Uziáše, ale náleží nařizovati, aby se podlé zákona dalo všecko, jako nařizoval Mojžíš, David, Šalomoun, Jozafat, a budete požehnáni.

Kapitola desátá

Jak a neb podlé jakého pravidla církev napravována býti má

Jak pak a podlé čeho církev zašlou napravovati, kde a od koho o to radu bráti? K zákonu a k svědectví volá Pán Bůh. Proč? Proto, že Hospodin jest soudce náš, Hospodin ustanovitel práv našich, Hospodin král náš, hleďte a čtete v knihách Hospodinových, co ústa Páně přikázala. Tak činil Joziáš, že zákona Božího se doptav, a jak daleko tehdejší Božích služeb způsob od prvního Božího nařízení ustoupil, vyrozuměv, podlé zákona Božího je napravil. Tak Ezdreáš s Nehemiášem po svém z Babylona navrácení knihu zákona před sebe vzali, v uši všeho lidu ji čísti dali, a jak tam co našli, tak podlé toho postupující služby církevní konali a spořádali. Kdež i toto u figuře se stalo, že, majíce zase vystavěti zkažený chrám, na gruntech starých jej založili pro ukázání, že kdykoli ku porušení přijde církev a napravována býti má, podlé prvních základů svých má býti napravována. A semť přináleží Boží rozkaz: Vypetejte se na stezky staré, a jděte cestou dobrou, a naleznete odpočinutí. Tak Kristus, když chrám Jeruzalémský výčišťoval nápisův, když neřád, při stavu manželském napravoval; na první

ustanovení se odvolával. Tak apoštolé, když reformací činili, obřizku, soboty a jakékoli ceremonie neb tak scestné smysly skládali, písmo vedli za základ, ačkoli, že z Ducha Božího mluvili, víru a credit měli. Konstancius císař, svolav na concilium do Nicee biskupy, položil jim do prostřed Biblí, poroučeje i prose, aby tu za soudce a rozeznavaatele svých rozepří měli. Jak by tedy i nyní po těch Antikristských nečistotách církve obnova státi se měla, k tomu ne mozek nětčí náleží, než Bible svatá a první skvetlé církve příklad. Což aby ex scriptura, scriptis patrum et conciliorum decretis šťastně vyhledané, moudře spořádané, vroucně oblíbené a prospěšně uvedeno býti mohlo, Bůh k tomu ducha těch, jimžto náleží, vzbuditi a nastrojiti rač pro slávu jména svého věčně požehnaného. Amen.

Kapitola jedenáctá

Že nyní církev reformací potřebuje

Rádit' jsou Izraelští i s kněžími a levity svými, když se navrátiti mají jedenkaždý do města svého a ujímati zase dědictví svá, ale neradí, když jim Ezdreáš o složení neřádů mluví. A toť jest vždycky tak při nás lidech, že rádi jsme, když se Bůh v hněvu svém mění, sami pak abychom se v svých navyklostech měnili, do toho se nám nechce. Zůstáváme rádi tak, jakž jsme. Nejen zajisté zeťům Lotovým, když se s nimi, aby z Sodomy vyšli, mluví, zdá se, jako by s nimi žertoval; nejen Izraelští na Mojžíše a Arona, že je z Egypta vyvésti chtějí, nesnadnosti vidouce naříkají; nejen se Ezechiášovým poslům, skrze něž Izrahelských pokolení k obnovení smlouvy s Bohem volá, posmívají mnozí a utrhají; nejen, když skrze Jeremiáše a Malachiáše Pán Bůh volá: Navraťte se ke mně, a navrátím se k vám, říkají: V čem bychom se navrátili? Nehřešili jsme! Nejen Kristu a apoštolům církev obnovujícím židé odpírají, od Mojžíše a otcovských ustanovení pustiti nechtíce, nejen Laodicenské církve zprávce říká: Bohatý jsem, dosti mám, žádného nepotřebuji; ale dodnes jest, dodnes, ach nastojte, neduh ten církvi obyčejný, že, když se jim o pokání, o obnovení se v milosti Boží, o odvržení podešlých pověr a bludů mluví, mnohým se naprosto zdá, jako by to někdo s nimi žertoval, jiní repčí, že se nepotřebné věci začínají, jiní všecko to lehkomylně vysmívají a poslům Božím, poslům pokoje útržky činí, jiní při sobě žádných neřádů, které by Bohu k slávě napraviti potřebí bylo, poznávati nechtějí, jiní, byť i viděli nětco, od otcovských však zvyklostí ustupovati rozmysl mají, jiní naposledy těžce nesou, že někdo jiný více chce viděti než oni, protož na vzdoru jim do nitčeho jíti nechtí. Ale co o tom praví Pán Bůh? Aj, jak se

přichytají lsti, aby se nenavrátili! Žádný neřekne: Co jsem to učinil? Každý jest obrácen k běhu svému, jako kuň, když prudce běží. Ješto čáp v povětří zná nařízené časy své, a hrdlička i jeřáb i vlaštovice šetří času navrácení svého, lid pak můj nezná. Jakž můžete říci: Moudří jsme a zákon Hospodinů máme? Aj, jistě nadarmo sobě brousí peří, nadarmo jsou v zákoně zběhlí; nebo poněvadž slovem Hospodinovým pohrdají (podlé něho censury trpěti nechtíce), jakážto jest jejich moudrost? A opět: By ty se pak sanytrem umyla a mnoho na sebe mýdla vypořtebovala, by ty se zlatem obložila, poskvrna však tvá známa jest přede mnou. Jakž tehdy říkati můžeš: Neposkvrnila jsem se? Protož radím tobě (dí k tomu pyšnému Laodicenskému zprávci Kristus), aby sobě ode mne koupil zlata ohněm zprubovaného, aby bohatý byl, a v roucho bílé aby oblečen byl, a neukazovala se hanba nahoty tvé; a oči své pomaz kollirium, aby viděl. Já, kteréž miluji, kárám a tresci; rozhorliž se tedy, čiň pokání.

Vidělit' jsme to i za našich časů v církvi, že žádný téměř na žádnou nápravu mysliti, a mnozí, aby jí potřebí bylo, věřiti posavad nechtěli. Mnohých pobožných, řád pokoje, lásku, pobožnost společných obmýšlejících rady, prosby, slzy nejinač než žertem, smíchem, útržkami, nýbrž k meči potržkami odbývány byly, až teď podlé pohrůžky své s námi zašel Pán Bůh, že zmotanou, zmotanou, zmotanou učinil věc naši, a rozplašil v hněvě svém pastýře i ovce. Co tedy, zdali aspoň nyní rozumíme, že potřeba jest znovu zvorati ouhor a osíti novým semenem spravedlnosti a milosrdenství?

Ach, potřeba jest, potřeba jistě; nebo předně, zdali by ty věci Bůh byl dopustil, kdyby neřády našimi přinucen nebyl? Zdali řve vůl neb osel, když má píci svou? dí Job. Nebylt' by tedy tak řval Hospodin z Siona, až by se byli pobořili salašové pastýřů, a vyschla pole nejvýbornější, kdyby byl viděl při nás to, což libuje duše jeho. Ale obrátil proti nám ruku svou proto, aby přepálil trusky naše a odjal cín náš, a za tím aby obnovil soudce naše, jakž bývali z počátku, a rádce naše, jakž bývali za starodávna, a tak abychom zase slouli město svaté a věrné. Podobně mluví skrz Zachariáše: Bíti budu pastýře, a rozprchnou se ovce; a však obrátím zase ruku k maličkým. Nebo když vyhlazeny budou dvě částky lidí, a ta třetí přehnána bude taky skrze oheň, stane se, že mne vzývati budou, a já je přijmu za lid svůj. Přehnáni tedy jsouce opravdově skrze oheň Boží kázně, buďmež jako zlato přečištěné. Sic chtěli-li bychom předce říkati: V čem se navrátiti máme? přináleželo by k nám Boží promluvení: Poněvadž se lid tento nenavrací k tomu, jenž jej bije, a Hospodina zástupů ještě nehledají, tou příčinou odetnu již od Izrahele hlavu i ocas, (totiž pohubím je do ostatku). Neuvěříte-li mně, ó vrchnosti a kněží obzvláště, že vám proměny a obnovy potřebí, pohled'te, co skrz Ezechiele Bůh mluví: Běda

pastýřům, kteříž pasou sami sebe! Aj, já povstanu proti pastýřům těm a zastavím jim pasení stáda. Aj, zastavil' vám byl! Proč? Jediné pro nehodné pasení. Nebudete-li tehdy mysliti, abyšτε lépe pásli, vzbudíte znovu proti sobě hněv jeho. Vy kněží, pohleďte do zákona! Proč Bůh pohybuje svícny církve (totiž služebníky jejími) z místa jejich? Uzříte, že proto: když pracujícíe sic pro jméno Boží, opouštějí však první lásku (totiž nedbale dělají dílo Boží); též když stále v pokušení setrvavše a z nich vyšedše, trpí však ostatky učení Balámova modlářství a poskvrn. Nebo aj, hle, i vaše svícny rozmetal byl Pán, protože mysliti vám potřebí, abyšτε se navrátili k první lásce, z níž jste vypadli byli, a abyšτε vyčistili všechny ostatky Balámových a Antikristských nákvas, kteréž má v ohavnosti Pán. Pakli nebudete chtíti, přijde na vás znovu a bojovati s vámi bude mečem úst svých. Vás pak všechny vůbec takto Bůh přesvědčuje: Sejete mnoho a shromaždujete málo; jíte a nebýváte nasyceni; pijete a neuhašujete žízně; obláčíte se, a žádný se nemůže zahřítí, a kdež sobě mzdu shromažďujete, shromažďujete ji do pytlíka dřavého (totiž nemáte zniku při žádných věcech). A dokládá, proč to: Proto, prý, že já vám to rozdmychuji. Proč pak rozdmychuje? Pro dům můj, dí Hospodin, že pustý jest. A hned zatím radí: Přiložte srdce k cestám mým! A skrz Malachiáše: Zkuste mne v té věci, nezotvírám-li vám prúduchů nebeských, a nevyleji-li na vás požehnání, tak že neodoláte.

A tak nás tehdy hrozná a zuřivá ta Boží kázeň, v níž pojati i jsme, všechny ze spolka přesvědčuje, že jsme vystoupili z cest Božích a zase k nim srdce přiložiti musíme.

Kapitola dvanáctá

V čem a jak nyní církev reformatí potřebuje

Trůj neřád, kterýž se tytýž v církvi přibíhá, napřed v kapitole druhé jest ukázán: v učení, v životu, v svornosti společné. Ve všem tom trém neřádů Bohu odporných i my jsme se dopouštěli, a však rozdílně: v svornosti a v životu in defectu, v učení pak in excessu et in defectu hřešice.

Předně zajisté, co se učení dotýče, když nám Bůh světlo evangelium svého za předků na svícen vystavil, nezdrželi jsme se v mezích mírnosti, abychom totiž v tom blesku Božím chodíce v střídmosti smýšleli tak, jakž komu Bůh udělil míru víry, ale dali jsme se do rozličných vyhledávání subtilných methodů tradendae theologiae, do vystíhání a vysvětlování všelijakých subtilných (na nichž spasení nezáleží) otázek a do vyhledávání zase při každé

otázce odporů pro et contra, též do vymyšlení nových subtilných frází, termínů a distinkcí, a tím, jsme sobě (od prorocké a apoštolské sprostnosti odstoupili) theologiam verbosam et streperam, subtilem et lubricam učinili, tak že kdo nejvíce otázek vynášeti a jimi sem tam ohýbati a zatáčeti uměl, ten nejvíc sám sobě se líbil a u jiných jmín byl. Na to pak, jestli to svědomím lidským k jakému užitku, ohlédati se všickni zapomínali. Protož měla církev více umělých zákoníků, nežli k království Božímu vyučených rozšafných učitelů, více blesku nežli světla, více umění a vědomí než svědomí; moc slova Božího (kteréž mělo býti jako meč ostrý k pronikání duše i ducha a k ohýbání a jímání v poddanost Kristu všeliké mysli) obrátila se v oratorské řečňování, v slibných moudrosti lidské řečech a ne v dokazování ducha a moci, a tak jsme se větrem pásli, jakž Bůh mluví. Tak mudrujíce kněží a jiné mudrovati učíce, opomíjeli podstatných artikulů (jejichž pravá známost víry, lásky, naděje a tak spasení věčného gruntem jest) lidem pilně v mysl vkládati i sami na ně mysliti, jako jsou o stvoření: proč Bůh člověka učiniv, tak vyvýšil a tak divnými dobrodiními osypá. Item o vykoupení: proč jsme vyplaceni krví Boží, a jak nám zásluha Kristova v účastnost vchází. Též o předivném Krista hlavy s námi spojení. Item o posvěcení: co jest nový rod, jak se každodenně skrze přebývajícího v nás Ducha svatého konati musí, a jaký při tom boj jest těla s duší, a jak duch vítěziti musí, a tomu podobné. Kdo byl ze všech křesťanů, kdož tak k cvičení se v křesťanství svém zavazován byl? Nýbrž kdo o těch věcech co pověditi uměl, pořídci, co ospravedlnění, jest, co víra ospravedlňující, co a na čem naděje spasení záleží, znali, nýbrž mnozí víry své o Trojici svaté, o Kristově osobě, zásluze, o svátostech vyznati neuměli. Ba nad to nejedni víry obecné křesťanské, přikázání Božích a modlitby Páně vyříkati neuměli, málo se naprosto od těch, kteří slova Božího nikdy neslychají, dělíce. I čím to? Tím, že jich tomu kazatelové pro veliké své při subtilných otázkách práce kdy učiti neměli ani kdy k lidu, umí-li kdo co či neumí, přihlédati. Opační jistě moudrost kacířstva vyvraceti a víry neučiti, scestné smysly od lidí odháněti a pravých v ně nevoditi; co nemají věřiti, to do nich násilně cpáti, a co věřiti mají, nikdy srozumitelně, aby s prospěchem duší bylo, nepředkládati. Toť jistě byly ty plevy, seno, strniště, kteréž se na dobrý základ evangelium svatého stavěly, an při tom na zlato, stříbro, drahé kamení artikulů podstatných zapomínáno. To ti vysokých rozumů mistři, kteříž cíle chybujíc, k nové mluvnosti se uchylují, a chtějíce býti učitelé zákona, nevědí sami, co mluví a čeho zastávají, posluchačů pak prázdných, jakž Bůh mluví, nechávají.

Tak činíc theologové zapomínali sebe i jiných k pravé, vnitřní pobožnosti vésti, opustili všudy téměř (ač třeba-li téměř říkati) svatou kázeň, tu sůl církve, za čímž i bázeň a ostýchání se jedněch druhých mizelo, a rozpustilosti jedny za druhými se vluzovaly, tak že potom

naposledy my, kteříž jsme se věrou od jiných rozdílní (a lepší) býti zdáli a chlubili, životem se od nich nic nedělili, v jhu bezbožnosti s těmi, kterýmž Bůh podobného poznání nedal, zároveň táhneme, tak že, což ani jmenováno býti nemělo mezi námi (jakž sluší na svaté), to se svobodněji ode všech vůbec než mezi Turky a pohany páchalo, smilstva, nečistoty, obžerství, nestřídmost, lakomství, loupeže a všelící summou neřádové bez míry a počtu ve všech stavích.

Z obojího pak toho (to jest, že sobě při věcech víry jedni nad druhé cosi osobovali, a mezi tím každý za svými těla libostmi šel) i šly ty i jiné roztržky a tahání, co mezi duchovními i světskými. Nebo kde mnoho moudrosti; tu mnoho hněvu, a kdo roz-množuje umění, rozmožuje bolest, dí Šalomoun; a svatý Pavel, že umění nadýmá (nadýmání pak pýchu přináší, neústupnost a různice), a že ovoce těla jest nepřátelství, svarové, nenávisti, hněvové, dráždění, různice, sekty, závisti. A toť jest bylo mezi námi: vyhynula byla a ustydla láska, byli jsme jedni druhým v očích jako trní a jako bodláčí, sebe vzdělával každý a jiného kazil, tupil, sočil, proklínal, vybojovával, tak dobře celé obce a jednoty proti sobě rozdvojené, jako i podrostající všudy factiones, až i osobná jedněch proti druhým záští.

Z čehož ze všeho patrné, že napotom ve všem tom trojím reformací potřebí, ač chceme-li Boha již nehněvati:

V učení, abychom od zbytečných subtilností pustíc, sprostněji podlé slova Božího věřiti se učili, kněží pak aby pilněji lid křesťanský při jejich spasení osvěcovali.

V životu pak, abychom, od bezbožných navyklostí upustíc pilněji svatých ctností (každý na místě svém) ostříhali.

V svornosti, abychom trhání zanechajíc, jedním ramenem (jakž prorok mluví) Pánu Bohu svému věrně sloužili.

Obratiž nás, Hospodine, k sobě, a budeme obráceni; obnov dny naše, jakž byly za starodávna, a nezamítej nás!

Kapitola třináctá

Že nejpředněji všechněm nám reformatí v životě potřebí

Cokoli stále vzděláno býti má, musí grunt první a pevně položený míti, jakž u svatého Matouše Kristus učí, sic by to se pilněji a krásněji stavělo (jestliže bez dobrého základu), daremné bude, proto že stálého nic nebude. A tak i svaté toto dílo, o němž mluvíme, obnovení církve, má-li nětco potěšeného býti, dobrý základ musí míti. Ten bude, jestli že obnovu od života začneme, čehož se nejprve dokáže, a potom k tomu s Boží pomocí cesta ukáže.

1. A předně rozum sám to ukazuje, že, proč Pán Bůh lid svůj bije, v tom nejvíc a nejpředněji napravovati potřebí. Projděme pak všecka Písma, najdeme, že Pán Bůh proti lidu svému pro omylné, scestné při zákonu smysly, ani také pro nějaké roztržky nikdá tak nehorlí, jako pro bezbožnost života, chlípnosti, nečistoty, obžerství, pýchu, lakomství, lichvy, loupeže, falše a podvody všelijaké, rušení sobot, lehkomyšlnost v přísahách a jiné rozpustilosti. Plná jsou psaní prorocská osvědčování takových, že Boží oči jsou čisté, že se nemohou dívati na takové věci, že nad národem takovým němuž než mstítí duše jeho, že bezbožnostmi roznicený oheň prchlivosti jeho nemůž než hořeti až do nejhlubšího pekla. Protož tedy co nejnebezpečnějšího a Božím očím nejodpornějšího při nás jest, to se napřed přec vzíti musí, aby nemoc ne povrchně, než z kořena hojena byla.
2. Cokoli my lidé činíme, nevzdělává-li toho spolu s námi Hospodin, daremná práce jest, jakž žalm 127. osvědčuje. Nevzdělává pak Hospodin též lidu toho, kterýž miluje? Nemiluje pak též ty, kdož se dobrovolně k němu s pokáním života navracují? Těm slibuje, že vzdělání budou, a dílo rukou jich že bude požehnané; nekajícím pak praví: Stavějte vy, a já budu bořiti! Item: Nebudete-li činiti pokání, všickni zahynete. Protož naprosto jest potřebí, abychom se všickni napořád ujistili milostí Boží, což jinak býti nemůž, než aby polepšil jeden každý cest svých.
3. Tak radí Bůh sám a pořádek ten ukazuje, aby se nejprv hříšníci umyli a očistili, přestali zle činiti a učili se dobře činiti, za tím jim teprv o obnovení soudců a rádců (to jest církevního politického řádu) mluví.
4. Tak činili svatí reformátorové, že od obnovy života začínali: Noé, Jakob, Samuel, Ezechiáš, jakž v kapitole 7. ukázáno; a Izrahelští po navrácení svém z Babylona řekli: Po všech těchto věcech, kteréž přišly na nás pro zlé skutky naše a pro veliké provinění naše, poněvadž ty, Bože náš, netresceš nás podlé nepravostí našich, ale dals nám

vysvobození: opět-liž bychom měli rušiti přikázání tvá a přízniti se s národy ohavnými? Zdali by se opět nehněval na nás zuřivě, až by i vyhladil nás? Protož když Ezdreáš a Nehemiáš lichvy zapovídali a vyzdvihovali, důvěrně tomu obcoval všecken lid.

5. Tak i tím způsobem slibuje Pán Bůh požehnání své církvi, jinak nic: vyrazí se, prý, jako jitřní záře světlo tvé, a zdraví tvé rychle zkvete; předcházeti tě bude zajisté spravedlnost tvá (to jest pokání tvé, nebo o tom tam před tím mluví), a sláva Hospodinova zběře tě, jestli že však vyvržeš z prostředků sebe jho a přestaneš vztahovati prstů a mluvíti nepravosti; i budeš jako zahrada. A opět u Zachariáše: Jakož jsem byl myslil zle učiniti vám, když jste mne hněvali, tak obrátě se myslím dobře učiniti Jeruzalému; nebojtež se! Toto pak jest, což činiti budete: Mluvte pravdu jeden každý s bližním svým, pravý a pokojný soud vynášejte. A v žalmu: Jistě žeť Bůh pokoj mluví lidu svému a svatým svým, však aby se nenavracovali k bláznovství.
6. Naproti tomu nenapravujícím se hrozí, že je i s jejich oběti a zevnitřními snažnostmi zavře. Co, prý, říkati budete: Vyproštění jsme, abyšte opět páchali nepravosti, a nešlechtnosti? Zdali kradouce, mordující a cizoložice a křivě přísahající předce choditi a postavovati se budete přede mnou? Neskládejte naděje v slovích lživých, říkající: Chrám Hospodinů! Ale jestli že všelijak spravíte cest svých, tedy způsobím, abyšte bydleli v zemi této. Jaká pak to a na čem života obnova bude, Bůh o tom takto nařizuje: Odvráťte se jeden každý od cesty své zlé, a polepšte jeden každý cest svých. Boží, pravím, rozkaz a pěkné naučení toto jest; nebo ptal-li by se kdo: V čem pak napraviti máme? odpovídá Bůh, že rozdílně, proto že každý vlastní svou nějakou cestu má, rozdílnou od cest Božích: tento nestřídmost, onen nečistotu, jiný lakomství, jiný pýchu, jiný zlost a hněvivost, jiný ukrutnost a tyranství. Protož Boží rada jest: Ohledejte cest svých, totiž zpytuj každý sebe sám, číms hřešil proti Bohu, a za tím polepšte cest svých, to jest naprav jeden každý v tom, v čemž se znáš. Přestaňte zle činiti a učte se dobře činiti, a jakž Sirach dí: Na které kdo cestě prv padl, na tu nechod' víc. To bude nejlepší pokání všech veřejné; v čem obzvláště vrchnostem, v čem kněžím, v čem jiným napravovati potřebí, níže po kapitolách to se obšírněji oznámí.

Poněvadž pak někteří obzvláštní hříchové v naší vlasti před těmito časy škodlivě se byly rozmohly, v těch napraviti potřebí bude, jako v lakomství, v kteréž přemnozí pohřízeni byli, jen dům k domuť a rolí k rolí připojující, jako by sami bydleti chtěli v zemi; ale snadť vám již těsno nebude, když nás Bůh dva díly snad vyhubil, ostatní můžete svorní býti, a každý rád

Pánu Bohu a bližním sloužiti. Za tím v pýše nádherností rozličných veliký byl excess, protož přestati; či opět se vaditi budete o sedání, stání, chození, a kdo a jak a kde seděti má? Opět i, dcery Jeruzalémské, choditi budete s vytaženým krkem a v nástrahách svých? Zdaž vám jich větším dílem nezodjímá a vás nezobnažoval Hospodin? Co sobě zase nástroje marnosti shledávati, a neb, pozůstalo-li jich, co znovu jimi Boha drážditi chcete? Nestřídmost také přílišná byla, předně v pokrmích, zbytečná stkvostnost a hojnost, zvláště při tabulích panských a rytířských míry tomu nebylo, a každý pán i rytíř po knížetsku neb královsku, a někdy i měšťan po panskou dosti chudý strojiti dal, a tak se s boháčem na každý den hodovalo stkvostně, an mezitím chudí poddaní neb jiní hladem nuzeli. Tím-liž neměl rozdrážděn býti Bůh? Nebo jsme takovým zlým darů Božích užíváním jiné národy daleko byli převýšili, přípovědku z sebe udělali, že luxus perdidit Bohemos. Protož uleviti čas jest. Lid pak obecný, nenásledoval-li je vyšších v stkvostnosti, následoval hovadským obžerstvím a opilstvím, tak že (jakž Bůh tam nařikal někdy) plni stolové bývali vývratků a nečistot, kde jen jaké hody, veselí, posedění a shledání bylo. (Izaiáš v 28. kap., v. 8.) Čas jest, čas přestati drážditi Boha a začíti darů Božích s pobožnou šetrností užívati. Nad to mimo jiné národy větší jakás neživost k Božímú slovu u nás se spatřovala, řídko, nehorlivé k němu se scházení, ovšem skutečné slova Božího ostříhání špatné bylo; vypřáhli byli všickni téměř z jha Kristova a zapřáhli jho světa a teď v tomto Božím dopuštění jho Antikristovo rozpustilostmi všelikými. Protož potřebí jho světa a Antikristovo zvrci a jho Kristovo pobožnosti a svattosti zase vzíti. Čímž všickni Pánu Bohu povinni jsme místo vděčnosti, kohokoli Pán Bůh za-choval, aby ho meč nezachvátil. Nebo skrze Zachariáše praví Pán Bůh, že každý ten vzývati má jméno Boží a říci: Hospodin jest mým Bohem. Pakli bychom nechtěli ještě, stojí u Izaiáše ortel ten: Budete-li, prý, poslušní, dobré živné věci jísti budete; pakli budete zpuřní, meč zžije vás. Nebo necht' nemyslí žádný, že by se již všecko přeskočilo; má ještě Bůh meč, mor, hlad, má naposledy peklo pro ty, kterých zde pokutami svými oblomiti a ku po-kání přivesti moci nebude. Protož mysl každý, aby po takovém přemrštění z hříchů pokání činil, a to pokání aby bylo ne nějaké Achabovské, nápadní a pošmourné, ale pravé, jakž Bůh dí: Jestliže všelijak polepšíte cest svých. (Jerem, v 7. kap. v. 5.) Blahoslavený člověk, kterémuž dáno jest od tebe, Bože, aby jíti mohl cestami, kteréž mají pobožní v mysli své! (Žalm 84, v. 6.) Začež každý se modl, nebo Bůh jest ten, kterýž smývá nečistotu dcer Siónských v duchu soudu a horlivosti.

Kapitola čtrnáctá

Že učení církve, má-li čisté a spasitelné býti, z samých Písem bráno býti musí

To o reformaci života. Obnova učení v tom jest, aby čisté bylo a aby v pilnosti vedeno bylo. Učení v tomto dvěma záležitostmi bude: 1. Abychom při artikulech víry hloubání nechajíc, sprostně na tom, jak Písma o čem mluví, přestávali. 2. Abychom se ceremoniemi nad to, než jich nám od prvotní církve zanecháno, nezaměstknávali a nezastěňovali.

Učení zajisté Boží v církvi má-li pravé a čisté, cele nenapravné, neoklamavé a plné moci k spasení býti, musí z samých studnic Izrahelských býti vážené, to jest z samých Písem svatých bráno, bez ujímání, přidávání, opravování jakéhokoli, čehož jsou tyto důvodové:

Předně, osvědčil se nám Pán Bůh náš dokonale, že my o jeho věčných a nebeských věcech nic nemůžeme věděti, leč to a potud, co a pokud on nám vyjeví. Boha, prý, žádný nikdy neviděl, ale Jednorozený Syn, kterýž jest v lůnu Otce, ten nám vypravil, buď sám totiž, buď skrze služebníky své, proroky. Kdo z lidí ví, co jest v člověku, jedině duch člověka, kterýž jest v něm? Tak Božích věcí žádný nezná, jedině duch Boží, dí apoštol. Protož že o věcech Božích nelze a nesluší jinými slovy mluvit, než těmi, kterýmiž učí Duch svatý. Nebo kdo, prý, poznal mysl Páně? A poněvadž sám on připravil a vystihl moudrost, dí Job, a sám rozumí cestě její, soudy také rozhlašovati umí, protož z úst jeho samého pochází umění, dí Šalomoun. Sic kdo by z lidí znal vůli Boží, a neb kdo by se domyslíl, co Bůh chce? Přemýšlování zajisté lidi smrtelných jsou bídna a důmyslové nebezpečná, protož Bůh sám vyhledal cestu umění a dal Jakobovi, služebníku svému, a Izraelovi, milému svému.

Druhé, osvědčuje se Bůh zřetelně, že všecku svou vůli nám vyjevil, nic, co zapotřebí bylo, nezatajiv a nám k vlastnímu dovtipování nezanechav. David dí: Zákon Hospodinův dokonalý jest; a Kristus: Já všecko, co jsem slyšel od Otce svého, oznámil jsem vám. Protož moudrý Šalomoun řekl: Nepřidávej nic k slovu jeho, aby tě nekáral, a byl by ve lži postižen; a Sirach: Řečmi svými daremně se nezaměstknávej, člověče, neboť jest více ukázáno, než rozum tvůj statčiti může.

Třetí, naproti tomu osvědčil se, že nepotřebného, a což by se pomíjeti mělo neb mohlo, v Písmě svém zapsati nedal. Nebo tak dí David: Všecka přikázání Hospodinova jsou pravda; a svatý Pavel: Všeliké písmo od Boha vdechnuté užitečné jest k učení, trestání, napravování a k zprávě, kteráž náleží k spravedlnosti, aby byl dokonalý člověk Boží. Protož David řekl: Já,

Hospodine, že všechny rozkazy tvé o všech věcech pravé byti poznávám, všeliké bludné stezky (to jest postranního učení) nenávidím.

Čtvrté, osvědčuje se, že slovo jeho zřetelné jest, nepotřebující, aby někdo do nebe neb do propasti pro výklady chodil, nýbrž že ono moudrost dává neumělým, obveseluje srdce, osvěcuje oči, tak že, kdo je miluje a o něm přemýšluje na každý den, nad nepřátely své moudřejší, nad učitele své rozumnější, nad starce opatrnější učiněn bývá. Lidští tedy přídavkové, glossy, distinkcí co jemu světla rozumnosti přidají?

Páté, dal nám i to oznámiti Pán Bůh, že slovo jeho mocné jest dosti k vykonávání toho, což se jemu líbí, bez našeho opravování. Nebo tak skrze proroka dí: Zdaliž slovo mé není jako oheň? dí Hospodin; a jako kladivo, rozrážející skálu? A skrze apoštola: Živáť jest řeč Boží a mocná, a pronikavější nad všeliký meč, na obě strany ostrý. Co tedy jest prospěšný člověk Bohu, i když sobě nejmoudřeji počíná?

Šesté, protož za bláznovství nám to počítá Bůh, když my jakýmkoli způsobem od jeho slova se uchylujeme. Jako u Ozeáše poněkav, že se lid jeho od pohanů učí, dokládá toho: Pak, což jsem mu zvláštního v hojnosti napsal v zákoně svém, neváží sobě, rovně jako věci cizí. A skrz Jeremiáše: Aj, slovem mým pohrdají, jaká to jejich moudrost! U Ezechiele mezi jiné ohavnosti počítá to, že, prý, kněží natahují zákona, (to jest k smyšlenkám svým, tak že se neučili z zákona, než smysly své vnášeli do zákona). Jakož nesmyslnosti vstříc vyjítí a obrániti chtěje, Pán Bůh zapověděl přísně jak přidávati, tak ujímati slovu svému: Slyš, Izraeli, ustanovení a soudy mé, kterýmž vás učím, abyste živi byli; nepřidávejte nic k slovům, kteráž já přikazuji vám, aniž co ujímejte. A k Jozue řekl: Neuchyluj se od zákona tohoto na pravo ani na levo, a tak budeš opatrný. V Zjevení pak na závěrku celé Biblí hrozí: Přidá-li kdo k těm věcem, že mu přidá ran, napsaných v knize té, pakli ujme, že mu ujme dílu jeho z knihy života.

Sedmé, nad to nade všechno i to osvědčil Pán Bůh (a příkladové všech věků tvrdí), že odnášeti se od Písem začátek jest bludů, chyb, mrákot a slepoty. K zákonu a k svědectví! dí Bůh, pakli nechtí mluvití podlé slova toho, nezejde jim záře. A Kristus dí: Bloudíte, neznajíce Písem! A skrze Izaiáše opět hrozí Pán Bůh, že, poněvadž sobě lidské výmyslky libuje lid jeho, že jim Písmo učiní jako knihu zapečetěnou a oči jejich zastře, aby neviděli pravdy; i zahyne, prý, moudrost moudrých, a opatrnost opatrných jeho vymizí. Což my vše k výstraze své slyšme, ó křesťané, a napotom se bedlivěji mějme, aby ne Aristoteles, ne Plato, ne Cicero, ne Augustin,

ne František, ne někdo z lidí na zemi byl mistrem naším, nýbrž ani angel z nebe, ale sám ten, v němž skryti jsou všickni pokladové moudrosti a umění; tak aby víra naše v žádných řečech moudrosti lidské zakládána nebyla, ale na moci Boží. Sami také učme se nad to, než psáno jest, nesmýšleti, ale státi v svatém nám vydaném přikázání, Bibli, pravím, svatá sama buď canon náš, víra naše, pravidlo naše, regule naše, sama buď svícen noh našich, sama světlo stezek našich, sama collirium naše, sama dennice, nýbrž slunce mrákot našich, sama rádce pochybností našich, sama soudce a rozeznávatel smyslu a mínění našeho, sama zrcadlo tajemství našich, sama vysoká škola cvičení našeho, sama mléko nenaprzněné, jímž rostou dítky Boží, sama cisterna naše k vážení vod živých (Žalm 119, v. 11; Žalm 12, v. 7; 1. Epištola sv. Petra v 2. kap. v. 2). To tedy bude-li mezi námi, pošle Hospodin světlo své a pravdu svou a sprovodí nás na horu svatosti, a budeme v světle Božím spatřovati světlo a viděti jasně i před sebou cestu pravou i po stranách rozcestí mylná, a budeme věděti, komu jsme uvěřili (nebo na skále bude založena víra naše); a budeme učenější nad všecky odpůrce naše, od Boha vyučeni jsouce, mysl Kristovu míti budeme, rozsuzující všecko.

K tomu pak abychom skrze Písma přišli, není potřebí filozofie, ani mnohých výkladů lidských, ani sic hlubokých důmyslů a dovtipů, ale potřebí:

Předně vroucí milosti k Bohu a jeho slovu, nebo opravdová žádost k učení se počátek jest moudrosti. Tak David a jiní svatí vroucně milující zákon Boží, i bez dialektiky a jiných těch lidmi vymyšlených pomoci z samého zákona Nejvyššího osvícení dosáhli.

2. Nábožnosti a uctivosti k Bohu a jeho slovu, abychom do zákona jako do svatyně s bázní a strachem vstupovali pro přítomnost velebnosti Božské.

3. Hotovosti potřebí i k vyrozumívání vůle Boží i k činění jí; nebo Kristus dí: Bude-li kdo chtíti činiti vůli Boží, ten bude rozeznávatí učení, kteréž z Boha jest.

4. Čtení častého (Jozue v 1. kap. v. 8; Žalm 1. v. 2; 1. Epištola k Timotheovi v 4. kap. v. 13).

5. Přemýšlování bedlivého (Žalm 119, v. 148; Přísloví v 2. kap. v. 2. 3. 4. 5. 9.).

6. Modliteb vroucích. Nebo Hospodin dává moudrost, z úst jeho umění a opatrnost. A Kristus dí, že on Ducha svého dává těm, kteříž ho prosí. Tak když David prosil, aby mu Bůh odevřel oči, aby spatřovati mohl divné věci v zákoně Páně, vyprosil to. Tak Šalomoun žádat moudrosti, vyžádal ji od Boha.

7. Skutečného činění a vyjevené vůle Boží ostříhání a kráčení cestami ctnosti, nebo to jest cesta spasitelná: známost Krista, jakž učí svatý Petr, a David dí: Počátek moudrosti jest báti se Hospodina; rozumu výborného nabývají všickni, kteříž činí ty věci.

Tak kdybychom všickni křesťané s Božím slovem zacházeli, byli bychom jistotně město svaté, mající slávu Boží (o kterémž se v prorocích píše), jehož základové na karbunkulích, a skla jeho z křišťálu, kteréž nepotřebuje slunce artí měsíce (totiž stvořeného světla rozumů lidských), proto že sláva Boží je osvěcuje, a v světle jeho procházeli bychom se všickni, vyučeni jsouce od Hospodina. Dejž tedy nám to, Hospodine, rozum ten, ať nenávidíme výmyslků a milujeme zákon tvůj a jeho se přidržíme celým srdcem, nechtě to tam, že, než jsme sníženi byli, bloudili jsme, nyní již ať ostříháme výmluvností tvých! A tak říci budeme moci: K dobrému nám jest, že jsme pobyli v trápení a tam se naučili ustanovením tvým. Budiž nám na pomoc ruka tvá, kteříkoli sobě zvolujeme tvá přikázání. Živa buď duše naše, a chváliti tě budem, a soudové tvoji budou nám na pomoc.

Kapitola patnáctá

Že učení pravé všechněm v církvi známé býti má

Není pak dosti, aby učení pravé a čisté v církvi vedené bylo, než potřebí je tak v lidi uvoditi, aby všechněm, kdo v církvi jsou, známé bylo. Nebo Kristus dí: Žádný nerozsvěcuje svíce, aby ji pod kbelec stavěl, ale na svícen, i svítí všechněm, kteří v domu jsou; mluví pak o světle evangelium a o domu církve.

Tak Bůh, když zákonu svému vyučovati měl lid svůj, nejen některé přední k tomu zavolal, ale kázal jest sobě všechny shromážditi k hoře Sinai, a tu mluvil jim s slávou a hrůzou velikou, že musili pozorovati; a nařídil v témž lidu, aby rodičové dítky své týmž právům a ustanovením jeho vyučovali, a jaké tajemství která ceremonie v sobě zdržuje, jim vysvětlovali. Ovšem tedy v nové církvi pro jasnost svatého evangelium světlo býti má, aby, jakž prorokováno bylo, všickni napořád, od největšího do nejmenšího znali Hospodina, a země známostí tou aby jako moře vodami naplněna byla. Protož Kristus, vysílaje na svět apoštoly, poručil jim evangelium kázati všemu stvoření (totiž rozumnému), cokoli chopiti může ta nebeská tajemství, aby chopilo. Podlé čehož kráčeje, svatý Pavel praví: My zvěstujeme evangelium, napomínajíce všelikého člověka a učíce všelikého člověka ve vši moudrosti, abychom postavili každého

člověka dokonalého v Kristu. Jakož takovéť mívali apoštolé posluchače, kteříž počet z víry své každému toho žádajícímu činiti uměli, proto že naplněni byli všelikou známostí, tak že se i sami vespolek napomínati mohli. A takovéť i po apoštolích a neb po jich časích nejedni pobožní biskupové a kněží v církvích svých při lidu pilnosti užívali, že mladé i staré i ty dítky k Písmu svatému a katechismu vedli, a známost spasitelnou víry rozkošně v nich vzdělávali. Ale za našeho teď předešlého času velmi v tom ode všech obleveno bylo, zvláště zde u nás, tak že jeden ze sta těžce nalezen býti mohl, kterýž by nětco prostředně o spasení svém, na čem je zakládá, pověděti uměl, nerci-li aby o vyšších artikulích víru svou podlé učení Písem a evangelium sv. uměl vyznávat. Mnohý se hlásal té neb jiné konfessi býti, a nebyl ze sta jeden, který by ji jak živ viděl, ovšem četl, ovšem, co tam jest, s gruntem rozuměl. Mládež o katechismu málo co věděla; pakli které dítky jemu kde učeny, učeny slovům, aby je po kouscích vyštěbetávati uměly, na smysl a rozum toho žádný se neptal a jim ku přemýšlování o tom příčiny neposkytal. Tak mladí v nepovědomosti věcí Božích rostli, starší pak, nikdá a neoprávdově zavedeni byvše, povrchní jen víry známostí evangelicství svého odbývali; proč se toho učení a náboženství drží, proč jiného nedrží, větší díl nic pověděti neuměli, leč že se tak zrodili, a neb že předkové jejich tak byli. A tak veliké to světlo evangelium, kterýmž jsme se za svého věku chlubili, pod kbeli toliko některých osvícenějších hlav se krylo, jiného v domu církve neviděli, jen že o něm mluviti slyšeli, a neb někteří skrze skulinky cosi zableskujícího se znamenali. A tak jsme byli evangelíci tak mnoho, co evangelium učí, jako ti, kteříž se k evangelium nehlásí, vědoucí. Taková nepilnost hned za apoštolských časů vluzovala se v církve; protož svatý Pavel židům svým domlouvá, že, měvše v tak dlouhém času býti mistři, opět potřebovali učení býti prvním počátkům výmluvností Božích.

Rozmařilosti té příčiny jsou dvě: přílišná jedněch k druhým důvěrnost a lenost.

Předně zajisté, když lid učitelům svým příliš se důvěřuje myslíc, že oni jim toliko ty věci, kteréž již dokonale z Písem vyhledané a utvrzené jsou, přednášejí, i zanedbávají sami do Bibli jíti a toho, co se věřiti má neb nemá, z Písem vyhledávati. Učitelé a kazatelé obyčejně totéž činí, jednomu, dvěma, třem, kdož před nimi psali, věříce, také sami Písem z gruntu zpytovati nedbají, a tak jedni za druhými na cizí zprávu věříme, co oni, že se věřiti má, praví. Ale to zlé jest; nebo co, kdyby ti, kdož tě učí, místo pravdy nepravdu učili? Díš: Vedou Písmo. Odpověď: A co, kdyby v cizím smyslu Písmo vedli? Řekneš: Jsou pobožní, vážní, svědomím se vážící muži, lsti při nich není. Odpověď: Co tedy, kdyby se mýlili? Ty předce po nich? Meztím, byť i všecko bez omylu pravda bylo, nahlédna ty tam, odkud oni tu pravdu berou,

snázeji vyrozumíš a mocně se utvrdíš. Ale divná nedbálnost lidská! Když nám kdo novinu neb historii nějakou vypravuje, ač mu věříme, však ji předce rádi sami, víme-li, že ji psanou má, přečteme. A hovádko někomu svěřic, předce rádi sami, jak opatřeno jest, přihlídáme; tuto pak víru svou, na níž spaseni záleží, tak bezpečně jiným bez všelikého k víře přihlídnání svěřujeme, což ku podivu jest. Protož také pokutu převěřování svého a nedbalosti své neseme, že víra naše kusá jest, neplná jest, nepevná jest, proto že po kusích od lidí se učíme, mohouc od Boha z Písem jeho mocně vyučeni býti; a toť se snad v prorocích mini, když se předpovídá, že v církvi nové nebude jeden druhého učiti, říkajíce: Poznej Pána ale že od Boha všickni vyučeni budou. Protož Kristus i apoštolé posluchače své pilně k Písmům vedli a k čítání a zpytování jich napomínali a přidrželi (viz Jan v 5. kap. v. 39).

Druhá příčina neosvícenosti lidu lenost jest; nejen že jedni druhých, zvlášť rodičové dítek, hospodářové čeládek, kněží posluchačů nevyučují pilně, ale také že i sebe každý sám zanedbává, Písem a jiných potřebných kněh nečte. Mnoho-li jest mezi námi bývalo hospodářů, kteří by v domu Biblí majíce, an to býti mělo, dítkám a čeládkám svým čítali? Mnoho-li kněží, kteří by co o to posluchačům říkali a neb shromážděnému lidu (krom nedělních běžných) textů Biblí čítali a vykládali? Někteří z panstva známi jsou, kteříž pravého náboženství býti se pravíce (Bohu se té hovadské nedbalosti polituj!), jak živi však Bible nečtli! Nýbrž kněží se nacházeli, kteříž jak živi Biblí nepřečtli, leč po kusích, přibízkou a na přeskáčku! Co tedy div, když se nerozkřesuje, že jisker není, a neb jsou-li jiskry, když se nerozdmychuje, že plamene není, a neb jest-li plamen, když se oleje nepřilévá, že lampy hasnou? A coť pak Bůh naříkati nemá, že lid jeho nic nezná, nic nerozumí, poněvadž sobě toho, co jim zvláštního v zákoně svém napsati dal, neváží, rovně jako by to cizího něco a k nim nepřináležejícího bylo? A protož v tom, v tom napraviti potřebí napotom, aby kněží předně osvíceni Božího pilně nabývati hleděli, tak aby od dětinství Písma znajíce (jakž se o Timotheovi praví), moudří byli k spasení a vykrmeni slovem víry, a byli světlo světa v pravdě a jako měsíc na plně, tak aby z plnosti jejich bráti jiní mohli, protož na místě Kristově v církvi sedí. Za tím potřebí bude, aby všickni pobožní posluchači slova Božího, vyššího i nižšího stavu, sami také Písma svatá pilně a bedlivě čítali, tak aby sami byli plni známosti, vespolek se napomínati mohli, a uměl jeden každý sám počet činiti z víry a naděje té, kteráž v něm jest. K jakéž potřebě musejí kněží pilně lidu Písma schvalovati a na kázáních tak je vykládati, aby se jim i mysl k nim dělala, i oči do nich otvíraly, a tytýž k sobě povolávajíc neb po domích chodíc, přihlídati k jednomu každému, jak v umění Božím prospívá, aby vždycky předce nedbálniví ponoukáni, dřímaví probuzování, hloupí poučování a všickni v náležité horlivosti

zdržováni byli. Tak apoštolé činívali, tak jiní po nich věrni ovčiček Kristových pastýři. Potřebí také bude mládež vyučovati katechismu pilně, jak rodičové doma, tak i kněží jednou v týmdni všecku mládež svolajíc examinovati, a čeho se ještě domácímú cvičení nedostává, doplňovati. Bude i vrchnostem potřebí k tomu, aby se to tak dalo, dohlídati. Bylo by také dobře, aby se vůbec při shledání jedněch s druhými o věcech Božích mluvíti, kázání slyšené repetovati, cokoli v Bibli čtli, připomínati nestyděli, tak aby všickni jedni od druhých se učili a potěšovali, jakž apoštol poroučí.

Pěkná jest chvála, kterouž Albigenským v Frankrejchu dává papežský jeden scribe v tato slova: Všickni, prý, muži i ženy, velicí i malí nepřestávají dnem i nocí učiti se. Dělník, denní práci ze mzdy vykonaje, k knihám jde, a neb s někým rozmlouvaje, něčemu ho poučuje, a neb sám na něto se ptá. Učedník sedmý den již sobě jiného učedníka hledá; tak každý z nich, co sám umí, žádostiv jest jiného učiti. Vymlouvá-li se kdo zpozdilostí k učení, říkají mu: Nauč se každý den slovu jednomu, po roce budeš míti z nich sentencí, a tak prospěješ. I v cestě, jeden s druhým se shledaje, i v lázni i v domích špitálních učí. Slyšel jsem o jednom, že, chtěje katolík jednoho víře své vyučiti, v noci k němu přes řeku Ibis plovaje docházel, až ho i vyučil a získal. Sám pak viděl jsem prostého sedláka, kterýž knihu Job slovo od slova z paměti říkal; těch pak, kteří mezi nimi Nový zákon z paměti umějí dokonale, mnoho jest. Vidí-li koho něto zlého činiti, říkají: Tak nečinil Kristus ani apoštolé. To hle svědectví o našich milých spolubratřích Albigenských, kteříž několik set let před Husem, odstoupíc od papežových bludů, evangelium svatým se zpravovali, ale jinak, než my nyní, evangelicství svého dokazovali. Tak mohli s apoštolem v pravdě říci, že podlé cesty té, kterouž kacírstvím nazývají, slouží Bohu; my pak u přirovnání k nim planí a jaloví evangelíci jsme byli. Protož napraviti potřebí! Píše svatý Jeroným, že za jeho věku v zemi Palestinské veliké náboženství bylo, že sedláci za pluhy a pastuchové za stády chodíce, žalmy svaté sobě prozpěvovali; ó dalť by i nám to Bůh, abychom místo světských zpěvů Duchem svatým naplněni byli a sebe vespolek učili a nají pomlnali žalmy a zpěvy a písničkami duchovními, s milostí zpívající v srdcích našich Pánu, a tak aby slovo Kristovo v nás přebývalo bohatě, nebo tak napomíná Duch svatý. To stane-li se, zkvetneme jako zahrada Boží, a slovo Boží přikrývati nás bude.

Kapitola šestnáctá

O ceremoniích, jaké v církvi mají býti

Připomíná Bůh u Ezechiele lidu svému, co jim dobrého učinil, připodobňuje je děvečce chudé, ode všech opuštěné, nad níž on se smiloval, ošetřil ji, odchoval sobě, a snoubiv se s ní, ozdobil ji sobě rouchem krumplovaným a ozdobami drahými, jakými se líbilo jemu, ale na kterýchž ona nepřestávši, nadělala sobě více ozdob, rozličných barev, zlatých a stříbrných obrazů, s nimiž smilnila. Kdež patrné jest, že rouchem krumplovaným, perlami a jinými těmi ozdobami zevnitřní ceremonie (kterýmiž sobě službu svou v lidu tom patrně byl okrášlil) míní případné. Nebo jakož člověk bez roucha nyní v stavu pádu býti nemůže, tak bez ceremonií zevnitřní služba Boží v této smrtedlnosti; nýbrž jako roucho člověku počestnosti, patrnosti, ozdobnosti a líbeznosti přidává, tak ceremonie službám Božím. Protož z toho, co tu Pán Bůh o lidu svém mluví, toto jde:

1. že církev nějaké své ceremonie míti má, rovně jako matrona šlechtná roucho a ozdoby své;
2. že ty ceremonie mírné býti mají, tak aby se nevěstčí nějaká bujnost neukazovala;
3. že ceremonie nejmírnější a nejslušnější jsou, které jsou: ode Pána vydány, byť i sprostné byly; nebo nevěsta muži svému okrášlena býti má;
4. že jest nebezpečné církev mnohými slibnými ceremoniemi okrašlovati, poněvadž církvi Izraelské k modlářství a pověrám posloužilo, a neb aspoň k marnosti jakési a jalovosti sloužilo; nebo i roucho příliš ozdobné jestliže ne chlípnosti, tehdy aspoň nádhernosti i pýchy podnětem jest;
5. že, vloudí-li se kdy do církve takové zbytečné, nevěstčí ozdoby, v čas veřejného pokání a reformací odklízeti se mají, proto že Bůh z prostředku modlářů vycházeti a nečistého se nedotýkati poroučí, nýbrž poroučí všeliké tvárnosti zlé ucházeti. Tím úmyslem pobožní reformátorové v Starém zákoně (jakž v kapitole 7. doloženo) zbytečné oltáře bořili, výsosti a háje kazili, obrazy vymítali a všelijaké podešlé zlé zvyklosti zastavovali, až Jozafat i hada měděného (ačkoli z rozkazu Božího byl udělán) zkazil, aby památka i occasí modlářství vyzdvižena byla. A Kristus sám svou rukou chrámu Jeruzalémského zvyklé pověry a svatokupectví vymetal.
6. A ze všeho toho jde: Poněvadž Babylonská nevěstka nevěstčinými šperky svými (jakž v nich v Zjevení vymalována byla) zanečistila dům Boží, a Pán Bůh již nyní (jako i na starou onu Izrahelskou zpronevěřilou pannu) prchlivost svou vylil, a hlas zpěvů a

plesání jich přestati má: mysliti tedy jest pobožným církve obnovovatelům, aby, pokudž možné, ani památky nevěstčích jejích smilných ohavností nenechávali (totiž cokoli, že ne od apoštolů ani od prvotní církve, ale z porušeného papežstva jest a modlářstvím zapáchá, prokázati se může, z církve Kristovy vymetali), tak aby, jakž v Zjevení předpovědino, manželka Beránkova v nové, čisté a stkvělé roucho oblečena byla. - Efraime! co že tobě již do model? dí Bůh.

Kapitola sedmnáctá

O svornosti, a nejprve o příčinách k ní dávajících

Ne o politické, městské a sousedské svornosti (jakouž sic také Duch Boží křesťanům náramně schválil pravě, že lépe jest člověku křesťanu křivdu trpěti, nežli se pro časné věci s bližními nesnadniti), mluví se tuto a neb mluvíti začíná, než o duchovní a církevní svornosti, kteréž mezi sebou všickni k Kristu se hlásající ostříhati mají, a kteréž před těmito časy mezi stranou pod obojí velmi žalostně ostříháno, jakž známé vůbec. Protož, aby již od této chvíle, nesvornosti sobě zastavíc, v společnosti lásky a jednomyslnosti státi se snažovali, toho nejprv mocně z Písem příčiny a za tím k té milé, svatté svornosti pravou, jistou a snadnou cestu z téhož Božího slova ukáží.

Příčiny k svornosti vedoucí dvoje budou: jedny veřejné, tak nás, jako všechny všech časů křesťany vízící; druhé partikulární a nám vlastně a k těmto nynějším našim časům přináležející.

Veřejné, ač i jindy uvažovány býti měly, a k tomu se ne od jedněch pokoj církve obmejšlejlých návěští činilo, však poněvadž pro bujnost předešlého věku a jedněch proti druhým zazlení nechtělo žádného slyšení a rozvažování býti, nyní snad aspoň po takové vystálé kázni snáze k mysli vzaty budou, poněvadž Izaiáš svědčí, že trápení k srozumění slouží toho, což se prvé slýchalo a nerozumělo. Ty pak veřejné příčiny tři jsou: 1. vůle Boží, 2. potřeba církve, a 3. nepotřebnost takového dvojení a trhání.

1. Vůle Boží jest, aby ti všickni, kteréž on známostí Syna svého podělil a k víře v něho povolal, v jednotě a svornosti stáli, leč by ten nevěděl, kdo Písem svatých jak živ neviděl, a co jest Bůh, nikdy nepoznal. Bůh zajisté láska jest, a kdo v lásce přebývá, v

Bohu přebývá a Bůh v něm, dí apoštol. A opět, že Bůh jest Bůh pokoje a řádu. Protož to všudy v Písmě hlásati dá, že v tom jeho Božské kochání jest, když lidé vespolek, zvláště pak věřící, v jednomyslnosti přebývají, jak obzvláště žalm 133. vysvědčuje, že to jako libá vůně jest Bohu, a že on tu udílí požehnání a života až na věky. Zase pak roztržky a různice v veliké má ošklivosti; protož i když se mezi námi a jím, Bohem našim, naší vinou rozdvojení stalo, Syna svého dáti nelitoval, aby skrze něho s sebou zase smířil všecko. Kterýž Syn Boží, v pokoj všecko uveda, skrze krev svou pokoj také vyhlásil všechněm v sebe věřícím, nebo řekl: Pokoj zůstavuji vám, pokoj svůj dávám vám. A že to nejen o pokoji mezi Bohem a námi, ale i o společném našem pokoji rozumíno míti chtěl, odtudž jest patrné, že i prosil velmi snažně učedníků svých (totiž všech věřících), aby se milovali vespolek, nýbrž zavázal je, jestli že ho milují, aby sebe také milovali, a že jim toho za heslo nechává, po kterémž by se poznávali, kdo jsou jeho, nýbrž za znamení, po kterém by lásku nebeského svého Otce k sobě poznávati měli. A v modlitbě svaté přehorlivé, kterouž, maje se jižjiž obětovati za hříchy světa, s pláčem Otci svému konal, nejvíc za to prosil, aby jeho věřící jedno byli, tak jako on s Otcem svým jedno jest. Jestli že tedy milujeme Spasitele svého, jestli že prosby jeho co u nás platí, jestli že slzy jeho námi pohnouti mohou, jestli že oběti jeho účastnost míti žádáme, naplňmež vůli jeho v tom, abychom jedno byli a milovali se vespolek. Nemiluje-li kdo Pána Ježíše, prokletý buď, dí svatý Pavel; svatý pak Jan praví, že ho nemiluje žádný ten, kdo nemiluje bratří svých spoluvěřících, a protož prokletí toho ať se leká. Že pak Kristus Pán, všecky věřící za bratří vyhlásiv, všecky tak pilně k lásce a pokoji vedl, tím jest, že proto s nebe (jakž výš řečeno) poslán, aby v ni uvedl všecko. Proto slove kníže pokoje, proto království jeho podobenstvím divné obory, v níž lvové, volové, telata, nedvědi, hadi, svorně se však směšující jsou, vymalováno. Protož chceme-li tou Boží oborou býti, nelze jistě jinak než snášeti se.

2. Sama potřeba církve svornosti žádá, protože ji nesvornost nejen hyzdí velice, ale i hubí a vyvrací. Styděti se staří křesťanové museli, když jim od Židů a pohanů (jakž v kapitole 2. z Klemensa Alexandrinského připomenuto) nesvornosti jejich v oči vytýkány; ovšem se nám předešlých časů styděti bylo potřebí, když nejen Židé a Turci našim různicím se smáli, ale obzvláště Antikristova zběh Jesuiti veliké sobě z toho plesání činili, i to posměšně a jízlivě mluvíce a písíce (*evangelicos furiosorum hominum instar in sua ipsorum viscera saevire eaque dilaniare*), že evangelíci pošetilých lidí obyčejem sami proti sobě se vztekají a vlastní svá střeva z sebe tahají

žerou, odtud zavírajíce a mezi svými rozvolávajíce, že u evangelíků žádné víry, žádné církve, žádného spasení není, proto že žádné lásky (jenž jest heslo křesťanů pravých) není. Politujž se Bohu, že naší nesvorností tak v posměch a porouhání vydáváno býti má jméno Kristovo, a že na to, aby ústa nesmyslných zacpána byla, mysliti nechceme. Ovšem pak co zlého odtud k záhubě církve pochází, jmenovitě, že se tím Židé a Turci i Antikristem zmámení lidé v slepotě své velmi zatvrzují, a tak neobrácením jich my vinni jsme. Dobrá zajisté naděje vede, kdyby evangelíci byli sami proti sobě nevyzdvihli války, že by Antikristovi bludové tak šťastně byli pořád všudy klesali, jak začali, a za tím by i nevěřícím Bůh oči otevřel. Tuto pak náš společný boj Antikristu odtušení přinesl, že se zase sbíratí a síliti mohl, a tak jsme z jedné strany Babylona stavěti, z druhé strany sebe sami kaziti pomáhali, poněvadž to Spasitele našeho promluvení na věky nepohnuté jest, že každé království samo v sobě rozdělené pustne, a dům na dům padá; a apoštolská výstraha: Budete-li se kousati a hrýzti, hleďte, abyšete jedni od druhých zkaženi nebyli. Lekaliť se toho mnozí pobožní, ale jiní na to dbáti nechtěli, až jsme dočekali předce, že jsme padli a zkaženi; ale takt' bývá, když se v čas zlému nebrání, že potom pozdě bývá.

3. Ješto jaká to potřeba byla, aby se milí evangelíci tak dvojili neb trojili a tak nepřátelsky s sebou zacházeli? Muži, bratří jste, řekl Mojžíš, proč sobě křivdu činíje vespolek? I tuto říci se může: Bratří jste, jedno jste, co to činíte? Jedno jste všickni, k evangelium svatému se hlásající: 1. původem, nebo jste obojí z pohanských předků. Nemáte se tu oč tahati, jako kdysi Židé s Samaritány a potom s těmi, kteří se z pohanstva k víře obraceli. Item obojí jste z papežstva jako z duchovní Sodomy a Gomory, Božím smilováním byvše vychvázeni, vyšli, obojí jednoho a téhož evangelium svatého se chytili. - 2. Jedno jste také učením, nebo ve všech podstatných artikulích (pročkoli jsme se v papežstvu zatracení báli) z milosti Boží jednostejný smysl a vyznání máte všickni, co se pak rozdílností při některých artikulích vtrousilo, není takového nic, čímž by se základ spasení nercili vyvracel, ale ani viklal, a i tu (živť jest Hospodin, Bůh náš) nejsou než nedorozumění jakás, jakž se v následujících kapitolách jasně ukáže.
4. Jedno jste mučedlnictvím, nebo obojím to z milosti Boží dáno jest pro Krista, abyšete nejen v něho věřili, ale také pro něj i trpěli. ; Sám Antikrist (jemuž dopuštěno bojovati s svatými a přemáhati je) vysvědčil, že jednoho jste Pána služebníci, toho, kterémuž se on protiví; protož se i on zároveň obojím protivil, a to jest obojích čest a jednoty vaší svědectví nepřátelské mocné. Poněvadž tehdy i v tom jednostejný dar dal vám Bůh a

neučinil rozdílu mezi vámi, proč obojí zároveň při sobě nepoznáváte té milosti Boží, leč jste snad nadarmo trpěli mnoho, a ještě nadarmo-li? dí apoštol. Prosím, rozsuzujtež to již aspoň. Zdá-li se pak jedné neb druhé straně, že vždy před druhou nětco má, protože že bez ní býti může, ti necht', prosím, slyší, co apoštol praví, zdali od vás slovo Boží pošlo, zdali k vám samým přišlo? Má-li kdo tu naději o sobě, že by Kristův byl, necht' myslí, že, jakož on Kristův jest, tak i my Kristovi jsme, leč on snad jiného Ježíše má, neb jiného Ducha, neb jiné evangelium. Pakli kdo myslí, že druhá strana nekáže Krista podstatně neb z upřímnosti, ten necht' jen pamatuje, aby v té příčině Pavlova ducha byl; nebude proto roztržek činiti, nebo svatý Pavel tak praví: Což o to, jakýmkoli způsobem buď v tvárnosti samé neb v pravdě Kristus se káže, raduji se i z toho a budu radovati. Summou umí lstivý Satan barviti to hloupým, jako by někdy pro potřebu spasení jeden druhého se štítiti musel; ale nic není, není ta rada z toho, kdož vás povolal, dí apoštol, nebo v Kristu Ježíši ani obřízka ani neobřízka (a tuto ani ceremonie, ani neceremonie, ani světlejší, ani temnější známost některého artikule) neprospívá ale víra skrze lásku dělající. Nech tedy horlení svého proti spolubratřím; necht' předstírá, kdo chce, jaké chce příčiny, příkázání Kristovo, prosby Kristovy, slzy Kristovy více platiti mají, a pokoj Boží vítěziti má v srdcích našich, k němuž i povoláni jsme. Ti pak, kdož se v roztržkách kochají a je buď tropí neb zdržují, nech k sobě slyší, co jim zvěstuje apoštol: Mám, prý, naději, že nic jiného smýšleti nebudete, ale ten, kdož vás nepokojí, trpěti bude soud, necht' jest on kdokoli. A opět: Ó by odřezáni byli, kteříž vás nepokojí! Toto není hlas člověka, ale hlas Boží, protože se ho lekati sluší. Hanbil-li by se kdo někdejšího svého horlení proměnit, ten necht' rozvažuje, co Duch Boží praví: Přestati od sváru, to každému jest ku poctivosti, ale kdokoli se v sváry zaplétá, blázen jest. Nebud'mež tedy blázni, ó křesťané osvícení, ale následujme moudrosti té, kteráž jest z hůry! Jaká pak to jest? Nejprve čistotná, dí apoštol, potom pokojná, mírná, povolná, plná milosrdenství a ovotce dobrého, bez rozsuzování a pokrytství! Ovotce pak spravedlnosti rozsívá se těm, kdož pokoj milují a působí.

Partikulární příčiny, kteréž se nyní v tento přítomný čas nás, kteří jsme dočekali, dotýkají, tyto jsou: 1. Pominulá ta Boží trpká kázeň, kterouž pro upamatování nás v hříších našich na nás vzložil a tak na odivu světa ztrestal; to vše že pro hříchy na nás dopuštěno, v kapitole 2. ukázáno jest. Ty pak hříchy, pro něž přichází hněv Boží na syny zperné, apoštol vyčítaje, také mezi ně klade hněv, zlobivost, proklínání, klamání jedněch na druhé, nesnášení sebe vespolek,

summou nesvornosti. Protož přestaňmež pro milosrdenství Boží všeho toho, aby Bůh více již od nás drážděn nebyl. Aj, předešle jsme evangelíci s evangelíky srovnati [se] nechtěli, teď pak dopustil Bůh, že mnozí k Antikristu se s těžkým násilím svědomí svého (což některým snad k věčnému zatracení, polituj se Bohu, posloužilo) připojovati museli, jiní vyhnáni byvše, museli jsme tak, jako tam někdy malomocní Židé a Samaritáni, spolu v témž losu stojíce, spolu Miserere volati. Nepoučil-liž nás tu Bůh svornosti? Poněvadž tedy obojí jsme prosili, za to mějme, že jsme obojí vyprosili, a sobě toho přejíc, v svornosti toho Božího milosrdenství užívejme, říkajíce [s] svatým Petrem: Dosti nám buď na tom přeběhlém času života, v němž jsme libostí vášní svých provodili. - 2. K témuž nás nyní vede příklad Judy a Izraele, z zajetí Babylonského navrácených, kteříž prve se také vždycky trhali a nenáviděli, ale potom zaslíbil jim Pán Bůh, že, když je shromáždí z rozptýlení jejich, způsobí, aby přestala nenávisť Efraimova, a nepřátelé Judovi že vyhlazeni budou; Efraim že nebude nenáviděti Judy a Juda sužovati Efraima, nýbrž obojí že vletí na ramena Filistinských a spolu loupiti budou národy východní (viz také o tom, co Ezechiel předpovídal). I stalo se tak; nebo kdež se prve byli Izraelští od Judských odtrhli a místo jejich Jerusalemského chrámu jiné sobě, postranní v Bethel a v Dan vyzdvihli, potom po navrácení se všickni jednoho Božího chrámu vzdělati a proti nepřátelům svým o zákon Boží bojovati sobě pomáhali, a Bůh byl s nimi. - 3. Ohlášeno máme v Písmě, že skrze pád Babylona pozůstávajícím ještě národům pohanským a zatvrdilému Abrahamovu semeni cesta připravena bude do církve, tak aby plnost pohanů vešla, a evangelium kázáno bylo všechněm národům po všem světě, na svědectví jim dříve, než skonání přijde. I má-liť se to za našeho šťastného věku díti, nepřekážejmež tomu slavnému Božímu dílu pro milosrdenství Boží! Nebo že se roztržkami překáží, aby církev nerostla, dříve již připomenuto, a v pravdě tak jest, že jak Židé, tak Turci od papeženců se pro modlářství a modly odhrožovali, od nás pak pro sekty, nemohouce na to přijíti, aby to, což se tak samo s sebou nesrovnává, Božského nětco býti mělo. tak tedy s apoštolem pravím: Nesud'mež již více jedni druhých, ale toto raději rozsuzujme, abychom nekladli úrazu neb pohoršení bratřím svým (kteříž mají býti povoláni, jako i my). Musejít' přicházeti pohoršení, dí Kristus, ale běda tomu, skrze kohož přicházejí. Víte, co svatý Petr ženám poroučí, totiž křesťanským, aby pokojné byly a poddané manželům svým proto, prý, aby nechtěli-li by kteří věřiti slovu, mohli však skrze pobožné obcování žen vyzískáni býti bez slova. To nechť i tuto platí, nechtěli-li by se kteří samým slovem evangelií hnouti dáti, aby však naší společnou láskou a horlivostí obráceni a oblomeni býti mohli. Stroj-liť Bůh se smilovati nad těmi, kteříž ještě vně jsou, těšme se toho a napomáhejmež tomu rádi. Připravujme cestu Hospodinu, přímou čiňme stezku jeho, každé údolí ať jest vyvýšeno, a všeliká hora i pahrbek ať jest

snížen, co jest křivého, ať jest přímé, a místa nerovná rovinou. - 4. I to přistupuje, že vidíme, jak se již takové svornosti pěkný začátek v říši stal na sjezdu evangelických stavů Lipském (měsíce března minulého teď léta 1631), kdež se ukázalo, že i možné jest vyrozuměti sobě i snadné (když strana strany v duchu tichosti poslechnouti chce) i užitečné, nebo s tím potěšenějším svědomím obhajování pravdy evangelium před sebe vzavše jakého Božího požehnání užili, již svět vidí, kteráž tam šťastně začatá svornost bez pochyby že s pomocí Boží šťastněji k své plnosti přijde. Nám pak v naší vlasti tím méněji se k různicím nějakým vraceti sluší.

Protož, nejmilejší, jest-li (v vás) jaké potěšení v Kristu, jest-li jaké utěšení lásky, jest-li jaká společnost Ducha svatého, jsou-li jaká střeva slitování, naplňte radost mou (dí ke všechněm vám apoštol) v tom, abyšte jednostejného smyslu byli, jednostejnou lásku majíce, jednodušní jsouce, nic nečiníce skrze svár a neb marnou chválu, ale v pokoře jedni druhé za důstojnější sebe majíce. Nehledejte jedenkaždý jen svých věcí, ale každý toho, což jest jiných, (k vzdělání), k čemuž Bůh račiž působiti v nás i chtění i skutečné činění podlé dobře libé vůle své pro slávu svou.

Kapitola osmnáctá

První cesta k svornosti jest k vnitřní, opravdové pobožnosti milost

V kom Duch Boží bude, nepochybně že se těmi důvody a prosbami Ducha Božího pohne a k svornosti mysl skloní. Než jaká pak cesta k tomu? Zastaralé nemoci nepadně se zhojí. Odpovědi: Troje bylo, což nás trhalo: jména sektářská, rozdílní při některých artikulích smyslové a rozdílnost řádů; protož může-li se stranám, aby sobě v tom trém vyrozuměly, posloužiti, snadničká k svornosti cesta se ukáže, čemuž však já místo přístupu nejprv z Písem ukáži, že naše lidská před Bohem dokonalost více v hloupé srdce sprostnosti a upřímnosti, nežli v subtilné nějaké mozku hbitosti záleží; což, prosím, ať každý spasení své milující bedlivě čte, rozvažuje a po vyrozumění a neb pro vyrozumění celé tomu, což se tu z Písem svatých mluví a vede, Boha sobě na pomoc vyzývá. Nejprvnější lidem od Boha daný zákon rajský jest, kterými Bůh, aby člověka v poslušenství svém zdržel, z stromu vědění dobrého a zlého jísti zapověděl. A toť jest veliké tajemství. Přeje Bůh člověku, aby rozkoší rajských a při tom pokoje a dobrého svědomí užíval, vystříhá však, aby k stromu vědění dobrého a zlého

nesahal, jestliže na sebe smrti přivolati nechce; čímž co než návštějí dala moudrost Boží všemu lidskému pokolení, že chtivost k vyzvídání věcí mnohých nebezpečná jim bude, sprostné pak příkázání Božích ostříhání že bude život jejich? Čehož kdyby byl Adam šetřil, nebyl by sebe i nás všech zavedl. Abrahama když sobě od jiných odděloval Pán Bůh, ne do nějakého mudrování neb řečňování ho zavedl, ale řekl: Chod' ustavičně přede mnou, a buď dokonalý. Lidu svému Izrahelskému takto se vysvětlil: Viztež, učil jsem vás ustanovením a soudům; ostříhejtež jich tedy a čiňte je, nebo to bude moudrost vaše a opatrnost vaše před očima všech národů. Což Mojžíš opětuje a těchto slov užil: Věci skryté jsou Hospodina Boha našeho, ale věci zjevené jsou naše a synů našich, abychom plnili všecko. Skrz Micheáše takto dí: Oznamil tě tobě, ó člověče, Hospodin, co jest dobrého a čeho vyhledává od tebe, jediné aby činil soud a miloval milosrdenství a pokorně chodil s Bohem svým. Job vyhledává, kde by nalezena býti mohla moudrost, a jaké by místo bylo rozumnosti, praví, že ukryté jest před očima všelikého živého smrt a zahynutí a propast, že o ní nic nevědí, sám Pán Bůh rozumí cestě její, sám on toliko ví místo její. On ji připravil a vystihl, člověku pak řekl: Aj, bázeň Páně jest moudrost a odstoupení od zlého rozumnost. Šalomoun praví: Dělání knih žádného konce není, a čistí mnoho jest zemdení těla, ale summa všeho, cožs slyšel, tato jest: Boha se boj, a příkázání jeho ostříhej, nebo na tom člověku všecko záleží. A opět v knize Job: Zdali Bohu silnému co prospěšný býti může člověk, i když sobě nejmoudřeji počíná? Přivykej raději choditi s ním a pokojně se míti, toť přinese mnoho dobrého. Summou nic Pán Bůh v Starém zákoně neslibuje rozumějícím zákonu, než plnitelům zákona, nic nehrozí nerozumějícím něčemu v zákoně, než rušitelům zákona. Podobně David, jak jinde všudy, tak i v žalmu 119 (kterýž naschvál o zákonu a moudrosti Boží v něm obsažené složil) dokonalost a blahoslavenství jen v tom pokládá, kdo ctného jest obcování, kdo v zákoně Páně chodí, kdo ho ostříhá celým srdcem. Protož svatý Pavel, vydav se na vychvalování svatých Božích v Starém zákoně, praví, že všickni velikého od Boha dosáhli svědectví pro víru; ale jakou víru? Vyčítá to mnohými příklady, že, prý, tato byla víra jejich: 1. že horlivě obětovali Bohu oběti; 2. že chodili v upřímnosti před Bohem; 3. že se báli Boha a hněvu jeho; 4. že za Božím poručením vlast i všecko milé opouštěli, Bohu mluvícímu i proti rozumu všeho věřice, všeho se na jeho slovo odvažující; 5. že budoucí, Bohem ohlášené věci jako přítomné přijímali a v nich se kochali; 6. že pro lásku Boží výhost dávali světu a všem rozkošem jeho, za největší poklady sobě pohanění Kristovo pokládající; summou, že věrou vybojovávali království, vykonávali soudy, dostíhali zaslíbení, zacpávali ústa lvům, uhašovali moc ohně, vynikali ostrovní meče. To, hle, víra někdejších svatých, v moci, ne v řeči záležející! Proč tedy my nyní víru v subtilných spekulacích, hlubokých otázkách, důmyslných odpovědech a slibných

moudrosti lidské řečech zakládáme? Leč je snad nám v zákoně Novém schytralejší nějaká víra vydána? Ó nikoli! Kristus, pravé dokonalosti vůdce, když nám summu blahoslavenství, v čem záleží, předkládal, ani jedním titlíkem hlubokého nějakého umění a rozumu nedotekl, než ctivosti toliko velebil, a vysvětliv zákon Boží, jak má od křesťanů pilněji než od svatáčků povrchních ostříhán býti, doložil: Každého, kdož slyší tato slova má a zachovává je, připodobním muži moudrému, kterýž na skále ustavěl dům svůj. Podobně u sv. Jana dí: Znáte-li tyto věci, blahoslavení jste, budete-li je činiti. A když souditi přijde, nač se vytazovati bude, osvědčil u svatého Matouše, jmenovitě ne na to, co kdo na světě uměl, neb jak čemu rozuměl (sud'te to vsickni lidé!), než kdo co činil, krmil-li lačné, napájel-li žíznivé, přijímal-li hostě, odíval-li nahé, navštěvoval-li nemocné. Protož sv. Pavel Korintským svým (kteříž se rozdílnými dary jedni proti druhým nadýmali), že jim cosi lepšího ukáže, zaslíbiv, lásku ukázal, a že ta nade všecku angelskou i lidskou moudrost užitečnější lidem a Bohu milejší jest, prokázal, kdež i všecku naši nynější teologii k dětinství přirovnal, a velmi případně. Nebo opravdu jsme na ten čas jen děti v Božích věcech, smýšlíme jako děti, mluvíme jako děti, hádáme se o ledacos jako děti, an často jeden tak mnoho rozumí jako druhý, proto jmenovitě, že rozum náš v tomto životě nedospělý jest. A však buďme aspoň jen děti, dobře bude, nebo tak dí Kristus: Neobrátíte-li se, a nebudete-li jako děti, nevejdete do království nebeského! Čímž co mínil, hned se sám vysvětluje Pán, pokoru totiž. a nízkost; jakž i apoštol dí: Nebuďte (bratří) děti v smyslu, ale. zlostí buďte děti, totiž nebuďte jizliví proti sobě, ale smířliví, jako děti a ustupující jedni druhým. Praví sic tentýž apoštol, že nemáme býti děti, ale dokládá v čem, abychom se, prý, točiti měli každým větrem učení v neustavičnosti lidské; nevyzdvihuje tedy té od Krista poručené sprostnosti dítek Božích, než vrtkost nerozumnou zapovídá. Tentýž Efezských prosí skrze Pána, aby tak chodili, jakž sluší na povolání jejich, v pokoře, tichosti, snášlivosti, snášejíce se vespolek v lásce a usilujíce zachovati jednotu ducha v svazku pokoje; nebo (prý) jedno tělo, jeden duch, jeden Pán, jedna víra, jeden křest, jeden Bůh a Otec všech. - Tak nejprvnější církev po Kristu svědectví má, že vnitřní té pobožnosti hledíc, zevnitřní lásky milostně ostříhala; i trvali, prý, jednomyslně v učení apoštolském, v chrámě i po domích rozdělující chléb, přijímali pokrm s potěšením a sprostností srdce, chválíce Boha a milost majíce u všeho lidu. A Pán, prý, na každý den přidával těch, kteříž by spaseni byli, proto že svatá sprostnost a upřímnost Bohu se nade všecko líbí; za kteroužto příčinou to jedině sobě David žádal. Naproti tomu po vysokém umění dychtiti nebezpečné jest lidské mysli osidlo, v kterémž hned první člověk se zaplétá, uvázl, z stromu vědění dobrého a zlého jísti požádav. Kterýmž všetečnosti příkladem nic se nekajíc, mnozí do dnes příliš chtivě k tomu stromu sáhají, tak že při tom na strom života (jenž jest bázeň Boží libá a láska

společná) zapomínají. Protož se jim přihází, což apoštol praví, že umění hledajíc, uměním děti bývají, a jakž tentýž o pohanských mudrcích dí, že zmařeni bývají v smyslech svých, a srdce jejich se zatmívá, tak že za moudré se držíc, blázni bývají; a jakž o křesťanských mudrcích tentýž praví, že chtějí býti učitelé zákona, nevědí sami, ani co mluví, ani čeho zastávají. Mezitím jaký sami na tom užitek mají? Kde mnoho moudrosti, tu bývá mnoho hněvu, a kdo rozmnožuje umění, rozmnožuje bolest, dí Šalomoun, proto že podnět jest závisti jedněch proti druhým, jakož pak všechny roztržky v církvi skrze takové literně moudré vždycky povstávají. Jimž se mezitím přihází obyčejně, co Kristus o Farizeích svědčí, že osobíc sobě klíč umění, sami nevcházejí (totiž k pravé, spasitelné známosti) a těm, kteří by vjíti chtěli, zbraňují; protož že jim běda bude. A Pán Bůh k nim tak mluví: Jak můžete říci: Moudří jsme, zákon Hospodinů máme? Aj, jistotně nadarmo sobě brousí péro, nadarmo jsou v zákoně zběhlí, nebo slovem Hospodinovým pohrdají (totiž nečiní ho), jakáž to tedy moudrost jejich?

A protož, ó pobožní křesťané, rozumějmež tomu tak, jakž nám to Bůh ohlašuje, že nejlepší umění a moudrost jest bázeň Páně, proto že on sobě velice libuje věrnost a tichost, a kdo ostříhá zákona, že rozumnější jest nade všechny. Ó kdyby každý s Davidem říkal: Sprostnost a upřímnost, Hospodine, ať mne ostříhají. Item: Nauč mne, Hospodine, činiti vůli svou, nebo ty jsi Bůh můj, Duch tvůj vediž mne jako po rovné zemi. Více by jistě každý pečoval sám v sobě tiše sloužiti Bohu celým srdcem, nežli aby jiné přesuzovati a s nimi se o otázky nebo ceremonie neb o sektářská jména nesnadniti a sháněti měl, a přestávaje na tom, což Duch Boží praví, že jeden každý své vlastní břímě ponese, přestal by cizích služebníků tupiti věda, že každý z nich Pánu svému stojí a padá.

Kapitola devatenáctá

Druhá k svornosti cesta, vyzdvižení jmen lidských

Jména sektářská jsou, když se v církvi říká: Já jsem Pavlů, já Petrův, já Apollův (a mezi námi bylo: Tento jest Husita, tento Luterián, tento Kalvinista). Tak zajisté někdy učedníci dobrou náklonností k učitelům svým sami se po nich jmenují, někdy jedni druhým na vzdoru tak sobě spílají, ale oboje tělesnost jest, jakž apoštol nazývá, zvláště pak první. Nebo, prý, zdali Pavel za nás ukřižován? Zdali jste ve jménu Petrovu pokřtěni? Osvícení křesťané na lidech sobě nezakládají vědouce, že oni nejsou než služebníci, skrze něž jsme uvěřili, jakž kterému z nich

dal Pán. Služebníci, pravím, kteříž sic štěpují a zalévají, ale Bůh, kterýž sám zrůst dává. Ten že i neumělému štěpování neb zalévání něčímú požehnati může, a zase umělému třeba nežehnati, jak se mu líbí, protož se o to, kdo moudřeji, uměleji, subtilněji štěpuje neb zalévá, nevadí, ale kdež jen vidí, že se základ pravý zachovává, spokojeni jsou, aby naň stavěl, jak kdo umí, Bohu a průbě jeho soudu o tom nechajíce. Přečti o tom celou kapitolu třetí k Korintům, kterouž apoštol takto zavírá: Nechlubiž se tedy žádný lidmi (a vedle toho žádný žádnému lidmi nevytýkej), nebo vaše jsou všecky věci: buďto Pavel, buďto Apollo, buďto Petr, buďto svět, všecko vaše jest, vy pak Kristovi, a Kristus Boží. Nehleděti tedy na to, kdo učí, než co učí, každý křesťan jest povinen, a srovnávati to s Písmy; vidí-li to, což mluví, an se s Písmy srovnává, užiti toho k osvětlení svému ne proto, že člověk mluví, než že z Boha mluví, pakli vidí nesrovnání, minouti to, bez zlobivosti však a hněvu, proto že člověk mluví, jemuž myslí své podměnovati nejsme povinni, povinni však jsme mdlobu jeho snášeti. A tak, kdo se na lidech zakládá a od lidí tituluje, ten ještě tělesný jest, ale kdož na jediném Kristu založen jsa, jiné všecko rozsuzuje, jest duchovní. To zajisté privilegium každému mysl Kristovu majícímu (totiž duchem Kristovým dělenému) dáno jest, aby rozsuzovati směl a mohl všecky věci, sám pak aby od žádného souzen, totiž zdáním cizím svazován nebyl. Kteréhož nebeského privilegium kdybychom se všickni pevně drželi a od samého Krista Kristiáni a neb křesťané se jmenujíce, lidi všecky za služebníky své měli a darů jejich k osvětlení svému užívali, to pro jména lidská na sekty se trhání snadně by přestalo, byli bychom jeden ovčinec a jeden pastýř, jedno tělo, jeden duch, jedna víra, jeden Bůh a Otec všech.

Kapitola dvacátá

Třetí k svornosti cesta, vyrozumění sobě v rozepři

Naříká jedna strana druhou bludy a tím proti sobě nenávist brousí, ješto v obecném lidu málo kdo ví, oč činiti jest, a kteří vědí, to vědí, co zápalčivé některé hlavy rozvolávají. Takť jest, bratří, že nejste všickni ve všem jedinstevného smyslu, nebo aniž to kdy tak plně v smrtedlnosti této býti může, kdež z částky toliko poznáváme a z částky prorokujeme všickni. Ale však to nám k bůjným hádkám brány neotvírá, než raději ku pokoře slouží, abychom se nedokonalosti té jak při sobě sami, tak i při bližních lekali, smysly svými se nenadávali, s bázní a s třesením spasení své konali, a jedni za druhé, aby nám všechněm Bůh ducha poznání dal k rozhojňování se v pravé známosti a ve všelikém smyslu, se modlili. Mezitím vidíme-li,

an se jiní v něčem mýlí, láskou to přikryti Duch Boží velí; nebo láska jest trpělivá, dobrotivá, nenadýmá se, nepodhlídá, neraduje se z nepravosti, všechno snáší, všemu věří, všeho se naděje, všeho trpělivě čeká. Však pak i nepřátely jsme povinni milovati, čím více přátely Krista, byť se i něčím od nás dělili:

*Diversum sentire duos de rebus,
iisdem incolumi licuit semper amicitia.*

A to se naprosto s apoštolskou regulí srovnává: Bratří, kteřížkoli jsme dokonalí, tak smejšlejme (totiž jakž pravda sebou nese), pakli kteří v čem jinak myslíte, i toť vám zjeví Bůh; toliko k čemuž jsme již přišli, v tom při jednotejném zůstávejte pravidle.

Mezitím, bratří, i v těch artikulích, o něž se hádáte, jedno jste podstatně, kdybyste jen pobočních při tom otázek na sebe dělání a sebe při nich podhlidání zanechali. Jistě, jistě, kdo ty controversie vaše z obojí strany prohlédne, nenajde jiného než to což mnozí velikého soudu muži (i při onehdejším Lipském sjezdu) již našli a vysvědčili, že jsou jen hádky o slovo, proto že, ač se rozdílných a jako sobě vespolek odporných mluvení a termínů užívá, však když se jedna i druhá strana, jak to míní, vysvětlí, tehdy v pravdě a neb v jeden smysl obojí scházejí, a neb velmi blízko, že málo rozdílu znamenati. Pakli kde předce o věci činiti jest, tehdy jest o způsob některých tajemství, kteréhož způsobu Písma (pohledíme-li pilně) tak hluboce, jak my se na to dobýváme, nevysvětlují, aniž potřebí jest; nebo mají-liť tajemství víry naší tajemstvími slouti a býti, nemusíme v nich všemu rozuměti, než nětco toliko věřiti.

Ku příkladu o křtu všickni vyznáváte to, což Písmo učí, že jest koupel nového rození, skrze kterýž se pohřžujeme v smrt Kristovu, abychom, jakož on z mrtvých vstal k slávě Otce, tak i my v novotě života chodili, a tak že skrze křest oblékáme se v Krista, abychom v něm byli synové Boží skrze víru, a byli všickni jedno tělo v Kristu; a že nás křest spaseny činí, však ne to tělesné špíny smytí, ale svědomí dobrého u Boha docházení. Čeho se tu medle nedostává, budete-li tak podlé Písem mluvíti a hloubání při tom a lidskými termíny na způsob, jak to nebo ono křest koná, se dobývání zanecháte-li?

O večeři Páně všickni věříte, že tělo Páně, za nás na smrt dané, právě jest pokrm, a krev, za nás vylitá, právě jest nápoj. Kteréhož pokrmu nejí-li kdo, a nápoje nepije-li kdo, že němuž v sobě života míti na věky, ale kdož jí a pije, skrze to jedno tělo s ním jsa učiněn, přebývá v Kristu, a Kristus v něm; a jakož Kristus živ jest skrze Otce, tak on živ skrze Krista na věky; a

že se toho tak slavného a nebeského pokrmu v svátosti večeře Páně užívá, kdež chléb svatý jest společnost těla Kristova a kalich společnost krve Kristovy, nýbrž podle vysvědčení Kristova chléb jest tělem jeho a víno krví jeho, a protož stůl tento Páně že jest veliké tajemství, k němuž nejinak než s velikou nábožností a svědomí svých přípravou přistupovati sluší. To všickni i věříte i činíte. (Ústy-li se pak to přijímání děje, či samou věrou, co se o to hádáte? Proč o tom, o čemž Písma nemluví, mluvíti chcete? Jednou víte z obojí strany, že Kristus tělesná při tomto tajemství myšlení potupil, a vyznáváte z obojí strany, že ústní jedení spasena nečiní, proto že zjevně apoštol praví, že ho někteří k odsouzení svému užívají. Mezi tím zase také víte, že i těla vaše jsou oudové Kristovi a chrámové Ducha jeho, a že i ona jsou koupěna za velikou mzdu; protož užívání toho tajemství, jak kdo muž, k svému potěšení a spolubratřím, jak oni sobě z toho potěšení berou, také víte svobodu zanechání. Převěřuje-li kdo tu nětco od sprostnosti srdce, a jiný zase v též sprostnosti srdce nedověřuje, obraťte se k sobě k dobrému a snášejte se v tom pamatující, že zde všickni z částky jen poznáváme, a obzvláště že tajemství toto není k tomu, aby srdce věřících trhána, ale raději, aby v jedno pojena a svazována byla, nařízeno. Protož že to ďábel, vší lsti a nepravosti strůjce, tak na ruby mezi námi hloupými obrátil, nad tím se rmoutiti, tomu se brániti, a aby Satan raději zahanben byl, nežli vítězil a z nás smích dělal, v bázni Boží se přičiniti sluší).

O osobě Pána Ježíše Krista, svého Spasitele, obojí k svému potěšení vyznáváte, že Bůh jest i člověk v jedné osobě, Emmanuel, a že jemu dána všeliká moc na nebi i na zemi, obojí věřitě; a jazyk obojích vás vyznává, že Ježíš Kristus jest Pán v slávě Boha Otce, a všech vás kolena skloňují se ve jménu jeho; obojí to za své proti ďáblům a pekelným bránám potěšení běžete, že s vámi jest Spasitel váš až do skonání světa, Spasitel, pravím, váš, celý Kristus, Bůh i člověk, proto že roztrženého Krista žádný míti nežádá. (Jest-li pak člověčenství tělesné také všudy, kde božství jest, proč se o to mluvíti má? Nebo proč sobě otázky dělati máme, jichž nám Písmo nedělá? Kristus (Bůh a člověk) že s námi jest a za soudce všeho světa zřízen jsa, všecko vidí a všecko řídí, Písmo učí, a všickni tomu rádi věříme, ale o jednom neb o druhém přirození obzvlášť to mluvíti neučí Písmo nikdež, aniž naše věc jest rozuměti tomu. Nebo zdaž my buď podstatu božství a neb způsob hlubokého toho tajemství spojení dvojího v Kristu přirození vystihneme? Mnoho jisti medu není dobré, tak zpytování slávy není slavné, dí Šalomoun, a Sirach za věc nebezpečnou klade doptávati se na více, než zjeveno jest; a že z nevzdělavatelných otázek pocházejí svárové, apoštol svědčí).

Co se rozeprě o praedestinací neb předzvěděni Božím dotýče, tu tím méně náleželo lidem o to se hádati, čím nevystižitelnější jest propast soudů Božích, nebo myšlení jeho o nás divná jsou; a však poněvadž i ta propast v Kristu odkryta jest, dobře i v tom jednomyslně obojí, co potřebí, vyznáváte to, co podlé Písma vyznáváte, jmenovitě:

1. že jsme všickni v Adamovi byli padli (k Řím. v 6. kap. v. 12),
2. že Bůh smilovav se, celému světu spasitele poslal, Syna svého (Jan v 3. kap. v. 16),
3. a to proto, aby každý, kdož věří v něho (ibid.) a v té víře setrvá až do konce (Mat. v 24. kap. v. 13), nezahynul, ale měl život věčný (Jan v 3. kap. v. 16),
4. a tak že sami věřící, a však všickni věřící, spaseni budou,
5. víra však že jest dar Boží (k Efezským v 2. kap. v. 8),
6. a poněvadž Bohu všecka díla jeho známa jsou od věků (v Skutcích ap. v 15. kap. v. 18),
7. že Bůh hned od věků předzvěděl, kteří to budou věřící; protož které předzvěděl, ty že vyvolil a předzřídil (k Řím. v 8. kap. v. 29),
8. a dal je Synu svému jakožto pastýři, aby jich neztratil (Jan v 6. kap. v. 39; též v 10. kap. v. 15),
9. a těch jména že zapsána jsou v nebesích (Lukáš v 10. kap. v. 20) v knihách života (Filip, v 4. kap. v. 3; Zjevení v 3. kap. v. 5; též v 21. kap. v. 27).

Tomu všickni věříte. Dvě otázky v rozepři zůstávají: 1. Prostě-li Pán Bůh vedle vůle své vyvolil, které chtěl, a pomínil, kterých chtěl, čili v nich samých rozdílů šetřil, kteří budou chtít věřiti a kteří nic?

Na to jedni odpovídáte s Kristem: Chválím tě, Otče, Pane nebe i země, žes skryl tyto věci před moudrými a opatrnými a zjevils je maličkým! Jistě, Otče, že tě se tak líbilo před tebou! A s Pavlem, že vyvolování není na tom, jenž chce, ani na tom, jenž běží, ale na Bohu, kterýž se smilovává; on pak že se smilovává, nad kým chce, a koho chce, zatvrzuje. Proto že, jak má hrnčír moc nad hlinou, aby z jednostejného truple udělal jednu nádobu ke cti a druhou ku potupě, tak i Bůh. Druzí odpovídáte s apoštolem, že Bůh nechce, aby kdo zahynul, ale všickni ku pokání se obrátili a spaseni byli; a s Kristem: Jeruzaléme, kolikrát jsem tě chtěl shromážditi, ale nechtěli jste! Item z úst Božích: Živ jsem já, Hospodin, že nemám libosti v smrti hříšného; ale aby se obrátil a živ byl.

Druhá otázka jest: Mohou-li jednou vyvolení a do knih života vepsaní zase od milosti Boží odpadnouti a z knih vymazáni býti, čili nemohou?

Na to jedni z apoštola odpovídáte: Kdo stojí, hlediž, aby nepadl. Item: S bázní a s třesením konejte spasení své; a že David nepřátelům svým žádá, aby z knih života vymazáni byli. A druzí s týmž apoštolem odpovídáte, že základ Boží pevný stojí, maje znamení toto: Zná Pán ty, kteříž jsou jeho; a opět, že Bůh darů a povolání svých nelituje. Item z úst Kristových: Já ovcem svým věčný život dávám, a nezhynout' na věky, aniž jich kdo vytrhne z ruky mé. Nebo vůle Otce mého jest, cokoli mi dal, abych toho neztratil, a že vyvolení mocí Boží ostříhání bývají k spasení.

V tomto hle artikuli odpornosti jsou největší; a však více se zdají, než jsou. Nebo Písmo tak na obojí stranu mluví, protož oboje pravé býti musí, poněvadž jisté jest, že Duch v Písmích mluvící sobě sám na odpor není, než tu chybuje, že my tmavým svým rozumem toho, což tak jako proti sobě čelícího se zdá, neumíme srovnati. Protož že v připomenutých otázkách jedni též, druzí druhá Písma [za odpověď sobě libují, mohli by tak sebe v to trpěti, jak oboje ta Písma] v Bibli trpí; kdyby jen láska byla, a dobré o sobě smýšleli, že totiž ne jedni druhým na vzdoru, jako cizoložice slovo Boží, ale jako z upřímnosti a jako z Boha před obličejem Božím mluví, což mluví; jakož já od osoby své o obojích to smýšlení mám (vůbec mluvě), že z upřímnosti a jako z Boha před obličejem Božím mluví to, co smýšlejí, proto že při obojích dobrý cíl (proč raději jedni tak, druzí onak mluví) vidím. Nebo kteří toho mluvení povoliti nechtějí, aby Bůh prostě, koho chce, vyvoloval, a koho chce, zamítal, ti, patrné jest, že to z bázně činí aby to milosrdenství Božím na újmu tak smýšleno nebylo, protož raději praví, že by on hotov byl všecky vyvoliti, než že oni nechtí. Druzí pak smějí tak i smýšleti i mluvit, proto že nevědí, jak zjevným těm Písmům odepřít, vidouc, že se tu nestižitedlné spravedlnosti, moudrosti a k nakládání s tvory svými dle vůle své svobodnosti Boží bezedná propast nám k hrůze odkryla; a bojíc se z druhé strany, kdyby vyvolení svého pouhému Božím slitování nepřipsali, aby nevděční nebyli nalezeni, poněvadž Písmo praví, že nás sobě za syny předzřídil skrze Ježíše Krista podlé dobře libé vůle své, a že jsme milostí spaseni skrze víru, a to ne sami z sebe, než že to dar Boží jest, aby se někdo nechlubil, a poněvadž se to větším podnětem pobožnosti býti zdá, věřiti, že Bůh nic při nás jiného, než při jiných padlých nevida, zvolil však nás sobě pro to samé, že chtěl, že se tak líbilo jemu, aby ukázal bohatství slávy své při nádobách milosrdenství. Viz o tom víc (k Efezským v kap. 2. v. 11).

Podobně při druhé otázce jedni se bojí, aby na sebe i jiné nebezpečné rozmařilosti ubezpečením se neuvedli. Druzí pak bojí se, aby sobě potěšení toho, kteréhož jim Kristus proti pokušením světa i ďábla podává (že nebudou moci vydřiti býti z ruky jeho) nezmrhali, i drží se toho jako kotvy duše. A tak obojí slovo Boží a dobré spasení svého obmýšlejíce, Písmem se hájí.

Ale dí někdo: A vždyť některý z těch dvou smyslů pravější jest! Odpovídám: Snad, ale já o tom jen nyní mluvím, že tu nic tak scestného, rúhavého a zatratitelného není na žádnou stranu, což by křesťanskou jednomyslnost trhati mělo; nýbrž více pravím, že obojích mluvení v náležitém vyrozumění pravé jest, proto že Písmo, obojího toho mluvení naskýtající, pravé jest, jen že v jiné a jiné potřebě jednoho neb druhého mluvení užívati vzdělavatedlněji jest. An v apatekách contraria mívají, a hodí se oboje, proč ne v Boží apatece, Bibli? Řekneš-li: Jak pak to oboje spolu pravé býti můž? Odpovídámť s Augustinem: Tu rimare, ego mirabor! {totiž: Zpytuj ty, já se diviti budu!} Že Bůh nechce, aby kdo zahynul, věřím; že však žádný spasen býti němuž, kromě koho on přitruhuje, vím; proč pak všech nepřitruhuje moha, nevím. Nebo to kdyby kdo z lidí srovnati uměti měl, měli by byli uměti apoštolé, jakožto prvotiny Ducha mající; neuměli pak, nebo kdyby byl svatý Pavel uměl, nebyl by tak i jinak toho ohledávaje, naposledy zkřikl: Ó hlubokosti! A v té hlubokosti jako utona, disputování přestal a tím samým zavřel: Jemuž buď sláva na věky! Jestli kdo nad Pavla vtipnější, ten disputuj dále, já do té hlubiny nesmím a vás všech, smrtedlní lidé, napomínám: Nezpytujte slávy, abyšte nebyli uraženi od slávy; skryté věci nech jsou a zůstávají Hospodinu, Bohu našemu, my přestávejme na tom, což zjevil nám, abychom činili vůli jeho. Aníž však pravím, že by odporné smysly Písmo zdržovalo, než odporná před rozumem naším mluvení že zdržuje, to patrné jest; a však to užitečné jest v jiné a jiné potřebě. Protož i Augustinus, nejprv maje činiti s Manichei (kteříž sobě jakési slepé osudy fintovali), vyvolení na víře stavěl; potom s Pelagiány (kteříž všecko dobré při člověku přirozeným jeho mocem připisovali) maje půtku, z nejhlubších základů věčného, Božího, svobodně líbezného předzřízení víru a všecko spasení vyvodil, důvody mocné z Písem veda. Kdo ho proto z nestálosti neb ruhačství obviňovati bude? D. Luter na odpor tomu učinil. Nejprve papežskými sofisty, odpolu Pelagiány, činiti maje, učil, že na samém Božím předzvědění a předzřízení všech lidí k spasení i zatracení záleží, a to velmi tuze, ostře i tvrdě někudy, mocně však z Písem vedl, jakž v knize De servo arbitrio, proti Erazmovi psané, viděti; potom pak vida abusum, že se toho zle užívalo, mitigoval sentenci uče, že nebezpečné jest s nahým Bohem, jakýž jest v hlubkostech svých, zacházeti, než že s ním zacházeti musíme, jakž se nám v Kristu zjevil, totiž skrze víru v Krista

spasení hledati. Podobně Filip Melanthon tvrdě, nejprve o praedestiaci psal, potom vida mdlých urážky, změnil a změkčil phrases, za to maje, že dosti jest lidi k Kristu (jenž jest kniha života) vésti a raději ovotce a znamení vyvolení svého pronášeti, nežli se o ně hádati. Mezi tím pro tu svou mírnost od druhé strany potupen nebyl, a sám také Genevenským psal, že s nimi předce smejšlí; nebo sic zdravě rozumějícím opravdu tu žádná contrarietas, totiž odporost není v věci samé, než jest toliko diversus docendi modus, totiž rozdílný pořádek vypravování jedné a též věci, což i apoštolé ukáží. Apoštol zajisté svatý Pavel v jedné a též epištole k Římanům obojího užívá: v kapitole 8. začíná z vysoka, od věčného Božího předzvědění, a jde jako po stupních dolů (a causis ad effecta), skrze vyvolení, povolání, ospravedlnění (jenž se věrou děje) až k poslednímu oslavení. V kapitole pak desáté nedá pro uptání se spasení na výsost neb do propasti stupovati (proto že by to, prý, bylo Krista dolů strhovati, a neb ho mezi mrtvými hledati, an v nás jest), než abychom považovali toho slova, kteréž blízko sebe máme, v ústech svých, v srdcích svých, a tak zpáteční cestou (ab effectis ad causas) kráčeje praví, že spasení jde z vzývání jména Božího, vzývání z víry, víra pak z slyšení a slyšení skrze slovo Boží, slovo Boží pak že dochází těch, jimž posláno bývá, a moc svou provodí při těch, jimž se Bůh z milosti najiti dává. Při těch pak, kterýmž dává ducha zkormoucení, oči, aby neviděli, uši, aby neslyšeli a neb neslychali, že moci své neprovodí. A tu opět přichází na vyvolení, že ono samou pouhou milostí Boží jde, čehož obšírně dovodí. To hle jest ten divný Jákobů řebřík, po němž sstupují a vstupují angelé Boží vzhůru a dolů, a však nejinak než po řebříku, jenž jest Kristus, buď zhůru nebo dolů.

Protož já všechněm toto čtoucím apoštolskými slovy pravím: Rozumějte, co pravím, aspoň! Dejž vám Bůh ve všem tom rozum a odevrou se oči vaše, abyšte viděli, že z obojí strany hledíc jednu a touž uprostřed stojící pravdu vidíte, svého milého Krista Spasitele, v němž samém vyvolení jsme před ustanovením světa k tomu, abychom byli svatí a neposkvrnění před obličejem jeho v lásce.

Kapitola dvacátá prvá

Co pak činiti, jestli že by sobě předce vyrozuměti lze nebylo

Budemeli takové k sobě mírnosti užívati, nepochybně že Bůh, čeho by se ještě nedostávalo, zjeví, jakož při některých se z milosti Boží již stalo, že sobě vyrozuměli, že o slovo hádky

jsou, v podstatě pravdy smysl jeden. Pakli by se ta svatá jednomyslnost a neb smyslu jednotejnost ne při všechněch pojednou ukazovala, snášeti se v tom potřebí vespolek a mysliti, abychom, nemůžem-li býti všickni jednoho smyslu, byli však jednoho srdce, a to pro příčiny tyto čtyři:

1. Že to Bůh dovoluje, aby rozdílní smyslové neb Písma výkladové v církvi trpíni byli, když toliko podstaty (Krista) nevyvracují, proto že rozsuzující to a vespolek srovnávající pobožní tím více prospívati mohou. Tak zajisté píše apoštol: Proroci dva neb tři ať mluví, jiní pak ať rozsuzují; pakli by jinému přisedícimu co zjeveno bylo, první mlč; nebo můžete všickni jeden po druhém prorokovati, aby se všickni učili a všickni potěšovali, duchové pak proroků prorokům ať poddáni jsou. Již pak ukázáno a nad denní světlo patrnější učiněno, že naše evangelíků smyslu rozdílnost (jak se strana straně vysvětluje) není v podstatě než v rozdílných mluveních, toliko že strana stranu podhlídá, a jedna na druhou cosi nemotorného, k čemuž se ani jedni ani druzí neznají, cpá. Co v pravdě rozdílnosti zůstává mezi učenými, lid tím zanášín býti nemá, aby i v podstatě zatemňován nebyl. Protož dí apoštol: Duchové proroků (totiž smyslové Písem vykladačům) prorokům poddáni jsou.
2. Že to v moci žádného člověka není, aby svůj smysl druhému dal. Svatý Pavel byl by rád duší svou národu svému zasloužil k tomu, aby Spasitele svého poznali, však čeho jim Bůh dáti nechtěl, on nemohl. Nýbrž Efezským, již vyučeným posluchačům svým, nevěděl toho jak dáti, což chtěl, než modlil se, aby jim sám Bůh dal ducha moudrosti a zjevení a osvícené oči, aby poznati mohli. Podobně Timotheovi smyslu pravého od Boha žádal, sám dáti nemoha. I my tedy za sebe vespolek se modlme; abychom se pak pro rozdílnost smyslu jedni na druhé potrhovati, zpouzeti a bouřiti měli, toho na Božích svatých příkladu žádného nemáme.
3. Ale budu disputovati, dí někdo, a dovedu, že ten a ten smysl scestný jest. Odpovídám: Disputovati, hádati a tahati se není od Krista nařízený prostředek k vzdělávání církve (prosím, pozorujte to všickni!), ale jest vymyšlený od Satana prostředek k kázni církve. Nebo Pán Bůh hned skrze proroky, že cesta Nového zákona prostičká bude, vyhlásil, tak aby po ní jda ani nejhoupější nezboudil. Jaká pak to cesta? Kristus z světa se ubíraje, takto ji vyměřoval: Jdouce, učte všecky národy! I čemu? Učte je zachovávatí všecko, co jsem přikázal vám. Aj, teď cesta, jak se církev Nového zákona vzdělávati má: učiti lidi pobožnosti, aby zachovávali to, co přikázal Pán, to jest ta snadná, prostá cesta, po níž ani nejhoupější nezboudí, cesta svatá (jakž ji tam Izaiáš

jmenuje). Ale cesta skrze disputací jest cesta drsnatá, nesnadná a přenáramně zapletená, na níž i nejopatrnější klesají, chybují a bloudí. Protož svatý Jakub praví: Kdo jest moudrý a umělý mezi vámi, ukaž dobrým obcováním skutky své v krotké moudrosti; pakli máte mezi sebou hořkou závist a dráždění, nechlubte se proti pravdě. Nebo to není ta moudrost z hůry sstupující, ale zemská, hovadská a d'ábelská; nebo kdekoli jest závist a dráždění, tu i roztržka a všeliké dílo zlé. Kde zajisté bujnost jest k hádkám, tu není než lapání sebe vespolek, zástava, převrácení sebe mínění a smyslu a cpaní na sebe skrze consequencie toho, k čemuž se druhý nepřizná, a tak tu se dráždění a roztržky vždycky množí. Protož to Duch svatý zapovídá: Osvědčuj, prý, před obličejem Páně, ať se o slovo nevadí, nebo to k ničemu není užitečné, (NB.) jen ku podvracení posluchačů; a jinde praví, že, kdo to činí, nadutý jest, nic neuměje, nemoudrost provodí při otázkách a hádkách o slova, z kterýchž pocházejí závisti, svárové, rouhání, zlá domnění, marné hádky lidí na mysli porušených. Summou: Co činiti chceme? Bůh o naše hádky, disputací, moudrosti nic nestojí. Víme, že máme známost všickni, známost pak nadýmá, ale láska vzdělává. Zdá-li se komu, že nětco umí, ten ještě nic nepoznal, jakž by poznati měl, ale miluje-li kdo Boha, ten jest vyučen od Boha. Sic co jest prospěšný člověk Bohu, když sobě nejmoudřeji počíná? A takť nás všecká Písma učí, že sprostnost a upřímnost srdce, ne nějaká mozku subtilnost před Bohem platí (jakž v kapitole 17. ukázáno), a týmž také způsobem že se církev vzdělává. Jakož, že se teď po sto let pořád a výše po všech akademiích a katedrách disputovalo, co jsme tím zpravili? Hrubě-li tím strana stranu na svůj smysl získala? Nýbrž čím dál, tím víc proti sobě se jitřili. Umenšilo-li se rozepří? Nýbrž jedna sváda z druhé rostla, že konce a počtu otázkám nebylo. Vzdělána-li jest v lidech pobožnost? Nýbrž ze všech téměř vypáchla, ve všech láska udušena. Protož, máme-liť znovu do podobného labyrintu zavedeni býti, běda nám, běda i církvi!

4. A vždyť také o těch artikulích, o něž nedorozumění jest, mluvíti musíme, dí někdo. Odpovídám: Mluvíti můžeme, ale mnohem užitečněji jinak, nežli disputováním, jmenovitě, abychom, co k praxi náleží, bedlivěji, než se posavad dalo, uvažovali. Ku příkladu místo hádání o vodu křtovou lépe jest pravdě křtu lidi učiti, totiž co křest znamená, nač jsme ho přijali, co jsme tam slibovali, jak to plníme. Item, rozvažovati křest utrpení, kterýmž jakož Kristus sám křtěn byl, tak že i my pro poctivost jemu křtiti se dáti musíme, osvědčeno nám, a tomu podobné. Při večeři Páně lépe učiní kněží, aby lidem důstojnost tajemství toho v mysl uvodili, jak to veliká, slavná a víc než andělská věc jest, Krista za svůj pokrm a nápoj míti, a k jakému se to cíli děje,

jmenovitě, abychom Krista požívající cítili to, že tělo z těla jeho jsme a kost z kosti jeho, a tak že oudové jeho jsouce nezahyneme na věky, též abychom Krista v sebe přijímající ne sami již živi byli, ale aby v nás živ byl Kristus k slávě Otcově. Protož i o hodné přípravě k stolu Páně i o hodném napotom se chování více by, než se to vůbec děje, i oznamovati i považovati bylo potřebí, a bylo by s náramným společného spasení vzděláním. O osobě Kristově dosti jest věděti, že Kristus Bůh i člověk s námi jest, protož že se všudy přítomných jasných očí potřeba ostříhati toho, kterýž nás bolestně vykoupil [z marného] obcování a jest budoucí náš soudce; též, že se nám báti netřeba světa ani pekla pro všemohoucí nám přítomnost toho, kterýž nebem i zemí vládne, našeho milého Spasitele, budeme-li toliko šetřiti, abychom v pravdě byli oudové jeho. Při artikuli o vyvolení nejlépe jest lidi učiti bázni Boží, poněvadž žádný do knih života nehleděl, a ta jedna pečeť (zná Pán ty, kteří jsou jeho) nám ukryta jest, druhé tedy (jenž slove: Odstup od nepravosti každý, kdož vzývá jméno Páně) aby se šetřilo, a jeden každý, soudu o bližních svých Boží vševědoucnosti nechaje, sám o sebe jen pečoval a s bázni a třesením spasení svého v Kristu skrze víru hledal, a když by našel, nedověřoval předce mdlobě své, nýbrž Bohu se za šťastné setrvání pokorně modliti nepřestával, snažuje se při tom vyvolení a povolání své pevně činiti dobrými skutky, a těše se při tom, že Bůh, kterýž darů a povolání svých nelituje, jej, upřímé Kristovy ovčičky, z ruky své vytrhnouti sobě nedá, nýbrž mocí svou Božskou ostříhati bude k spasení, tak že nás ani smrt, ani život, ani andělé, ani knížetství neodloučí od lásky Boží v Kristu Ježíši, Pánu našem.

To hle, nejmilejší, jest rada Boží, jak máte choditi v lásce a vzdělávati v sobě dary lepší. Kterouž já s apoštolskými slovy zavírám: Kteříkoli tohoto pravidla následovati budou, pokoj Boží přijdiž na ně i milosrdenství, i na všecken lid Boží Izraelský. Amen.

Kapitola dvacátá druhá

Čtvrtá cesta k svornosti, srovnání řádů a ceremonií

Ceremoniemi tuto se míní ozdoby chrámové, roucha kněžská, způsob konání Božích služeb, kde, kdy, pokud, jak, stoje-li či sedě neb klaněje se, též strany postů, svátků, o kterýchž věcech víme, že v jiných a jiných církvích rozdílnost se nemalá nalézá, a sprostní i odtud

sobě k roztržkám příčinu berou, ale osvícení vědí, že to jsou adiaphora, věci na svobodě zanechané, jichž Duch Boží v církvi výslovně nezřídil, než toliko nám o nich toto návěští dal:

1. Že ceremonie rozdílné v církvi býti mohou proto, aby se tím snáze rozumělo, co jest svoboda křesťanská (k Řím. v 1. kap. v. 1; k Korint. v 14. kap. v. 2. 23. a v 7. kap. v. 23; k Galat. v 5, v. 1.)
2. Však aby ceremonie modlářské neb pověrné trpíny nebyly, kteréž by od pravdy vedly a neb pravdu zatemňovaly. Svatý Pavel nechtěl trpěti pohanských ceremonií (2. k Korint. v 3. kap. v. 17.), též ceremonií Starého zákona, obřizky a šetření dnů a měsíců, v rozdílu pokrmů, proto že to vše Krista zatemňovalo (k Galat. v 4. kap. v. 10. a v 5. kap. v. 1. 2; k Kolossen. v 2. kap. v. 18. 21. 22. 23).
3. Aby ceremonie byly slušné (1. k Korint. v 14. kap. v. 14. 40.).
4. Aby církev ceremoniemi obtěžována a přemožována nebyla, proto že království Boží v zevnitřní patrnosti nezáleží (Luk. v 17. kap. v. 20).
5. Pro rozdílnost ceremonií aby se žádný na žádného nehoršil, a jeden druhého netupil (k Řím. v 14.), proto že ani obřizka, prý, nic není, ani neobřizka, než zachovávání přikázání Božích (1. k Korint. v 7. kap. v. 19), totiž, že ceremonie nic nepřidávají, nic neujímají ani Boží poctě, ani lidskému svědomí.
6. A však aby v ceremoniích jedni druhým na vzdoru nic neužívali, než toliko, jak vzdělání vyhledává (2. k Kor. v 8. kap. v. 10. a v 10. kap. v. 32; k Řím. v 14. kap. v. 14. 15. 16. 17). Protož Augustinus řekl: In quam ecclesiam veneris, eius morem serva, ne aut scandalum praebeas aut scandalizeris ipse. To jest: Do kterékoli církve přijdeš, obyčeje té církve šetř, aby a neb jiných nepohoršoval a neb sám sebe nezhoršil.
7. Naposledy, přišla-li by která ceremonie (i dobrá) v zlé a pověrné užívání, aby složena byla. Protož se Ezechiášovi chválí, že hada měděného, od Mojžíše vzdělaného, stroskotal, proto že jemu lid obětovati chtěl; a apoštol poroučí od všeliké zlé tvárnosti (to jest, co by jen podobu zlého mělo) varovati se (1. k Tessal. v 5. kap. v. 22).

Řád církevní jest cosi vyššího, jmenovitě spořádání kněžstva a lidu na jisté stupně a povinnosti, a způsob ostříhání se jednoho každého na místě svém, kamž obzvláště svěcení kněží a povolání jich, item kázeň církve přináleží; což vše že mezi námi rozdílné bývalo, a jedni tohoto, druzí onoho řádu se býti hlásali (jiných se skrže to štítíce a cizíce), známé jest, ale i v tom by snadné srovnání bylo, kdyby všickni opravdově toto považovati chtěli:

1. Že řád v církvi býti musí, poněvadž žádné království, žádná, obec, žádný dům bez řádu dobře státi nemůže, ovšem dům Boha živého, nebeský Jeruzalém, království Kristovo spořádané býti a míti chce.
2. Že řád církve jest ten nejlepší, kterýž Pán církve zřídil, totiž, aby duchovní osoby zprávu církve vedli, světská pak vrchnost ochrannou rukou jim na pomoc byla, a obojí oni sami také k řádu stáli i kázni církevní podle potřeby mdloby své, jiným na příklad se podklánějíce. Co že tak býti má, z Písem a z příkladu staré církve se ukázati může.
3. Že v jednom království neb zemi jeden řád býti má proto, aby všecken lid snáze v řádu a kázni zdržován býti mohl. Tak Bůh v lidu svém Izrahelském jedinou konsistoř v Jeruzalémě (totiž nejvyššího kněze s sedmdesáti staršími) zřídil, jimiž se v duchovních věcech všecka země řídit musila. Tak svatý Pavel zanechal Tita v Krétě, aby po celé zemi ustanovoval kněží, a co potřebí, zřídil. Řekne někdo: Kdyby jeden toliko řád zůstati měl, tedy by i druhý neb třetí musel ustoupiti, který to pak zůstane? Odpovídám: Stydíte-li se jedni druhým dáti čest, dejte ji Bohu, kterýž vás summou chce míti služebníky své. Ne nám, Pane, ne nám, ale jménu svému dej čest pro milosrdenství své a pro pravdu svou. A však nechť jest tak, nepřistupujte jedni k druhým, než sstupte se obojí v jedno, a vyhledávajíc, co by lepšího bylo, ohradte se pěkně řády slušnými a obnovte mezi sebou jho Boží, kterémuž jste předešle oslábnoti a zviklati se obojí (svědkem jest toho Bůh!) dopustili, a Antikrist z Božího dopuštění ostatek toho jha Božího (totiž řádů našich) stroskotal a rozmetal.

Protož nuže, žádejtež od Hospodina, ať se smiluje nad Sionem a obnoví soudce jeho, jakož bývalo na počátku, a rádce jeho, jacíž bývali zprvu, tak abychom prozpěvovati mohli: Jižtě Jeruzalém ušlechtilé vystaven, a jako v jedno město k sobě vespolek připojen, do něhož vstupují pokolení, pokolení Hospodinova k svědectví Izraelovi, aby oslavovali jméno Hospodinovo. Ty jsi, Hospodine, kterýžs nás byl roztrhal, proto žes se hněval na nás. Uzdraviž rozsedliny církve své, dej nám korouhev, abychom ji vyzdvihli, pro pravdu svou.

Kapitola dvacátá třetí

Napomenutí k vrchnostem a kněžím společně

Nač všechněm nám úhrnkem o Božím potrestání lidí při našem z Babylona navrácení mysliti potřebí, to již jménem Hospodinovým a slovem Boha našeho ukázáno. Považmež již také, nač jednomu každému v jeho stavu a povolání mysliti jest, pak aby (podlé poručení Božího) jeden každý svou cestu zpytoval, a v čem napravovati, věděl.

Předně pak k vám se, ó knížata lidu Božího, vrchnosti a kněží, obracuje napřed prosím, abyšte nyní bedlivěji, než kdy prvé, rozvažovali, v čem obojí podobné sobě a v čem rozdílné povolání máte, tak abyšte, v čem sobě pomáhati a v čem sobě nepřekážeti jste povinni, věděli. Povolání oboje v tomto má podobnost:

1. Oboje jest povolání od Boha a tak Božské, nebo jakož Kristus na pravici Boží sedě, dává církvi pastýře a učitele, tak vrchnosti od Boha zřízené jsou.
2. Obojí jsou náměstkové Boží, nebo jakož Bůh Otec, moha sic všemohoucností svou sám bez pomoci angelské neb lidské svět tento v řádu zdržeti, a však se jemu z prostředku lidí některé vyvolovati libí, jimž moc a meč do rukou dává: tak příkladem Otce svého Kristus Pán učinil, že k zprávě své církev sobě poručenou maje, mezi tím viditedlně se od ní odebrav, zřídil na svém místě některé, aby slovem a svátostmi sloužili a kázní svatou v řádu zdržovali, kterěz pastýře, zpravce, učitele nazývá Písmo a náměstky Kristovy.
3. Obojích povinnost k tomu předně patří, aby církev na zemi dobře stála, nebo aniž křesťanských vrchností za holoty neb pastuchy a ovčáky nějaké míti sluší, kteříž by jen k opatrování při poddaných svých pasení břicha a věcí časných postaveni byli; větší věci jim svěřeny, jmenovitě, aby obhájcové byli zákona Božího, vůdcové a pastýři dědictví Hospodinova a pěstounové církve. Protož i bohové slovou. Tak Mojžíš, Jozue, Gedeon, David, Šalomoun, Jozafat, Jehu, Ezechiáš, Joziáš, král Ninivitský a Nabochodonozor proto za nejslavnější a nejsvětější vrchnosti držáni, že nejpředněji církev a pobožnost lidu vzdělávali. Někteří v Starém zákoně obojí povinnost na sobě měli (jako Melchisedech, Eli, Samuel), což by býti nemohlo, kdyby to povolání jedno druhému odporne bylo.
4. Obojí mají řád a pobožnost trojím způsobem vzdělávati: slovem, příkladem a kázní. Slovem, aby, co lidé činiti neb nečiniti mají, jim to v známost ústním vyhlašováním

neb skrze spisy, knihy a a patenty uvozovali. Příkladem, aby k dobrým řádům, právům a zákonům sami napřed stáli a jiným k zprávě své poddaným, jak se jich ostříhati má, na sobě ukazovali. Kázní, aby zpuřné mocí doháněli a vystupující, jiným na odivu, trestali, tak aby svévolnosti bráněno, pokoj pak, stud a bázeň ode všech zachován byl.

5. Obojí z lidí sobě svěřených počet činiti mají a musejí Pánu Bohu.
6. Obojí sobě mají napomáhati, kněží vrchnostem, aby ji pro svědomí všickni poddání byli, vrchnost kněžím, aby jich všickni, jako Kristových náměstků poslouchali; a dokud tak Mojžíš s Aronem, Jozue s Eleazarem, David s Nátanem, Joas s Jojadou jedna ruka jsou, dotud dobře stojí církev.
7. Obojí sobě vespolek poddání jsou a býti mají: kněží vrchnostem v řádu zevnitřním, poddaností politicskou, jakž apoštol dí: Všeliká duše vrchnostem poddána bud'! Což vykládaje Chrysostomus dokládá: i apoštol, i prorok, i evangelista, i kněz (tak že se všetečně Antikristovi kněží z moci vrchnostem vytahovali). Zase pak vrchnosti poddány jsou kněžím v svědomí, poddaností duchovní, proto že jich na místě Kristově poslouchati povinni jsou pro rozkaz Kristů: Kdo vás slyší, mne slyší, kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá. A apoštol služebníkům církve všelikou vysokost podmaňovati poroučí v poddanost Kristu. Tak se David Natanovi, Joaz Jojadovi, Theodozius Ambrožovi podkloňoval. Protož i kázně na sobě jednotejným právem užívati mají a mohou z obojí strany: hřeší-li kněz zjevně a pohoršitedlně, vrchnost pobožně zevnitřní kázní trestati ho může a má; pakli vrchnost proti svědomí urputně hřeší, kněz ho duchovní kázní trestati může a má. Takto spojené a svázané míti chtěl Pán Bůh, aby řád v církvi tím snázeji a mocněji obhájen byl, a to v tom:
 1. Že vrchnost opatruje zevnitřní řád a nad zákonem Božím toliko zevnitř, toliko aby skutečně rušen nebyl, ruku drží; kněží i pak okolo svědomí lidských vnitř pracovati mají, aby v lidech Boží vnitřní bázeň, víra, láska, naděje vzdělávány byly.
 2. Vedle čehož i moc k donucování k tomu lidí jim daná rozdílná jest, oněch zevnitřní, k statkům a tělům toliko se vztahující, moc těchto vnitřní, k duši a svědomí docházející, moc klíčů království nebeského.
 3. Vrchnost ač opatruje a nařizuje v církvi, jak se slušně a podle řádu služby církevní konati mají (strany kázání slova, přisluhování svátostmi), však ruky sama nepřičiní, než služebníci církve; zase pak kněží, ač vrchnost, jak panovati mají, učí, sami však nepanují, než zůstávají služebníci. A tak jedni druhým v řád a neb úřad nesáhají.

Kapitola dvacátá čtvrtá

Napomenutí k vrchnostem, jak se v povinnostech svých obnoviti mají

Vrchnosti k tomu, aby na místě Božím soud konali, ustaveni jsou, pro vyvýšenost povolání svého nejen jsou náměstkové Boží, ale bohové nazváni; a tak tedy králové, knížata, páni, bohové zemští jsou, to jsou při pokolení lidském viditedlně konati povinni, co Bůh stvořitel neviditedlně koná, tak aby panování jejich Boží panování bylo, a soud jejich soud Boží jmenovitě:

1. Panovati (Moudr, v 6. kap. v. 3), to jest vážností a vzácností svou jiné nižší v ostýchání a bázni zdržovati, o čemž dí Šalomoun: Král sedě na soudné stolec, rozhání očima všecko zlé. A Job, že tak panoval, že se ho mládenci i starci ostýchali, vypravuje v kapitole 29.
2. Panovati v soudu a spravedlnosti (nebo to jest základ trůnu Božího, na kterémžto oni jako místodržící sedí), to jest souditi a rozeznávati všecko podle spravedlnosti, aby dobří ochranu, pochvalu a odměnu, zlí pak strach, ortel a pomstu měli.
3. Ruku obzvláště držeti nad zákonem Božím, aby jemu jakožto nejjistším právům všickni vyučováni a podle něho se chovati přidrženi byli. Protož mají přestupníky všech přikázání nejen druhé dsky, ale první (totiž modláře, ruhače, zlodejce, dnů svátečních rušitele) trestati.
4. Ochraňovati církve. I budou králové pěstounové tvoji (dí Bůh k církvi), královny chovačky tvé. Summou mají býti jako stromové rozložiti zelení, pod jejichž by stínem odpočivali životčichové, a na ratolestech jejich hnízdilo se ptactvo, a z ovotce jejich všickni potravu měli; z čehož patrné jest, že k tomu stavu náležejí lidé předně moudří a rozumní, kteříž by nad jiné lidi osvíceněji na všecko hleděti uměli (protož sobě Šalomoun, za krále zvolen byv, moudrosti nejvíce žádal), druhé spravedlnosti a ctnosti milovníci, kteříž by nemohli trpěti zlých věcí, třetí bedliví, kteříž by vždycky, vůkol oči obnášejíce, rozháněli zlé věci, čtvrté milovníci poddaných, obecného dobrého; protož se nejen pastýřové národů nazývají (jako Cyrus, David), ale i otcové nuzných.

Ohlédejtež se již a zkuste, ó vy naše vrchnosti milé, kráčely-li jste těmito šlépějemi, čili vykročovaly z nich. Knížata tvá (dí Bůh k lidu svému) jsou zpuřná, tovaryši zlodějů, milují dary, dychtí po úplatecích, sirotku k spravedlnosti nedopomáhají, a pře vdovy před ně nepřichází. A takovýchť nařikání i u jiných proroků dosti. Ale snad to tam o Izrahelských

vrchnostech pravé bylo, k našim nepřínáleží? Ó dalt' by Bůh, aby nepřínáleželo, dal by Bůh, aby hůře nebylo! Protož, co tam mluvíti směl prorok, to smím i já; i k vám, ó vrchnosti naše, vztahují se ty dojímové a důtklivé řeči Boží.

Mnozí zajisté, majíc panovati, otrokovali jste, totiž odvrhouc vážnost a vzáctnost svou, s ožralci, štvěráky, stupkami a jinak lehkými lidmi jste tovaryšili a tak důstojnost povolání svého odmítali, lehčili a hyzdili. Kteří jste pak panovali, panovali jste v ukrutnosti a tyranství; quod libuit, licuit. Nebyla základem činů vašich spravedlnost a soud, než své vůle vzteklost, nad svými ustanoveními drželi jste až příliš, o Boží zákon a ostříhání neb v ostříhání jeho žádný se neujímal. Majíc býti pěstounové církve, byli jste vyssávači církve; majíc býti stromové, ovotce a stín dávající poddaným, byli jste mnozí bodlaví trnové, udušující a utlačující poddané. Majíc býti milovníci rozumnosti a zacházení s moudrými, buď živými neb v knihách mluvícími, byli jste milovníci bláznů, s těmi dni i noci trávíce. Majíc hledati zákona Božího dnem i nocí (jakž vám vrchnostem napřed to poručil Pán Bůh, nebo toho ani o kněžích tak výslovně napsáno není), hledali jste korbělů, karet, důchodních register, téhodních cedulí, a co mimo to času zbývalo, daremných žvanic a zahálky dnem i nocí, tak že jste někteří nikdy Písem svatých nečítali. Majíc býti milovníci ctnosti, i sami jste někteří nectností vzdělávali i příkladem vlastním ke všelijakým rozpustilostem bránu otvírali. Majíc býti bedliví ku povinnostem, byli jste ospalci, milující dřimotu, pro něž by se svět na ruby obrátiti mohl. Majíc býti pastýřové, byli jste vlci, a neb aspoň nájemníci nelítostiví, vlnu i s koží zdírající. Majíce býti otcové, byli jste někteří víc než otčimové. A coť vás bylo? Mnoho Nimrodů, kteříž jste svých spolulidí jen lovci a číhaři byli. Mnoho Lábanů, kteříž jste mzdu zadržovali a smlouvy na desetkrát měnili poddaným svým. Mnoho Faraónů, kteříž jste nesnesitelnými robotami obtěžovali lid svůj, nýbrž nejedni Faraóna horší jste byli, proto že on pokrm aspoň dával robotířům svým, a to do sytosti, vy pak darmo jste k robotám doháněli. Mnoho bylo Roboamů, kteří jste poddané své biči uzlovatými mrskali, nic sobě o to moudřejším říkati nedávíce, než jak komu fatkáři jeho radili, tak postupující. Mnoho Saulů, kteříž jste sobě o své neřády Samuelem Božím mluvíti nedali, vždycky jen: Cti mne před lidem! říkávíce. Mnoho Achabů, kteříž jste vinice, rolí, luky, domy poddaných svých sobě přivlastňovali, nejedni nad Achaba ukrutnější ne za směnu, než darmo, pod zámyslem přepadení pokuty nějaké (jichž k vymyšlení Jezabelského vtípu se ...), co se vám líbilo, k sobě táhnouce. Mnoho Davidů, kteříž jste s poctivostí a životy chudých poddaných svých, jak se vám vidělo, pohrávali. Mnoho Sardanapalů, kteří jste jen rozkoší, bůjností, lhostejností a hovadství hleděli. Protož co Bůh s oněmi prvé činíval, učinil i s vámi. Na vás Nimrody poslal jiného Nimroda, kterýž vás zlovil.

Na vás Lábany poslal jiného Lábana, kterýž, co vám povinen byl, zadržel a všechny smlouvy, zápisy, práva, svobody vaše změnil. Na vás Faraóny poslal jiného Faraóna, kterýž se vás do potu a do krve natrápil přetěžkými břemeny svými, a kterýž i dítky vaše na duších mordoval a k zmordování všech vás (tělesně neb duchovně) v prchlivosti své s vojsky svými pospíchal a již i dostíhal. Na vás Roboamy poslal Jeroboama, kterýž zodjímav vám dědictví vaše, k hřešení přivedl zemi modlářstvím svým. Na vás zaryté Saule poslal falešné z pekla Samuele, kteříž vás modlářství a zoufalství učili. Na vás bujné Davidy poslal Absolony, Achitofele, Semeje, kteříž by vás proplašili. Na vás Achaby poslal to, což hrozil: Běda vám, kteříž připojujete dům k domu, a pole s polem spojujete, jako byste sami rozsázení byli k přebývání na zemi; v uších mých jest to, dí Hospodin zástupů; jistě žet' vám ti domové vaši zpustnou, i velicí i krásní bez obyvatelů budou. Nestalo-liž se, pravím, že, co jste mozoly lidskými stavěli, o čem jsou lidé do ustání nadarmo pracovali, to vám oheň spálil a sehltil? Jak Sardanapalům, lidu svému hrozil, čteme u Amosa: Běda pokoj majícím na Siónu, kteříž léhají na ložích slonových a rozkošně sobě počínají na postelích svých, přizpěvující k loutně, kteříž pijí z bání vinných a drahými mastmi se maží, potření pak Jozefova čitelní nejsou; protož půjdou v zajetí v prvním houfu, a tak nastane žalost těm, kteříž sobě rozkošně počínají.

Protož usrozumějte sobě, králové, vyučujte se, soudcové zemští, abyšte nezahynuli do konce. Vzdejte Hospodinu, velikomocní, vzdejte Hospodinu čest a sílu! Pokloňte se, ó brány velikomocné, ať vejde král slávy! Vyznávej každý s Davidem: Spravedlivý jsi, Hospodine, a spravedliví soudové tvoji; a s Manassesem: Hřešil jsem, Hospodine, a což bylo zlého, rozmnožoval jsem; a opět s Davidem: Hospodine, já jsem zhřešil, tyto pak ovce co učinily? A neb aspoň hřešili-li jste zároveň s jinými, s jinými zároveň činite pokání; a pak-li jste předčili v hřešení (jakož tak jest), předčete i v pokání. Nestyd'te se s Ezechiášem jeden každý promluvíti s poddaným svým: Synové milí, obraťme se k Bohu, obrátit' se k nám ostatkům, nebo že jsme hřešili, vydal nás byl v zpuštění toto, jakž sami vidíte.

Nyní tedy nezatvrzujte šíjí svých, podejme ruku Hospodinu, a pojd'me do svatyně jeho. Sic neuposlechnete-li, abyšte dali slávu jménu jeho, teprv hrozně a náhle přistoupí k vám, proto že přísný hněv při těch, kdož v přednosti postaveni jsou, vykonán bude; nebo kdo menší jest, hoden jest milosrdenství, ale mocní mocně tázáni budou. Napravtež tedy, ó křesťanské vrchnosti, a napravte ve všem tom, v čemž vám vyjevěna jest vůle Boží, zvlášt' pak nyní při navrácení v tomto čtverém:

1. Rozvažujte bedlivě, sud'ťe a znejte, že panování vaše od Nejvyššího jest, kterýž rozděljuje zemi, komu chce. Zvítež tehdy, že on vám teď byl vzal panování vaše, on navrátil zase jako lenní pán manům svým; a protož buďte vděční, děkujte jemu a panujte k vůli jeho.
2. Nejpředněji pak vděčnost dokazujte čitelností v potření Jozefa, totiž církve a vzdělání jejího se ujímejte víc než prvé pamatujícíe, že jste za pěstouny zřízení, protož přistůjtez jí a pěstujte tak, aby pod vaším pěstounstvím k ochromení, oslepení, ohlušení, ovšem k zmrhání nepřicházela více. Proto že z pěstounství svého činiti máte počet, opatrovati tedy hled'ťe sebe i poddané slovem Božím a služebníky věrnými, pilnými, pobožnými, kteříž by vám slovem i příkladem svítili i kázeň vedli, a buďte jim nápomocni, aby dílo Boží dělati mohli svobodně a směle.
3. Opatřitez také (a opatrujte stále) mládež svou i poddaných svých školami, aby jako strůmkové štípení Hospodinova k zdárnému zrůstu vedeni byli, čehož obzvláště po nynějším zpuštění a přetříbení světa potřebí, aby zase lidé podrostali a církve i politie Božím požeňáním zase (nýbrž lépe než prvé) zelenati se a kvěsti mohli.
4. Aniž však dosti bude chrámy a školy odevřiti a učiteli zaopatřiti, přídržeti poddaných k oběmu tomu potřebí bude, a to jakož pro přirozenou jakousi národu všeho k obojímu neživost, tak ovšem proto, že skrze předešlé to chrámů a škol zpuštění mnohem víc zplanělo a zjalovělo, protož ostnu naprosto potřebí bude. Jotamovi to za zlé počítá Písmo, že sám pobožný byv, lidu však v porušení zanechával, což vy k výstraze mějte.
5. Nad poddanými pak, prosím, panovati hled'ťe v soudu a spravedlnosti. V spravedlnosti, abyšte zlým věcem průchodu nedávali, v soudu, abyšte ne podle nápadních vášní, než rozumně s lidmi poddanými svými, ne jako s hovady, než jako spolu s lidmi zacházeli.
6. Nebývejte přísní páni, ale milostiví, jakž i chcete nazývání býti, a Pán Bůh vám toho titule přeje proto bez pochyby, abyšte vždycky v uších vznějící napomenutí, co býti máte, měli; protož jen ať jest pravda. Císař Karel Veliký v svých Constitutionibus imperii (když císařství římské v Germanii zakládal) nařídil i to, aby pán s poddanými svými strany robot, platů, pokut laskavě zacházel pamatujícíe (prý), že jsou bratří jejich a jednoho Pána za otce mají, říkajíce: Otče náš, kterýž jsi v nebesích. Ten hle souditi uměl, že to jest: Zdali jeden Otec není všech nás? Zdali jeden Bůh nestvořil nás? A takt' Bůh králi lidu svého poroučí, aby se šetřil, aby se srdce jeho nepozdvihlo nad bratří jeho; a svatý Pavel pánů napomíná, aby pamatovali, že i oni Pána mají v nebesích, u něhož není přijímání osob (poněvadž bohatého i chudého on stvořil),

protož aby slušně nakládali. Poněvadž tehdy příliš přísný způsob panování vašeho v zemi této býval, ó naše milé vrchnosti, proměňte jej v milostivější a polehčte břemen chudým poddaným svým Bohu, slitovníku svému, k zalíbení, kterýž polehčil vám. Nebo jistě tak nad křesťanským lidem panovati, jak pohané nad otroky svými panovali, aby se lidé jako hovada za peníze kupovali a prodávali, a aby jeden člověk, a to leckdos málo vyšší, koupě sobě chlapa, jakž říkali, statkem, dítkami i hrdlem jeho vládl, jak chtěl, a člověk nad člověkem, křesťan nad křesťanem vášně a ukrutnost provodil dle libosti, to příliš nekřesťanská věc jest. Protož vidíme, že Bůh tíže navštívil hněvem svým krajiny tyto, v nichž ten neřád byl, než jiné; a tak tedy čas jest usmysliti sobě. Připomenu vám příklad Jeruzalémských. Tam když se podobný neřád byl rozmohl, že židé židy, bratří své, v službu otroctví podrobovali, prosil jich Jeremiáš Božím jménem, aby to změnili a služebníků svým svobodu vyhlásili, že se nad nimi zase smiluje Pán Bůh a z nepřátel je vysvobodí. I svolili k tomu král i knížata i všecken lid, a Pán Bůh, zahnav nepřátely jejich, způsobil jim svobodu. Ale oni rozmyslivše se, pobrali zase služebníky a služebnice své a v službu je sobě jako prv podrobili. Než jak se to líbilo Bohu? Poslal k nim proroka znovu, jim lehkomyšlnost jejich velmi stíživ, ohlásil jim pomsty své, že na ně zase nepřátely přivede a je samy teprv a neb vyhubí, a neb cizím v moc dá (i krále samého), až je vyhladí, jakož se tak stalo. Protož ostatkové potom při navracení se do vlasti opatrnější v tom a nábožnější byli. Nebo když jim Nehemiáš domlouval, že sobě opět v službu podrobují bratří své, poslechli jeho napomenutí, a nejen život jejich z otrocké poddanosti propustili, ale i pole, zahrady, vinice, domy, co v zástavě od nich byli vzali, darmo jim zase byli navrátili. Což aby stálé bylo, Nehemiáš u přítomnosti kněží přísahami je uzavazoval, a vytřes podolek svůj, před nimi řekl: Tak vytřes Bůh každému, kdož by to zrušil, z domu jeho a z úsilí jeho, a ať jest vytřesený a prázdny. I řekl všecken lid: Amen! a učinili tak a chválili všickni Hospodina. Protož i já k vám slovy Ezdrášovými mluvím, ó vrchnosti milé: Po těch všech tak zlých věcech, kteréž pro vaše provinění na vás dopustil Bůh, a však netrestal podlé nepravostí našich, nýbrž dal nám vysvobození takové, opět-liž byste měli rušiti přikázání Boží a ukrutnost provoditi nad bratřími svými, zdaž by se znovu zuřivě nehněval na vás, až by do konce vyhladil vás, tak že by žádný neušel. To mluvím k navraceným z Babylona; protož vy, navracení k sobě, to slyšte a slyšte, co Bůh skrze Ezechiele o navracených svých. předpovídá, abyšte věděli, jaká jest na konec vůle Boží: Nebudou (prý) více utiskovati knížata má lidu mého, ale rozdají zemi lidu mému po pokoleních. Takto praví Hospodin: Dostiť jest, ó

knížata Izrahelská, nátisk a zhoubu odložte, soud a spravedlnost konejte, a sejměte těžké roboty vaše z lidu mého, dí Hospodin.

Tak se stane, že o vás pravé bude to, což tam Bůh Siónu slibuje: Představím' zprávce pokojné a úředníky spravedlivé. Nebude více slýcháno o bezpráví v zemi tvé, o zpuštění a zhoubě na hranicích tvých, ale hlásati budeš na zdech svých spasení a v branách svých chválu. Izaiáš, v 60. kapitole, v. 17. 18.

Kapitola dvacátá pátá

Napomenutí k kněžím, jak se v povinnostech svých obnoviti mají

K vám se obracím, služebníci Kristovi, otcové, bratři vzácně milí, a co Bůh k vám v slovu svém mluví, donáším. Vášť jest vyvolil Bůh, abyšte stojíce před ním, sloužili jemu a byli angelé jeho k lidu a strážní domu jeho a sloupové chrámu jeho a lampy, svítící v domě jeho, a šafáři tajemství jeho, nýbrž místodržící Kristovi v církvi (a to plnomocně), jako by Bůh skrze vás mluvil. Aj, jak slavné dostalo se vám dědictví! Ó byť Bůh dal Ducha svého všechněm vám, abyšte (znajíce důstojnost nebeského svého povolání) říkali s svatým Pavlem: Protož majíce toto přísluhování tak, jakž jsme milosrdenství došli, neoblevujme v něm. Ó, byť vám Bůh dal, abyšte sobě formu apoštolství svého z apoštolů svatých brali, z nichž jeden i toto napsal: My, prý, jakž nás hodné učinil Bůh, aby nám svěřeno bylo evangelium, tak mluvíme, ne jako lidem se líbíce, ale Bohu, kterýž zpytuje srdce vaše. Aniž jsme kdy užívali řeči pochlebné, jakž víte, ani pod zámyslem jakým lakomství provodili, Bůht' jest svědek! Aniž jsme hledali od lidí chvály, ani od vás, ani od jiných, a ač jsme vás mohli obtěžovati jakožto apoštolé Kristovi, však jsme byli tiší mezi vámi, jako když chová matka dítě své, hotovi byvše s velikou chutí vydati vám nejen evangelium Boží, ale i ty duše své, proto že jste nám milí. A pamatujete, bratří, na práci naši a ustávání, že ve dne i v noci pracovavše, kázali jsme evangelium Boží? Vy jste svědkové i Bůh, tak jsme svatě a spravedlivě a bez úhony obcovali mezi vámi, jakož víte, kterak jsme jednoho každého z vás jako otec dítek svých napomínali i potěšovali i s osvědčováním, abyšte chodili hodně Bohu, kterýž povolal vás do království svého v slávu. To jsou mé cesty v Kristu, dí tentýž. Ale vám z Babylona navraceným kněžím svým co praví Pán Bůh? Toto praví: Vy pak sešli jste s cesty, a byli jste příčinou přestoupení mnohým, aby činili proti zákonu, tak že i v domě svém nacházel Hospodin nešlechtnost.

Předně zajisté nejedni jste, ješto jste [se] ne pro ten cíl k službě Kristu dávali a církvi, pro který jste povinni byli (totiž aby skrze vás oslavován byl Kristus buďto skrze život nebo smrt k prospěchu a radosti věřícím, jmenovitě, aby skrze vás na místě Kristově lidé smiřování byli s Bohem), ale úmyslem cizím, totiž pro opatření těla. A tak vám úřad kněžský jen byl za obchod a živnost, a tak jste byli nájemníci stáda Božího, jinak nemilující, než pro tuk a vlnu. Protož kde tučnější ovčinec, tu jste se, jeden druhého odstrkující, tlačili, a tak často, i kde vás nevolal žádný, běželi jste, což jest nájemníků znamení. Jestli tedy kteří jste toho do sebe svědomi, usmyslte sobě; rozpomeňte se, jak Pán náš Petra nejprve po třikráte examinoval, miluje-li ho ze vnitřnosti srdce, a jemu teprv beránky své k spasení svěřil, protož i my zpytujeme sami sebe. Milujete-li Krista, paste stádo Boží, kteréž při vás jest, opatřující je ne bezděky, ale dobrovolně, ne pro mrzký zisk, ale ochotně; a když se ukáže kníže pastýřů, vezmete tu neuvadlou korunu slávy. A hleďte, abyste s svatým Pavlem v pravdě posluchačům svým říkati mohli: Non vestra, sed vos quaero.

2. Podobné tomu jest, že jste někteří (i z upřímných) přílišného v církvi pohodlí a lhostejnosti hledali zapomínající, že nyní povolání jste ku pracem, postům, bděním, k rytěřování na pravo i na levo, skrze slávu i pohanění, zlou i dobrou pověst, jakož mluví apoštol, odplata pak že v nebesích teprv slíbena jest, kdež ti, kdo jiné vyučují, stkvíti se budou jako blesk oblohy, a kteříž k spravedlnosti přivozují, jako hvězdy na věčné věky. Kteráž slavná, věčná odměna poněvadž vám nejpředněji slíbena, a vy předněji na sobě ukazovati máte příklad, jak ne pro tento život doufáte v Krista, ale zapomínající se na to, což vzadu jest, chvátáte k cíli odplaty svrchovaného povolání Božího.

3. Protož proklaté bylo svatokupectví některých z vás, že jste všech církevních služeb jen za čižbu ku plnění měšců užívali. Kdo z vás dvěře darmo zavře? dí Bůh, a neb zapálí oheň na oltáři mém? Ješto Kristus řekl: Darmo jste vzali, darmo dejte! Ale toho když jste šetřiti nechtěli, co div, že ten, kterýž někdy tam kupce prodavače z chrámu svého vymítal, i vás teď v rozhorlení svém byl rozmetal? Protož nyní kořtež se tváří Boha silného, aby vám milost učinil; nebo zdaliž vy nejste příčina hněvu jeho? Ulekněte se, prosím, slov Božích u Micheáše, kdež potouživ, že kněží v Jeruzalémě ze mzdy učí, a proroci z peněz hádají, a však na Hospodina spoléhají, říkajíce: Zdaliž není Hospodin uprostřed nás? dokládá: Protož vaší příčinou Sión jako rolí orán bude, a Jeruzalém v hromady bude. Ach, ach! nehněvejtež Boha více a nedávejtež příčiny k novému zpuštění církve.

4. Někteří jste sic lakomí byli skrbností, hospodářstvím příliš pilným, lichvami a jinak sobě nahánějící a domy, vinice, rolí, luky, dvory skupující, ješto jste pamatovati měli, co Bůh Aronovi řekl:

Nebudeš mezi jinými v zemi dílu míti, já jsem díl a dědictví tvé, ty pak živ budeš z oběti a desátku; a co Kristus vysílaje učedníky poroučel: Neshromažďujte zlata ani stříbra, ani peněz do opasků, ani mošny mívejte, ani dvou sukni (totiž zbytečných nábytků), nebo rytíř Boží má býti ve všem zdržlivý. A čím bych pak živ byl? dí někdo. Co bych manželce a dítkám nechal? Odpovídá Kristus: Hoden jest dělník mzdy své. Protož, co před vás předloží, jezte; to jest, církev to opatří, co jísti a píti a kde bydleti máte, na tom přestávejte. Budete-li vy jiným na příklad napřed hledati království Božího a spravedlnosti jeho, Bůh jiným na příklad těch časných věcí ku potřebě vám dosti dodá. Vizte Pavla sv.; ten nelakoměl, nesháněl, nestaral se o věci časné, než jen na povinnost svou dnem i noci myslil, a však měl dosti a hojně, jakž se Filipenským přiznává, proto že Bůh i Filipenské i Galatské nastrojoval, že na ně nouze nedopouštěli, hotovi byvše i těmi očima, vyloupíc je, zdělití se. Protož budete-li vy Pavlové, najdou se Galatští i Filipenští, nebo kdo by nemiloval takových služebníků? Kdo by jich nepřijímal jako angelů Božích, jako Krista Ježíše? Rozpomeňte se, co Kristus řekl apoštolům: Když jsem vás posílal bez pytlíka a bez mošny, bez obuvi, měli-li jste v čem nedostatek?

Odpověděli: V ničemž. Toto hle apoštolů vyznání přesvědčí a zahanbí vás, lakomci kněží, kteříž Kristu a církvi se nedůvěřujíc sami v zemské pečování se vydávají a tím, že mysl zemských věcí čenichající máte, pronášíte.

5. K témuž jest podobné vydávání se některých v věci k povolání nepřináležející. Nebo někteří nejen kochání, ale i pochvaly hledávali, aby slovo měli, že jsou dobří hospodáři, vinaři, štěpaři, koníři, kuchmistři neb také političští a dvořáci; ale, bratří, tato chloubka není dobrá, nebo žádný, kdo rytěruje, neplete se v obecné živnosti, dí apoštol; a opět: Jedenkaždý v tom povolání, kterýmž povolán jest, zůstávej. Čehož když kdo nešetří, co jiného odtud jíti můž, jedině že chtěje uměti to, čeho mu uměti netřeba, neumí toho, co uměti má. *Necessaria ignoramus, quia non necessaria didicimus.* Nebo jak to státi může, [když] my se s zákonem Nejvyššího obíratí a zaměstknání zevnitřních obchodů hleděti [chceme], o tom sobě Siracha v kapitole 38, v. 39. přečtete. A Kristus činí vejповěd: Kdo sáhne rukou k pluhu (k duchovnímu pluhu), ohledal by se zase, není způsobný k království Božímu. A divili jsme se, proč málo měla církev způsobných k království Božímu učitelů, kteříž by z pokladů svých vynášeti

uměli staré i nové věci; polypragmosyne, totiž všetečnosti a cizími věcmi se zaměstnávání bránilo tomu. Nebo Pluribus intentus minor est ad singula sensus.

Má-li služebník církve vykrmený býti slovem víry, a uměle rozdělovati slovo Boží, a býti užitečná nádoba Pánu, co k tomu náleží, apoštol ukázal: Bud', prý, pilen čítání a napomínání a učení. Nezanedbávej daru, kterýž jest v tobě; o tom přemýšluj, v tom bud' ustavičně, aby prospěch tvůj známý byl všechněm. Bud' sebe pilen a učení; v tom trvej, nebo to čině i samého sebe spasíš i ty, kteříž tě poslouchají. Čehož kdo nečiní, než s hospodářstvím, konířstvím, lékařstvím, poětářstvím, musikářstvím zachází, dobrý může býti hospodář, koníř, malíř, poěta, ale zlý theologus. A to jaká čest? Rovně, jako kdyby zlatník chlubě se, že on ševcovským, soukenickým, kovářským grifům na výbor rozumí, v svém vlastním řemesle nic zvláštního postavití neuměl, kdo ho nevysměje? Vergilius poěta Římanům svým takovou tuto dával radu:

*Excudent alii spirantia mollius aera;
credo equidem; ducent vivos de marmore vultus;
orabunt causas melius caelique meatus
describent radio et surgentia sidera dicent:
tu regere imperio populos, Romane, memento.*

Nechť jiní, co chtějí, dělají,

*z dřeva, z mramoru rýpají,
nech třeba živé obrazy
sobě slévají z mosazi;
nech, jak chtějí, krásně řečňují,
subtilně pře sem tam snují;
nechť rozměřují oblohu
s hvězdami, a co víc mohou:
ty, Římane, lidi spravuj,
to tvé mistrovství, v tom pracuj!*

Ovšem tehdy, kteří za rybáře, pastýře, zprávcy, strážné duší lidských, ano i za hlásné postavení! Čím větší a dražší duše jest, než tělo, tím vyšší a těžší pastýřská zpráva duší, nežli politická zpráva těl, vyhledávající celého člověka, an s tím se vším ještě se za dosti neučiní.

A jak pak z toho tomu, kterýž jim duše lidské pod počet uvedl, počet činiti budou? Nemíním však, aby kněz nemohl popracovati, zazpívati a nějaké recreatí míti, než řemesla sobě z něčeho jiného s obmeškáním povolání dělati nesluší. Nebo apoštol praví, chce-li se kdo rozhojňovati v jakém umění, aby se rozhojňoval v tom, což by sloužilo k vzdělání církve.

6. K tomu neduh byl obecný, že jste řídcí důstojnost povolání svého rozvažující, deklamatorstvím toliko (totiž řečňováním neb kázáním) povinnosti své kněžské odbývali, ješto co-liž slavnějšího a velebnějšího povolání vaše sebou nese, jmenovitě abyšte angelé Boží v církvi a náměstkové Kristovi (jakž prv ukázáno) byli. Protož, co by angelé činili, kdyby sobě tu povinnost svěčenou měli, co by Kristus činil, kdyby tu viditedlně byl, to vám činiti náleží, učiti, napomínati, vystříhati, trestati, potěšovati, napravovati, summou lidi cestami Božími k spasení vésti, a to všecko slovem i příkladem (Matouš v 5. kap. v. 20; Filip, v 3. kap. v. 17; 1. k Timot. v 4, v. 12; 1. Petr. v 5, v. 3), společně i obzvláště po osobách (1. Tessalon. v 2. kap. v. 11), zjevně v chrámech i po domích (v Skutcích apošt. v 20, v. 20), v čas i nevčas, kde jen příčina a potřeba (2. Tim. v 4, v. 2), mladé i staré Písmům vyučovati (2. Timoth. v 3. kap. v. 15), naposledy své i cizí posluchače, jakož apoštol dí: Napomínajíce všelikého člověka, abychom postavili každého člověka dokonalého v Kristu (Kolossen. v 1. kap. v. 28.), tak aby žádný při spasení svém obmeškán nebyl, proto že počet činiti, budete z duší lidských, a zahyne-li která, z ruky vaší vyhledávati strojí krve její Bůh. Protož k konání povinnosti kněžské přináleží předně život čistý, bez úhony, angelský téměř, aby lidé na nich jako na zrcadle ctnosti své viděli a učili se, nebo příkladové mnohem se více jímají než slova. Sic, uč kdo jak uč jemně, neukazuje-li formy toho na sobě sám, víc lidi rozpakuje než ponouká, proto že (jak staří říkali) levou rukou staví a pravou boří, a tak víc boří, než staví. Item náleží k tomu vroucí milost k posluchačům a spasení jejich, aby po jejich vzdělání v střevách svých toužíce, hotovi byli jim vydati nejen evangelium Boží, ale i ty duše své; a toť apoštol nazývá otcovskou péčí. Za tím náleží k tomu převeliké osvícení, aby dokonalou zprávu znali lidských svědomí, jmenovitě, kde a jak potřebí vyučovati, kde a jak odučovati, kde a jak napomínati, kde a jak vystříhati, kde a jak haněti, kde a jak chváliti, kde a jak těšiti, kde a jak děsiti, kde a jak slibovati, kde a jak hroziti, kde a jak trestati, kde a jak netrestati, summou, jak kde na které svědomí příhodně raditi a retovati duše lidské, a jakž Pán Bůh mluví, jak neduživých posilovati, jak nemocné hojiti, jak zlámané uvazovati, jak zaplašené vábiti, jak ztracených hledati. Čehož všeho nečiní-li, běda, běda pastýřům, volá Pán Bůh. K jakéž více než lidské prozřetedlnosti nabyti kdo nevidí, že ustavičného Písem zpytování, na lidské svědomí pozoru dávání a vroucích modliteb potřebí. Tím úmyslem duchovní

důstojnými a velebnými nazváni jsou pro angelskou a Božskou téměř důstojnost a velebnost úřadu svého, kterouž náramně lehčí, kdokoli ji samým oděvem a jazykem kněžským odbývají.

7. Z toho šlo, že se dílo kazatele na větším díle jalově konalo, a to dvojitým způsobem: Někteří kázání ledčím odbývali, leda se hodina vyřečňovala, buď nechtíce neb neumějíce (svou vinou) užitečnějších sobě věcí pro lid Boží shledávati, než co buď slina k ústům přinesla (pravda se mluvití musí), buď z nějakých škaret uchytilo, tref se komu z přítomných neb netref, vynášelo se, an často sám neví, co mluví, a k čemu jest to, což mluví, ovšem posluchači. Ale to-liž pak jest srozumitelně v církvi mluvití, aby všickni poučováni a všickni vzděláváni byli? To-liž jest příkladem Kristovým, jako moc maje, učiti, čili jalové řeči s Farizeji vylévati? Není-liž to, co Bůh kněžím Starého zákona odrhá: Aj, přinášíte mi, což vydřeno jest, chromé a nemocné, i to-liž mám přijímati z ruky vaší (z úst vašich)? dí Hospodin. Daruj je medle knížeti svému, zalíbíš-li se jemu! (Přístup před kníže s takovou nepřipravenou řečí!) Protož zlořečený, kdož, maje v svém stádě zdárnější, obětuje to, což churapého jest, nebo král veliký jsem já, praví Hospodin, a jméno mé hrozné jest mezi národy. - Druzí zase vyhledávali z postilly, komentářů neb z vlastního mozku věci subtilné a přednášeli je lidu zle, bez vlastní vnitřní čitelnosti a pravdy, a neb ne v čas, neb nepříhodně, neb nad pochopitelnost posluchačů a tak bez užitku, byvše jen jako měď zvučící a nebo zvonec znějící. Čím to? Nenásledovali jste sv. Pavla, zakládali jste sobě v slibných řečech moudrosti lidské raději, nežli v dokazování Ducha sv. a moci, a tak ne Ducha sv., než ducha filozofie za vůdce majíc, skrze chlubnost svou vyprazdňovali jste kříž Kristů.

8. Někteří jste na kázáních jen disputovali, ješto vás Kristus neposlal kázati hádek, než čeho oko nevidělo, a ucho neslychalo, a lidem na srdce nevstoupilo, jmenovitě, co Bůh připravil těm, kteříž ho milují, tak aby lidé od viditedlných věcí k neviditedlným, od zemských k nebeským pozdvihovali byli. Vy pak disputováním svým co jste dovedli? To, že jste nadělali tělesných křesťanů (nebo když říkají: Já jsem Pavlů, já Apollů, zdaliž tělesní nejsou?) To, že jste rotili lid Boží proti druhým, totiž že jste z lidských srdcí vykazili všecku lásku a uvedli mezi ně zášti a nenávisti, války a boje, totiž že kázání Božího slova, v šermířství proměněné, váhu svou trátilo a lidem mocí Boží k spasení býti přestávalo, totiž že jste sebe v zlehčení uvodili, proto že rozumnější vášnivost vaši znamenali, hloupější pak, že co jiného kázati nevíte, říkali. Protož přestaňte pro milosrdenství Boží a učte se od Krista, proroků a apoštolů, co a jak kázati máte, jmenovitě: Krista, Krista, Krista, toho ukřižovaného, a víru živou v něho, a z té víry lásku neošemetnou, a ze všeho toho jdoucí přeslaskou tu naději a očekávání věci

věčných, jichž oko nevidělo, a z té naděje pocházející obcování nebeské. Zastírali se někteří, že nemohou než horliti jako předešní svatí, jako Mojžíš proti modlářům, Fines proti smilníkům, jako Eliáš proti nekajícnosti posluchačův svých, jako David proti zapominání se lidskému na zákon, jako Kristus proti svatokupectví, jako Pavel proti slepotě lidské; tu horliti můžete (nebo se lidského spasení a zatracení dotýče); ale abych já proti někomu pro rozdílnost ceremonií, a neb že on v něčem jinak smýšlí než já, horliti měl, toho mi nikdež Bůh neporučil, aniž příkladů mám. Svatý Pavel horlivý a vroucí byl Kristů služebník, jako jeden na světě, a však kdež o rozdílnost smyslu činiti bylo, bez velikého horlení tím zavřel: Zdá-li se kdo sobě býti prorokem a neb duchovním, nechžť pozná, že, co mluvím, přikázání jsou Páně. Pakli kdo neví, nevěz. A napřed oznámiv Korintským, co potřebí bylo, řekl: Vidí-li se ko býti neústupným, my toho obyčeje nemáme ani církev Boží. K Galatům sic horlil, proto že bylo o podstatný artikul, na kterémž spasení záleží, činiti, o ospravedlnění, a však naposledy také bez velikého horlení zavřel: Dále pak žádný mi nečin zaměstknání, nebo já jizvy Pána Ježíše Krista nosím. Ale patněť jest, moji milí bratří že to horlení při nás pramének jest, z nečisté studenky závisti a nenávisti k spolubližním vyplevající, a neb aspoň zlé navyklosti, pocházející z nerozvážlivého jiných totěž činících následování, tak že i se jedni od druhých snáze zlému než dobrému učíme, zvláště když sobě proti záповědí na zemi mistry shromažďujeme, ješto Kristus dí: Učte se ode mne. I čemu? Nebo já jsem tichý a pokorný. Ústa má odevřena jsou k vám, ó služebníci Boží, prosím, sneste mne, ať s apoštolem řeknu: Byliť jsme i my někdy nesmyslní, tvrdošíjní, bloudící, sloužící žádostem (vášním), i jáť jsem někdy proti straně odporné sobě horlivý byl, znám se k tomu. Sed non, quia erratum est semel, semper errabimus. Proto-li, že jsme někdy byli děti (po ulicích na sebe hvízdající, vyvolávající a škorpící se), nikdy nepřestaneme býti děti? Nýbrž když jsem učiněn muž, opustil jsem dětinské věci, dí apoštol; protož učinme totěž, a když nás teď Pán Bůh jako svévolné dítky pardusem potrestav, zase z kázně propustil, nechme dětinství toho a nesme se k dokonalosti. Jaká pak to dokonalost? Taková, jakouž na témž místě: apoštol commenduje, abychom plni byli lásky a naplňovali láskou všecka křesťanská srdce po všech stranách. Prosím, bratří, buďte, jako jsem já, nebo já jsem jako vy, dí apoštol, totiž všechněm jsem všecko, abych všecky získal, nebo láska Kristova víže nás všecky. (Tohoto svazku dokonalosti když předešle ostříháno ani k němu, jakž náleželo, směřováno nebylo, co se tím dovedlo? Že teď z hadruňků kněžských válka povstala, to, že nebyvše svorní, přemoženi jsme, to, že lidé houfem k Antikristu odpadli. V Frankrejchu od 70 téměř let hrozné proti podobojím persequucí začínány, hrozné války zdvihány, však mečem nikdy přemoženi nejsou, svorní byvše; když pak po místech persequucí šly, stínati se, věšeti, pálení dali, než by

odpadli (proto že právě podstatné víře jedině vyučování byli), tak že království to na tisíce mučedníků vydalo. U nás nic toho! Proč? Vy, duchovní, příčina jste, neučili jste lidu Krista samého, než učili jste hádkám (což se v pokušení jako vosk rozplyne), neučili jste svornosti, než roztržkám, odkadž co pojití mohlo, než což vidíme. A tak na vás tyto zpuštěné země, na vás ovšem zavedené duše naříkati mohou. A však usmyslte sobě již aspoň, či zase nových různic podpal dávatí, nové jiskry rozkřesávati budete? Uchovejž Bůh nesmyslnosti té!

9. Někteří jste víc ceremonií než pravdy hledali a v nich sebe lid (sic ku pověrám schopný) zdržovali, ješto jste pamatovati měli, že jste služebníci Nového zákona, ne litery, ale ducha. Protož jste, liternosti, ceremoniářství, tvárnosti zevnitřní odmítající, užívati mohli mnohé svobody k zjevování pravdy u každého svědomí lidského před obličejem Božím.

10. Někteří jste byli v práci povolání svého leniví, totiž v kazatelství, kde jste uležeti mohli, činili jste to, jedním obyčejem za týden kázáním lidu odbývající, a i kde nešporních a jiných kázání žádali, nejinak než přivětšováním platu jste přivolovali. Ale to-liž jest dílo kazatele konati? To-li statečně, že služebník Kristů jsi, dokazovati? Zdali vás Kristus předně poslal křtíti, oddávati, pohřbovati, zdali ne raději kázati? Proč nejste následovníci apoštolovi, řekl: Běda mně, nebudu-li kázati! Nýbrž proč Krista, Spasitele svého, (jestli uředlníci jeho jste) nenásledujete, kterýž celý den učil, tak že často kdy pojísti neměl, a nedbal na to pravě, že to jest pokrm jeho, aby činil vůli Boží a konal dílo jeho. Protož nejen v chrámě, ale i po domích a po polích i cestou jda, kde jen koho měl, jehož by potřebnému něčemu poučiti mohl. Podobně činili apoštolé, že po domích chodíce, navštěvovali posluchače (ale proč? Zdali aby pojídali a popíjeli? Nic, ale) pro poučování jich pokání a víře v Pána Ježíše Krista, aby žádný obmeškán nebyl. Následovníci moji buďte, bratří, jako já Kristů, dí apoštol svatý Pavel, a buďte nejen pěstounové posluchačů svých, ale raději otcové, rodící s pilností dítky Boží, nebo k tomu povolání jste. Což se stydíte za evangelium Kristovo?

11. Někteří (veliký vás díl) byli jste nedbalí strážcové svatyně Boží, všecko, čisté i nečisté, tam pouštějící, zlí šafáři tajemství Božích, svaté věci psům k sežrání a perly sviním k pošlapání poskytující, totiž sloužili jste vesměs zlým i dobrým, bez donucování jich ku pokání, a tak jste obcovali cizím hříchům a byli jste psi němí, na jakéž se hněvá Bůh. Též neodučovali jste pilně lidu obecného pověrám, jichž všudy bylo plno.

12. Nýbrž někteří jste pochlebníci byli, v hříších lidu lahodili, zvláště vyšším pro kus chleba a hrst ječmene, polštářiky kladouce pod lokty lidské, aby tím bezpečněji v hříších leželi; ješto

jste pamatovati měli, že jste k tomu povoláni, abyšte s Jeremiášem plenili a kazili, hubili a bořili a stavěli zase, a s Izaiášem pozdvihovali hlasu jako trouby, a oznamovali lidu přestoupení jejich, a s Timoteem trestali, napomínali, žehrali v čas neb nevčas, a s Micheášem naplnění byli silou Ducha Hospodinova a soudem i udatností, abyšte i předním a vůdcům oznámiti směli hříchy jejich.

13. Což opět někteří konati chtějí, neuměli jste konati, proto že jako panující nad svědomími lidskými mocí, násilím, křikem, proklínáním a tak vášněmi tělesnými, k čemu se vám vidělo, dohaněti jste chtěli, ješto odění rytěřování našeho není tělesné, dí apoštol, ale mocné v Bohu k vyvrácení ohrad a k podvrácení všeliké rady a vysokosti, povyšující se proti umění Božímu, a k jímání všeliké mysli, v poddanost Kristu, nahotově majíce pomstu proti každému neposlušenství. To hle moc služebníků církve, však ne, aby pastýřové byli pěstmi bijícího, a neb Goliášové všetečně, opovážlivě, křiklavě na jiné vyvolávající, až by z nich hrůza šla, ale Davidové, sami v sobě tiší a krotcí, v Boží pak moci krácející, též Pavlové, v mdlobě, bázni a strachu mnohém úřad konající, a skrze milosrdenství Boží, skrze tichost a dobrotivost Kristovu, skrze budoucí soud, skrze střeva slitování a skrze účastenství Ducha svatého prosící a lidem k víře, bázni, hrůzi a pokání sloužící. Čehož kteří nešetří, nýbrž i vlastní moudrostí a mocí ku pobožnosti, jako rychtářové k robotám, lidi doháněti chtějí, co div, že jim přichází to, co o Jeruzalémských prorocích Pán Bůh mluví: Koho zahanbili ti moudří? Kdo jest od nich předěšen a jat?

14. Mnozí jste sami byli nepřikladní, bujní, nezdrželiví, nestřídmí, ožralci, svárliví, bitci, ješto se takových věcí nechávati mělo těm, kteříž neslouží Pánu Ježíši Kristu, ale svému břichu. Ale proč toho víc připomínati, coťkoli při kom bylo neumělosti, neopravdovosti, nesprostnosti? Zapomeňme na to vespolek, a zapomeň na předešlé naše viny a nedostatky Bůh!

Synové moji (tak k vám slovy Ezechiášovými mluvím), neblud'tež již, vášť jest vyvolil Hospodin, abyšte před ním stojíce, sloužili jemu. Protož služtež jemu a lidu jeho v upřímnosti a pravdě, buďte sůl země a světlo světa, a nezatemňujte se více a nebývejte zmařeni více. Očist' se od věcí těch zlých, a budete nádoby ke cti posvěcené a užitečné Pánu. Hospodin pak sešlíz světlo své a pravdu svou, ať vás vodí a provodí do příbytků Božích, abyšte zase přistupovali k oltáři Božímu, k Bohu silnému, dárci radostného plesání vašeho. Učiniž tu milost s vámi, služebníky svými, Hospodin, abyšte, odevřené sobě majíc oči, spatřovati mohli divné věci z zákona jeho, a měli svědectví jeho za rozkoše své a za rádce své. Vyuč vás

Hospodin cestě ustanovení svých, kterýchž byste stále ostříhali až do konce. Dejž vám ten rozum Hospodin, abyšte šetřili zákona jeho a ostříhali ho celým srdcem svým; on nakloniž srdce všech vás k svědectvím svým a ne k lakomství. Potvrdiž vás Hospodin, abyšte se cele oddali službě jeho! Nevynímejž Hospodin z úst vašich slova nejpevnějšího! Budiž podíl váš Hospodin, abyšte, o zákonu jeho přemýšlující ustavičně, nad všechny učitele své (někdejší) moudřejší učinění byli. Služebníci jste Boha nejvyššího, on dejž vám rozumnost, abyšte mluvili slovo jeho, nenáviděli vejmyslků lidských! Utvrď kroky vaše v slovu svým Hospodin a nedopouštěj, aby nad vámi panovati měla jaká nepravost! Budiž vám ku pomoci ruka jeho, kteříž sobě koli zvolíte cestu přikázání jeho, a dejž vám býti jednomyslným podlé Jezu Krista, abyšte sebe vzdělávali vespolek a utěšeně jako bratří přebývali vespolek, aby vůně z vás rozcházela se, jako vůně masti Aronovy, a rozvlažení z vás, jako rozvlažení z rosy hory Hermon, sstupující na Sión, nebo tu udílí Hospodin požehnání a života až i na věky. Požehnání vy od Hospodina, kterýž učinil nebesa i zemi! Amen. Naposledy, bratří, kratičkou instrukcí přijměte, jak máte zase konati začítí úřad svůj, k němuž vás navrací Bůh:

Předně, kamkoli se kteří dostanete, učte lidi, že vysvobození toto a proměna tato samého Boha dílo jest, a že se to stalo a děje, což dávno prohlášeno bylo o prudkém pádu Babylona tehdáž, když nejvíce zroste, tak aby se to náhodě neb lidem nepřipisovalo. Protož i sami pilně čtěte, rozvažujte i svým posluchačům osvíceným v mysl vkládejte, co o tom Jeremiáš v 50. kap. v. 51, též v Zjevení sv. Jana v 17. a 18. kap. stojí.

2. Učte lidi vděčnosti, chválám a pobožnosti opravdové. K jakéž potřebě zanechte hádek o otázky a kažte jim jen pokání a víru; dosti jste již trhali církev Boží, již pomáhejte hojiti rozsedliny jejich. Přestaňte říkati: Já jsem Pavlů, já Apollů, já Husů, já Luterů, já Kalvínů, začněte, prosím, již aspoň všickni opravdově Kristovi býti, a Kristu také, ne sobě, shromažďujte učedníky a veďte je po snadničké, jisté cestě Boží, jenž svatá slove, a nezaplétejte jich více controversiemi, z nichž ani sami vyplétati se neumíte. Šetřte všech prorockých, Kristových a apoštolských kázání, spatříte, že nekáží nic, než pokání a víru, totiž učí lidi mrtviti starého Adama a životu novému v Kristu, a že se sic s křížem potkávají, kdo za Kristem jdou, ale však pokoj Boží že vítězí v srdcích jejich. To hle jest prostičká Kristova theologia, kteréž kdo učí, mnohé jistotně vyzíská k spasení; kdo nešetří, by on všechny jazyky uměl a celou Bibli a všechny patres k tomu a všechny nové scribenty se všemi controversiemi, nic není, než bídný ignorant a vagant, sebe i jiné zaplétající bez užitku, měď nadarmo zvučící a zvonec znějící.

3. Buďte sami pobožní, abyste za hodné jmíni byli, že jste ran těch ušli a chování ku potřebě ostatkům Siónským, kteříž svatí slouti mají. Buďtež tedy sami napřed svatí, a buďte v tom světlo jejich, a tak požehná Bůh vám.

4. Pilní buďte stáda Božího, uveďte je zase (každý své) v řád pěkný, padlí ať vstanou zase, stojící ať se posílí zase, rozpustilí ať rozpustilostí přestanou, pobožní ať v pobožnosti neumdlévají. K tomu jim, pravím, nejen slovem a příkladem, ale i kázní sloužití začínejte, žehřete, trescete, napomínejte v čas neb nečas, a však ve vsí tichosti, tak abyste opravdu byli sůl země, církev Boží, před zkázami, shnilinami a smradem všelijakých pohoršení stále již zachovávající. A to budete-li činiti, když se ukáže kníže pastýřů, vezmete tu neuvadlou korunu slávy, a stkvíte se budete jako blesk oblohy a jako hvězdy na věčné věky.

Kapitola dvacátá šestá

Napomenutí k lidu křesťanskému

Na čtyři vás nyní houfy dělím, křesťanský lide. První jste, kteříž světlem evangelium právě osvícení a v Krista vkořenění byvše, v vichřici předešlého pokušení bez vyvrácení jste ostáli. Druzí, kteříž mdlejší byvše klesli jste, a však pádu svého litujete a povstati žádáte. Třetí mrtvělí, na obě nohy kulhající, jimž vše jedno jest. Čtvrtí, kteříž jste se od dětinství papežstva, jiného neznajíce, drželi. (Patrně [o] houfu Jidášů proklatých, kteří dobrovolně, vědomě, zoufale od poznalé pravdy odpadše, jí se protivili a rouhali, jiných věřících vražedně trápití pomáhali, nic mluvití nebudu, proto že Písma za ně se modlití brání. Božímu soudu tedy poručení buďte, a k tomu láska naději míti velí, že takoví nemnozí jsou, a kteří jsou, strach, že je zachvátí prchlivost hněvu Božího, než jich napomenutí číkoli dojíti moci bude).

K vám tedy napřed se obracím, věrný Boží lide, kteříž jste v pokušení dobrý boj bojovali, víru a dobré svědomí zachovali, tak že kolena vaše se neskláněla Bálovi, a znamením šelmy jste se nepoškrvnili. Z toho spolu s vámi se těše, klekám před Otcem Pána našeho Ježíše Krista, díky čině za vás jemu, že vás zmocnil všelikou mocí podlé slávy své k tomu, abyste bez úhony stáli až ke dni tomuto Ježíše Krista. Dobrořečtež i vy sami Bohu svému, a ohlašujte hlas chvály jeho, že zachoval při životu duši vaši a nohy vaše od poklesnutí, tak že, ač vás uvedl do léče, a krutě ssoužil bedra vaše, a vsadil člověka na hlavu vaši, a dal vám vjíti do ohně a do vody, však zase vás uvedl do rozvlažení. Blahoslavení vy, že jste bděli a ostříhali roucha

svého, aby se neukázala hanba vaše! Blahoslavení, že jste Achabovi a Jezabel nepomáhali bořiti oltářů Božích a mordovati proroků jeho! Blahoslavení, že jste opouštěli města svá, když Jeroboam modlářstvím poskvrnil zemi, a pro Krista opouštěli domy, rolí, manželky, dívky, sestry, bratří; nebo stokrát vám nahrazeno bude, zde i věčně. Blahoslavení vy, že jste strpěli rozchvátání statků svých s radostí! Blahoslavení, že jste snášeli vězení, do nichž vás umítal Satan, abyste zkušeni byli. Blahoslavení jste, že jste svítězili nad šelmou a raději se zbavili kupování a prodávání, nežli byste přijali znamení šelmy. Blahoslavení, že jste se raději opovážili palčivosti peci, než byste se klaněli bohům cizím! Radujte se a veselte se, nebo vám z milosti dáno jest nejen v Krista věřiti, ale pro něj i trpěti! Radujte se a veselte se, nebo vás Hospodin má za svůj klenot! Radujte se a veselte se, nebo odplata vaše hojná bude v nebesích! A však znejte, že jste svítězili ne vy, než moc Boží v vás, poněvadž on jest, kterýž buď nedopouštěl nad možnost, neb způsoboval z pokušení i vysvobození tak, že jste mohli sněsti. Protož oslavujte Pána, že dobrý jest, že na věky trvá milosrdenství jeho! Ó nebud'te vysokomyslní, ale bojte se!

Vy pak, kteříž jste pro zachování domů, rolí, života po Jeroboamovi, Achabovi a Jezabel ustoupili, nýbrž pro samé volné prodávání a kupování šelmě se poklonili a znamení její přijali, kvilte a plačte, styd'te se a hanběte, lekejte a děste, nebo není věc malá, již jste se dopustili, poznalou pravdu a v ní Boha k zalíbení lidem neb pro bázeň lidí zapřevše. I nevěděli-liž jste, jaký ortel na všecky šelmě se klanějící a znamení její přijímající vnesen jest? Aj, teď stojí hrozný a strašlivý ortel Boží (před nímž at' svadnou a chřadnou vnitřnosti vaše, nebo jste jeho účastna učinili), teď stojí: I ten (prý) každý píti bude víno hněvu Božího, kteréž jest nalito do kalichu hněvu jeho, a trápen bude ohněm a sírou před obličejem angelů svatých a před obličejem Beránka a dým muk jejich vstoupí na věky věků, a nebudou míti žádného odpočinutí dnem ani nocí, kteříkoli se klaněli šelmě a obrazu jejímu. Nebo zde jest trpělivost svatých (totiž tu se jí ostříhati mělo). Zle jste učinili, ó Petrové, že jste maličkého exámenu a průby udatně nevystáli, vrátným biskupovým a těm, kdož se u ohně světa zhřívají, ustrašiti se davše! Zle jste ovšem učinili, vy Jidášové, kteříž jste Pána svého s věrnými sluhami jeho zrazovali, jímati, trápiti pomáhali, kteříž soudu Božímu poručeni bud'te. Ale vy, Petrové, kteříž jste ne ze zlosti, než ze mdloby přelštěni, domnění ústy, ne srdcem Pána svého zapřeli, nezoufejte, nýbrž těšte se, že on, věčný Spasitel váš, za vás se modlil, aby víra vaše nezhylnula, jen toliko jestli že s Petrem poznáváte a litujíce oplakáváte pád svůj, nebo hojně jest u Boha našeho slitování a odpuštění. Synové Izraelští (tak Ezechiáš k spronevěřilým Izrahelským, když králům svým k vůli od čistého náboženství byli odstoupili, mluvil), obraťte

se k Hospodinu Bohu svému, a obrátit' se k vám ostatkům. Podejte ruku Hospodinu, a pod'te zase do svatyně jeho, a služte jemu, a odvrátí od vás prchlivost svou, nebo milosrdný jest a dobrotivý. Pán po vzkříšení svém napřed ptal se po Petrovi, ačkoli on bál se a styděl se; tak my, Kristovi služebníci, při tomto povstání církve lidem se ukazující, po vás, Petrové, se ptáme, a kteřížkoli kde jste plačící a pyčící pádu svého, k vám s Kristem pravíme: Pokoj vám! A s Samuelem vám, prohřešilý Boží lide, také mluvíme: Nebojte se, neb co jste učinili všecko toto zlé, však jen se navraťte, a již opět neodstupujte od Hospodina, ale služte jemu celým srdcem svým. Neopustit' zajisté Hospodin lidu svého pro jméno své veliké, nebo zalíbilo se Hospodinu, aby vás sobě vzdělal v lid svůj. Od nás také odstup to, abychom měli hřešiti proti Hospodinu a přestávati modliti se za vás, nýbrž navoditi vás budem na cestu dobrou a přímou; jen toliko bojte se Hospodina celým srdcem svým, nebo vidíte, jaké věci učinil s vámi. Protož děkujte tomu, kterýž vás neopustil v pokušení, a kterýž vás k času tomuto milostí dochoval, ješto jiné mnohé vám podobné morem, mečem prchlivě pohubil a času pokání jim dočekati nedal. Protož vy obrátíte se posilujte bratří svých a nahrazujte toto své vychýlení statečnou opravdovostí na cestách Božích.

Vy pak neustavení, kteříž pro hloupost a zatemnělost myslí posavad nevíte, Hospodin-li či Bál Bohem jest, než kulháte na obě nohy, s tou stranou, jenž vítězí, smejšlejíce, věztež a rozumějtež, že nyní rozsudek učinil Hospodin mezi námi, služebníky svými, a mezi oněmi Bálými otroky, kteříž s námi o základ zápasili dovésti chtějí, že zahanbí nás a dovedou, že se nám nezve Bůh náš, až i vyhlazeni budeme. Ale vy, Eliášové, kteréž pudila horlivost Hospodina zástupů, a kteří jsme koli neskláněli Bálovi kolen svých, volali jsme k Hospodinu Bohu svému, že on jest Bohem. A aj, stalo se, přijal Bůh oběti lidu svého, vyslyšel volání a seslav (ačkoli se prodlelo přes poledne, aby patrnější byli skutkové jeho) oheň prchlivosti své z nebe, spálil kamení, prst i vodu. Protož dejtež Hospodinu Bohu našemu čest, a padající na tváře své volejte: Hospodin jest Bohem, Hospodin jest Bohem! I přijde na vás déšť požehnání Božího, a rozvlaženi budete.

Vy tolikéž, Babylonští, kteříž jste se zrodili mezi modlami a zlatou svou sochu, za to majíce, že jest Bůh, ctili jste, a proti těm, kdož ji ctíti pomáhati nechtěli, horlili jste a za hodné peci je soudili, vizte a poznejte, co učinil Bůh náš. Aj, oheň ukrutně rozpálené Babylonské peci vyrazil se, sehltil ty, kteříž ji rozpálili, ti pak, kteříž do ní uvrženi byli, aj, vyšli beze škody. Poznejte tehdy, že socha zlatem se třpytící není Bůh, nebo zahanbena jest, a protož vyznávejte, že sám Bůh ten, jemuž slouží v duchu a pravdě, Bohem jest. Mezitím, co svatý

Petr křižovníkům Páně mluvil, to já vám: Vím, bratří, že jste to z nevědomí učinili, jako i knížata vaše, protože činite pokání a obraťte se, aby byli shlazeni hříchové vaši, dokud jsou časové rozvlažení od tváři Páně. Čehož aby vám Bůh dojíti dal, vám upřímným srdcem žádáme.

K vám se zase vracím, vysvobozený Boží lide, a vám k reformaci vaší toto z Božího zákona přednáším:

1. Abyšte sobě napotom více milosti Boží, služebníků slova a svátostí, nežli prvé, vážili, nýbrž nyní hned za největší milosrdenství Boží to pokládali, že vám služebníky a slovo své navrátil. To zajisté že přednější dobrodiní Boží jest, nežli navrácení statků a zevnitřního pokoje, vidí se to z oné Boží k navráceným Sionským řeči: Ačkoli Pán (ještě) vám dá chleba úzkosti a vody ssoužení, však nebudou tobě více odjati učitelé tvoji, ale očima svýma vídati budeš učitele své, a ušima svýma slýchati slovo tobě po zadu řkoucích: Toť jest ta cesta, choďte po ní.
2. Abyšte sobě lítého Antikrista s ohavnostmi jeho (od něho jste těžkého na duších svých nebezpečenství pocítili) dokonaleji než prvé, a do konce již zošklivili. Což ó byť se předešle dávno bylo stalo, nebyli bychom znovu v těch osidlech zvázli! Ohavnostmi těmi míním předně modlářství s všelijakými jeho appendixy, šperky a křtalty, ceremoniemi rozličnými, bez nichž modlářství konáno nebývá, a potom život Antikristický, Kristovu životu odporný. Bůh lidu svému, když jim zemi pohanů dával, poroučel tak: Oltáře jejich bořte, modly jejich stroskotejte a háje posekejte, rytiny jejich ohněm spalte, aby vám nebyly osidlem. Čehož když Izraelští neučinili, nevyplnil také Hospodin národů těch modlářských před nimi, nýbrž jim jich za osidla a za metlu nechal, tak že v modlářství i sami ubíhali i od týchž modlářů divným Božím dopuštěním trápeni bývali. Tak jsme my předešle učinili, že měvše Boží rozkaz: Vyjděte z Babylona, lide můj, abyšte neobcovali hříchům jeho: my jsme nevyšli, leč jen před brány mnozí, totiž ohavnosti učení odvrhavše, nechtěli jsme ohavnosti života odvrci. Tak se nám z Babylona chtělo, jako Lotovi z Sodomy, mnozí se v kráse Babylonské nevěstky předce vzhledali, mnozí s jejími šperky milkovali, Kristovu nevěstu bezděk nimi okrašlovati chtěce; i stalo se nám, co Izraelitům, jedni po druhých bývali jsme uloveni zase, a naposledy Božím dopuštěním zmocnili se nás ti, před jichž tváří již nám byl uprostranil Hospodin, tak že, zmocnivše se nás modlářstvím svým, nejen nám vši země a všech rukou vzdělaných chrámů poskvnili, ale i chrámů živých

srdcí našich, a neb jsme do žalářů, mečů, pecí jejich padali. A protož nuže, co Izrahelští, když se kdy upamatovali, činili, i vy činite a proklaté modlářství z gruntu v ošklivost vezmouc, i vnady a nástrahy všecky vykořeňte, abyšte opět sobě neb potomkům přenebezpečných osidel nezanechali. Nebo blaze spravedlivému, kterýž nemá modl, dí Báruch, vzdálen bude od posměchu.

3. Potřebí vám bude, abyšte služebníků Kristových upřímných šetřili a je sobě za vůdce zvolovali. I kteříž jsou to? dí někdo. Odpovídá svatý Pavel: Kteří tak chodí, jakž máte příklad na nás. Potřebí tedy bude, ó křesťanský lide, [abyšte] knihy apoštolů svatých čítali, a co apoštolé učili a činili, rozvažující, kteří tak nyní učí a činí, šetřili. Tak se nezmejlíte; neboť (prý) mnozí chodí, o nichž jsem prvé pravil a ještě s pláčem pravím, nepřátelé kříže Kristova, jichžto Bůh břicho jest, kteříž o zemské věci stojí. A takovýchť někdy sami lidé chtějí tehdaž, když k pokutám dozrávají, jako za Micheáše, o nichž prorok dí: Když, prý, kdo lehkomyšlný a ošemetný, lež mluvící, totiž pletichář, říká: Budu vám kázati o víně a nápoji opojném, ten bývá milým prorokem lidu tomuto. Raději, pravím, mívají nepokojné, bouřlivé, lživé Sedechiáše, nežli tiché Micheáše neb Jeremiáše. Aj, mezi námiť to před těmito pokutami bývalo, že jsme na díle sami chtěli, aby kněží na sebe čistě lál: a s sebou válčili; takový kdo byl, byl libován; chtěl-li kdo mírnější býti, Krista a víru kázati, za pochlebníka a němého psa jmín byl. Ješto co praví apoštol? Prosím vás, bratří, abyšte šetřili těch, kteříž různice a pohoršení činí na odpor učení tomu, kterémuž jste se naučili (totiž tichému Kristovu Duchu), a varujte se jich; nebo takoví Pánu našemu Ježíši Kristu neslouží, ale svému břichu, a lahodnými řečmi a pochlebenstvím svodí srdce sprostných. Napotom tedy mezi sebou pro milosrdenství Boží netrpte těch křikláků bouřlivých, nýbrž ani jich neposlouchejte, ale šetřte těch, kteříž tak chodí, jakž na apoštolích máte příklad.
4. A takové máte-li z milosti Boží (jakož zaslíbil je Pán Bůh z Babylona navraceným dáti), následujtež jich bez mistrování, jdou-li oni za Kristem, vy za nimi jděte. Neřád to byl předešlý v církvích našich, že sobě sami posluchači služebníky vybírali, někteří jen učených, vzáctných, zdvořilých, výmluvných, všickni pak takových, kteříž by jim tak, jak oni chtěli, uši lektali a oči pásli hledající. Ale to nebyl řád, nejmilejší, nebo ne ovce pastýře zpravovati mají, než pastýř ovce. Učí-li neb činí-li podle zákona zprávcové vaši, to příkladem [apoštolů] souditi a na to pozor míti dovoleno vám jest, nýbrž dle poručení Ducha Božího povinni jste; a když služebník podle zákona kráčetí chce, v tom jemu sáhati a vyměřovati lid moci nemá. Nechoď ty za nimi (dí Jeremiášovi Bůh) ale oni ať jdou za tebou. Podobně svrablavosti té uší (kterou jste jen

vždycky [při někdejších] kázáních hledávali) necht' vás pomine pro milosrdenství Boží; jestli se vám co slova Božího buď z zákona neb evangelium přednáší, když jen v sprostnosti a přísnosti jest, věřte, že moc svou při vás věřících provoditi bude k spasení, slovem Božím od kohokoli mluveným a jakkoli v čas neb nevčas kázaným nesejde, jen budou-li srdce vaše povolná Bohu.

5. Milujte služebníky své, kteříž vás napomínají v Pánu (a jak praví Duch Boží), velice je milujte pro práci jejich a modlte se za ně, aby jim (zvláště po tomto nyní církve zpuštění) Bůh dával Ducha moudrosti a otvíral ústa jejich k užitečnému rozhlásování tajemství Božího.
6. Povolni buďte zprávcům svým a poslušni jich buďte, neboť oni bdějí nad dušemi vašimi (jakožto kteříž mají počet vydati), aby to činili s radostí, ne stýskáním, nebo by vám to nebylo užitečné. Protož nebývejte jako oni Izraelští, kteříž za času Jeremiáše říkali: Co ty nám ve jménu Hospodinovu mluvíš? Neuposlechneme tě! A neb prosíc o radu, když jim z místa Božího dána byla, neučinili předce. A za času Ozeášova, kdež o nich sám Pán Bůh praví: Žádný jim nedomlouvej, aniž je kdo tresci, nebo lid můj podobni jsou těm, ješto se vadí s knězem. Neboť by vám ještě tak učinil Hospodin jako oněm, že by vás zavrhl a v zemi vaší pohubil. Ale buďte jako Izraelští z Babylona navracení, kteříž, v čemkoli jim Ezdreáš kněz napravovati poroučel, ve všem poslouchali, i ty manželky cizozemky (ačkoli bez pochyby milé) od sebe propuštějíce; a jako Efezští, Tessaloničtí a Filipenští, nad jejichž poslušenstvím a v pobožnosti prospěchem plesal apoštol, je nazýváje slávou svou, radostí svou, korunou svou. Tak budete-li činiti, zachutná sobě v vás Hospodin a požehná vám, vzdělá vás a osadí bezpečně, i budete, jako by vás nikdy nezahnal, a posílí vás, abyšte ve jménu jeho ustavičně chodili, praví Hospodin, a budete seděti jeden každý pod vinným kmenem svým a pod fíkovím svým, a nebude, kdo by přestrašil vás, nebo ústa Hospodinova mluvila. A budete jako zahrada svlažená a jako pramen vod, jehož vody nevysychají. A budete jako potrestaní, a však nezmordovaní, jako zarmoucení, a však zase se rozveselující a vždycky radující.

Ten pak, kterýž začal v vás dílo dobré, dokonejž až ke dni Ježíše Krista, a naplniž vás známostí vůle své ve vši moudrosti a rozumnosti duchovní, abyšte hodně chodili Pánu ke vši líbeznosti jeho v každém skutku dobrém, ovotce vydávajíce a rostouce v známosti Boží.

Kapitola dvacátá sedmá

Napomenutí k reformátorům

Kdykoli Božím slitováním potěšené církvi obnova nastávala, vzbuzoval Bůh jisté své nástroje, skrze něž se to konalo, i politiky: Mojžíše, Davida, Joasa, Ezechiáše, Zorobabele, Nehemiáše, Konstantina, i duchovní: Arony, Samuele, Natany, Jojady, Aggeáše, Jozue, Petry, Pavly, Viklefy, Husy, Lutery. Nepochybně tedy (ex analogia operum Dei) věříme, že i nyní při pádu Babylona (nad nímž všecka království země v nepokoje přišla, a Bůh podle předpovídání svých nebes i zemí pohnul, aby všechny národy k žádoucímu národu obrátil) vzbudí nějakého reka, Cyra neb Konstantina, kterýž způsobí po národech církvi pokoj a svobodu, a v slušné spořádání ji uvede, aby to poslední veliké světlo světu tím jasněji svítilo. A pošle také jednou ještě, nežli přijde veliký a hrozný den Páně, slavného nějakého Eliáše, kterýž by všemu modlářství a všechněm při víře kulhavostem konec učinil, obrátil srdce otců k synům a synů k otcům. Mezitím i, nežli by k tomu přišlo, potřebí jest vyšším všechněm knížatům, panstvu, kněžím osvíceným, jak čího ducha Bůh vzbudí, mysliti na to, aby v poddaných sobě krajinách a místech svatou tu Bohu milou reformací, (jmenovitě vyzdvižení dobrých řádů v církvi i v politii) začali, nebo toho od nich Boží rozkaz, toho přítomná potřeba, toho času příhodnost, toho ta, kterouž Bohu dlužní jsou, vděčnost, toho jich samých budoucí potěšení vyhledává.

K vám tedy nejprve, ó Zorobabelové a Nehemiášové Boží, knížata a páni, kteříž máte přednost v čeledích otců svých, a vás Bůh panováním nad lidem svým poctil a Ducha svého, ducha umění a horlivosti vám udělil, k vám, pravím, obracím se napřed a vás jménem Božím napomínám, abyste ne napřed k důchodům svým a pohodlím svým chvátili, ale napřed na zvelebení slávy Boží pomysleli, což skrze ušlechtilé vlasti a církve spořádání bude. Posilňtež se tedy v Pánu a přiložte srdce k cestám Božím, abyste jeden každý mezi poddanými svými a všickni v celé vlasti napravili řád církve i politie. Řád církve v tom bude, abyste chrámy, kněží a lidi napravovali. Chrámů napravení v tom bude, abyste je od poskvrn modlářských vyčistili, a abyste je znovu posvětili. Vyčištění chrámů jak by se díti mělo, vizte příklady svatých reformátorů, obzvláště jak Ezechiáš, jak Machabejští, jak Kristus chrámy vyčišťovali, jmenovitě vymítáním modlářských oltářů, obrazů, penězoměných stolů a jiných všelijakých modlářství a svatokupectví nástrojů a nástrah. Protož vymectěž i vy všechny Antikristské, modlářské, nevěstčí šperky z míst svatých, i obrazy, nejen proto, že je Bůh dělati zapověděl a vzdělané božiti a kaziti poroučel, ale obzvláště nyní pro čtyři příčiny:

1. Že tak příklad těch předešlých svatých reformátorů ukazuje, aby, cokoli ne od Boha původ má, vyzdviženo bylo.
2. Že některým pobožným Izraelským a Judským králům za zlé se má, že výsosti nezkazili a tím podnětu budoucímu opět modlářství nechávali, tak že, prý, lid nenastrojil cele srdcí svých k Hospodinu. Protož vy podobného Božího naříkání na se neuvozuje, abyšte budoucím zlým a necelostí lidu k pravému, čistému evangelium vinni nebyli.
3. Bůh ženy Madianské proto, samy že krásou a úlisností svou Izraelské byly k hřešení přivedly, pomordovati poručil, čehož když Izrahelští, krásy jejich šanujíce, neučinili, horlil Mojžíš velice, a musili to učiniti. I nedal-liť Bůh živým obrazům, proto že nástrahou byli modlářství, odpouštěti, čím méně dřevěným a kamenným? Nebo byť i to bylo, že evangelíci v kostelích svých předešle modlářských obrazů neměli, než pamětné toliko, již však skrze Antikrista modlářstvím poskvrněné jsou hůře, než onen Mojžíšův had, jež pro poskvrnění modlářstvím stroskotal Ezechiáš, a Machabejští nejen postranní, od pohanů vzdělané oltáře, ale také pravý Boží oltář proto, že pohanskými oběťmi poskvrněn byl, vybořili a rum ven vyházeli. Čím více to věci té, již nikdy Bůh vzdělati byl neporučil, nýbrž vždycky vnadou modlářství byla, po takovém hrozném jí poskvrnění, učiniti sluší a náleží.
4. Bůh nemoha starému svému lidu (ač s nimi o to často skrz proroky činiti míval) modlářství ubrániti, poslal na ně Babylonské a dal je hrozně ztrestati, oznámiv skrze proroka, že je aspoň tak modlářství odučí: Tehdáž, prý, zavržete obestření rytin svých stříbrných, a oděv slitin svých zlatých, odloučíš je jako nemoc svou trpící, řka jim: Táhněte tam! I bylo tak, že od tehdejšího z Babylona navrácení již se na věky žádnými víc modlami neposkvrňují. Podobně se nám evangelíkům přihodilo, že, ač nás Bůh od Antikristských bludů oddělil, nám se však rytin a slitin všelijak opustiti nechtělo, až Bůh teď skrze téhož Antikrista hrozné zpuštění na nás uvedl. Dejž tedy Bůh, abychom i my z Babylona se vracující podlé toho Božího předpovědění a Izrahelských příkladů se zachovali, a více sobě na rytinách a slitinách nezakládali na věky.

Řekl-li by kdo: Co pak s obrazy dělati budeme? Na to já nevím co odpověditi, jediné, že na příklad starých svatých reformátorů hleděti velím. Mojžíš slitinu modlářstvím poskvrněnou ohněm spálil a prach do vody vsypal; Joziáš všeliké ryté a lité obrazy stloukl, zdrobil, setřel a rozsypal po hrobích modlářů; Aza a Ezechiáš a lid jejich rozhorlivší se rozsekali, stroskotali a rozházeli obrazy. O Manassesovi se toliko praví, že je z chrámu vymetal a za město vyházel.

Podobně Kristus stoly penězoměnců a jiné nečistoty (nebo obrazy se od Babylonského zajetí již víc neposkvřovali) z chrámu vymetal. Jakob pak patriarcha, aby samy od sebe shnily, pod dubem je zakopal; a to se zdá nejmírnější cesta, aby pohřbeny byly i památka jejich s nimi. Tak chrámy od modlářství a pověr vyčistíc, potřebí bude znovu je posvětit; ale jak? Zdali nějaké svěcené vody kropením, či soli posypáním, či kazatedlnic mrskáním, či novým oltářů mazáním, či křížů nějakých po stěnách děláním? Nikoli, Antikristovit' to byli šermové, pověry k čarám a kouzlům nežli k posvěcení podobnější věci; jiný, daleko jiný, sprostnější, a však mocnější způsob Duch Boží nám ukazuje skrze apoštola řkoucího: Všelike stvoření Boží posvěcené bývá skrze slovo Boží a modlitbu; a takt' i Šalomoun chrám svůj posvětil. A tak tedy vyčistíc místa svatá, bude potřebí shromáždění veliké svolajíc, modlitby svaté vroucně konati a slovo Boží v čistotě kázati začít; tak ta místa v pravdě svatá budou, nebo dům můj [dům] modlitby slouti bude u všech národů.

Napravení kněží záležeti bude v tomto čtverém: Jedno, aby řádně do chrámu byli uvedeni, a moc přísluhování církevního zase jim odvedena byla.

Druhé, aby jim Krista kázati poručeno bylo, hádky pak a disputaci zastaveny, tak aby někteří novou, nevčasnou horlivostí různic zase nevtrušovali, ale ať bázni Boží lid učí, zvláště nyní po takovém Babylonském zpuštění, když lidé jako v duchovní Sodomě rozpustilostem všelijakým zvykli, aby zase ku pokání a pobožnosti vedeni byli.

Třetí, aby kněžím statky a důchody pozemské zapověděli, proto že je Bůh v staré církvi zapověděl, a o nové skrze Ezechiele mluvě, vrchnostem tak poroučí: Vladařství nedávejte jim v Izraheli, já jsem vladařství jejich. Protož dobře by bylo kněžím i rolí i vinic i domů a dvorů zanechati, proto že to všecko v záповědi Boží obsaženo; a Sirach za nemožné pokládá, aby, kdo se myslí s zákonem obíratí má, zevnitřních živností práce hleděti měl. A zkušenosti to ukazuje, že kněžské to důchodů rozšiřování podnět jest lakomství a začátek opouštění povinností a první základ lhostejnosti, bůjnosti, pýchy. Mají-li pak kněží toho se vzdalovati, má a musí jim od vrchnosti slušné vychování nařízeno býti, proto že jim to právem Božím povinné jest, aby, kdo evangelium slouží, z evangelium živi byli; takt' jest to Pán nařídil, tak i svatí reformátorové činili, že i kněžím i pomocníkům jich i manželkám a dítkám jejich opatření nařizovali, aby, prý, ochotnější byli v zákoně; a Bůh tomu dílu jejich žehnal.

Čtvrté, napravití potřebí kněží v tom, aby mezi nimi řád nějaký slušný vzdělán, vyzdvižen byl, jmenovitě: 1. Aby sami neběhali, než voleni řádně byli. - 2. Aby to volení bylo v moci

starších neb superintendentů. - 3. Aby nebyli voleni než hodní. - 4. Aby byli vždy nějací ministerii gradus, a aby se nedávali per saltum. - 5. Aby kněží spořádání byli, kdo na koho pozor míti a kdo kým se zpravovati má. - 6. Těm, kteříž zpravovati, i těm, kteří poslouchati mají, aby jisté regule byly. - 7. Na vystupující z řádu aby byla kázeň. - 8. Aby bývaly visitací a synodové každý rok.

Co od koho by se a jakým pořádkem konati, a co při tom řídití mělo, jako i jiné ty všechny připomenuté věci jak by se plněji spořádati měly, toho se všeho forma a neb způsob buď z příkladu apoštolské sprostnosti, z psání jejich, a neb na způsob staré oné církve po apoštolích, když právě v květu svém stála, z dekretů starých svatých concilií vzíti může. Jakož kdyby ducha předních Bůh vzbudil, že by se k takové svaté, společné v celém království reformací naděje ukazovala, mohlo by se to, jakým řádem apoštolé a učedníci jejich církev spořádali, v jedno shledati, tak aby nového Božího chrámu základové ne jinak než na gruntech starých položeni byli.

Spořádání lidu strany vrchností v tom jest, aby je k chrámům předně a potom skutečné pobožnosti (předešlé všelijaké rozpustilosti zastavic) přidrželi. Knězi pak, dobře by bylo, aby sobě posluchače tak, jako staří, rozdělili na catechumenos, adultos a seniores, totiž na počáteční, dospělé a starší. Počáteční byli mládež a jiní hloupí, artikulům víry a náboženství teprv se učící, kteříž sic pokřtěni byli, svátosti však večeře Páně, dokudž by tajemstvím těm nevyrozuměli, neužívali. Dospělí byli vyučeni již tajemstvím víry a plně všemu v církvi obcující. Starší byli muži z obce zvolení, pobožní, osvícení, vážní, obyčejně staří, aby byli pomocníci kněžští strany pozoru dávání na lid, jak se kdy v svém povolání a křesťanství chová neb nechová, též aby vedle kněží, zprávců svých, soudy církevní uvažovali a tak lidu Božího zpravovati a v řádu držeti pomáhali. To byl lid křesťanský v řádu stojící. Z řádu pak vystupující skrze kázeň církevní opět byli na dvě dělení: jedni slouli excommunicati, vyloučení, druzí paenitentes, kající. Vyloučení byli, kteří sobě přílišnými výstupky toho zasloužili, aby z církve naprosto vyvrženi byli, a jimž se ani k svátostem ani do chrámu přístupu nedopouštělo, jako jiným pohanům. Kající pak, kteří pro lehčejší, a však škodlivé vejstupky (a neb po vyloučení milosti žádající, ještě) od požívání večeře Páně dotud, dokudž by dostatečně pokání a nápravy neosvědčili, odloženi byli; a těm se chrámu nercili nebránilo, nýbrž nad jiné pilněji choditi museli, na obzvláštní však místo. Což vše že tak býti má, má-li církev kvěsti a růsti, z Písem a z psání učitelů starých dověsti se, i forma toho plněji vzata býti může. A to bude řád církve.

Řád politický pěkný a slušný záležitosti bude v obnovení těchto věcí: 1. Úřadů osobami hodnými. - 2. Práv psaných (i na přestupníky první dsky zákona). - 3. Škol a biblioték. - 4. Špitálů, řádů o žebrácích, též řádů o sirotcích chudých. - 5. Řádu o minci. - 6. Řádů strany šatstva vedle rozdílů stavů. - 7. Bezpečnosti silnic a v hospodách řádů, též o zločincích a způsobu jich trestání skrze cuchthouzy. - 8. O způsobu panování nad poddanými. - 9, Pozoru v obcích, aby se každý poctivým nějakým obchodem živil. A naposledy: 10. Pilnosti v ostříhání toho všeho. Čehož všeho opět plnou formu z Písem a politických fundamentů a příkladů nejpořádnějších starých i nových obcí vzítí nesnadné nebude, jestli že jen ti, jimž o to péče přináleží, srdce přiloží k cestám svým, na čemž, poněvadž slávě Boží a dobrému církve a vlasti i všech veřejnému potěšení [slouží], záleží.

Nuže tedy, vy knížata lidu, vy přemilé vrchnosti, probud'tež se, povstaňtež, rozhorletež se, abyšte, jsouce bohové zemští, nebeskému Bohu učinili zalíbení a podlé slova jeho, pro slávu jeho obnovili sobě církve a politii v řádích dobrých. Buďte, prosím, Azové, Jozafatové, Joziášové, Ezechiášové, Nehemiášové Boží, kazte neřády a vzdělávejte řády! Zvláště pak nyní při této příležitosti a příhodnosti času buďte všickni Davidové! Nevcházejte vesele do domů svých, neléhejte na ložce své, nedejte usnouti očím svým ani zdřímati víčkám svým, dokudž byste místa Hospodinu nenalezli a odpočinutí arše jeho. A tak také budete Zorobabelové, jako pečetní prsten na ruce Boží každý z vás.

Vy pak, ó theologové, služebníci Krista Ježíše a místodržící jeho, buďtež jim opravdově na pomoc, zvláště vy Finesové, Samuelové, Natanové, Jojadové, Jozuové Boží, kdo nad jiné větším osvícením a horlivostí podělení jste, probud'te se a přiložte mysl k cestám Božím (sic budete-li vy mlčeti, kamení bude volati). A Satan vám po pravici bude, aby se vám protivil, ó Jozuové Boží, však nebojte se, skrotí jej Hospodin; a ač byste jakýmikoli calumniemi a útržkami mazáni byli, však nebojte se, sejme to z vás Bůh, a dáno vám bude, abyšte chodili mezi angely Božími, nebo ne pro samého Jozue to zapsáno jest, ale pro všecky, kteří na jeho místě nastupují, chrám Boží vzdělávají a pořádají.

Řekl-li by kdo: Těžké jsou to věci! Odpovídá Bůh: Ne silou ani mocí (lidskou) stane se to, ale Duchem mým, praví Hospodin, zástupů, nebo milost, milost stane se Jeruzalému. Dí-li kdo: Těžce se to stane, aby taková veřejná reformací býti mohla! Odpovídá Bůh: Kdož by pohrdal dnem malých začátků? Poněvadž sedm očí Hospodinových, procházejících všecku zemi, i na samé závaží díla toho hledíce, veselí se. Dí-li kdo: Ještě jsme nevyhráli; odpovídá příkladem svým Izrahelský lid, že se jednou rukou Jeruzalém stavěti, druhou proti ostatkům nepřátel

zbraň držeti může. Dí-li kdo: Kdyby to jen jíti mohlo a chtělo! Odpovídá Bůh: Jen se posilňte, Zorobabeli kníže, Jozue, nejvyšší kněže, a všecken lid země této, a dělejte, nebo já s vámi jsem, dí Hospodin zástupů. Podlé slova smlouvy mé stane se, Duch můj stane u prostřed vás, jen posilňte se!

Poznámky

1 Dekrety Jednoty bratrské, vyd. A. Gindely v Praze 1865, str. 279.

2 Korrespondence J. A. Komenského, (vyd. Kvačala 1898, I.) str. 206: „desunt: ... 6. Varii Tractatus Theologici ad 39 numero: Haggaeus redivivus et alii.“

3 Jak důležitá ostatně ona lipská schůze evang. stavů pro Komenského byla, vysvítá i z toho, že 1637 ve svém díle „Cesta pokoje“ ještě jednou o ní pojednává a na str. 32-37. obšírné obsah těch vyjednávání podává.

4 Následkem toho lze nám také v rukopise „Haggaea“ na jednom místě doplniti mezeru, vzniklou patrně omylem opisovačským (vynecháním řádku).

5 Viz Jirečkovu Rukověť II, str. 461.

6 Dle rukopisné zprávy v městské knihovně Žitavské byl ke konci války třicetileté „obročním“ na zámku Kosmonosském (panství mladoboleslavského) v Čechách. Choť jeho Barbora byla dcerou evangelického kazatele v Mladé Boleslavi, Jiřího Čejkářského. Po ukončení války třicetileté, jak známo, na neúnavné naléhání generálního vikáře arcibiskupského Caramuele reformace katolická s novým úsilím opět počata. Kdežto dotud i páni katoličtí mívali ještě dosti nekatolických úředníků, propouštění takoví mužové nyní napořád, když „dne 2. dubna 1650_ poručeno bylo od královských nítsto držících všem hejtmanům krajským, aby všichni úředníci vrchnostenští ve třech měsících buď k náboženství katolickému přistoupili aneb ze země se odebrali (Bílek, Reformace katol. v Čechách 1650-1781, v ČČM. 1881, str. 60.). Následkem toho vystěhoval se r. 1651 Dolanský s choťí a jediným synem teprve dvouletým, Janem Jiřím, do Žitavy. Tento syn pak chodil tu také do gymnasia, ve Witteriberce studoval theologii „a v letech 1689-1719 sloužil žitavskému zboru českých exulantů jako jeden z prvních jeho kazatelů“. O životě Šimonově v Žitavě dále

ničeho nevíme, leč že žil jako většina exulantů nuzně, což naznačuje i poznámka v kostelní knize o jeho pohřbu: „Anno 1672, Maius 13., hora 12. ist mit einem medio zu Unser lieben Frauen begraben worden Simon Dolanský, Exulant.“ Úmrtní den nebývá obyčejně označen. Třída pohřbu: medium (byly čtyry: funerale maximum, magnum, medium, minimum) poukazuje k tomu, že zemřelý byl chud.